

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Postavení de facto státu v mezinárodním systému: Případová studie Severokyperské turecké republiky

Bakalářská práce

Studijní program: B1301 – Geografie
Studijní obory: 7105R056 – Historie se zaměřením na vzdělávání
7504R181 – Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)

Autor práce: **Jakub Havlík**
Vedoucí práce: Mgr. Kateřina Rudincová, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jakub Havlík**
Osobní číslo: **P13000392**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obory: **Historie se zaměřením na vzdělávání**
Geografie se zaměřením na vzdělávání (dvouoborové)
Název tématu: **Postavení de facto státu v mezinárodním systému: Případová studie Severokyperské turecké republiky**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

CÍL:

Analýza mezinárodního postavení de facto státu na případě Severokyperské turecké republiky.

POŽADAVKY:

1. Teoretické vymezení de facto státu
2. Klasifikace možností vztahů de facto států s ostatními státy mezinárodního společenství
3. Analýza postavení Severokyperské turecké republiky v mezinárodním systému

METODY:

Rešerše literatury
Analýza dat
Jednopřípadová studie

Rozsah grafických prací: dle potřeby

Rozsah pracovní zprávy: cca 45 stran

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

CASPERSEN, N., 2008. From Kosovo to Karabakh: international responses to de facto states. Südosteuropa [online]. Vol. 56, No. 1 [vid. 26. 3. 2016]. ISSN 0722-480X. Dostupné z:
http://eprints.lancs.ac.uk/28070/1/From_Kosovo_to_Karabakh.pdf

CASPERSEN, N., STANSFIELD, G. R., EDS., 2011. Unrecognized states in the international system. 1. vyd. Abingdon: Routledge. ISBN 978-0-415-58210-0.

MAJCHÚT, I., HRNČIAR M., 2014. Cyprus: dimenzie konfliktu: odborná monografia [online]. 1. vyd. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála M. R. Štefánika. [vid. 28. 12. 2015]. ISBN 978-80-8040-497-0.

Dostupné z:

http://ak.aos.sk/images/dokumenty/e-knihy/Cyprus-dimenzie_konfliktu.pdf

PEGG, S, 1998. De Facto States in the International System. Working Paper [online], vol. 1998, no. 21 [vid. 12. 3. 2016]. Dostupné z:

<http://www.ligi.ubc.ca/sites/liu/files/Publications/webwp21.pdf>

RIEGL, M., 2013. Proměny politické mapy po roce 1945. 1. vyd. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4111-6.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Kateřina Rudincová, Ph.D.

Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: 6. dubna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce: 28. dubna 2017

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.

děkan

doc. RNDr. Branislav Niznanský, CSc.

vedoucí katedry

dne

17 -05- 2016

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou vztahů *de facto* států a mezinárodního společenství. Jako případová studie je zde použita Severokyperská turecká republika (TRNC). Hlavním cílem práce je ukázat jakým způsobem a s kým probíhají interakce mezi *de facto* státy a mezinárodním společenstvím. Druhotný cíl práce spočívá v nalezení důvodu, proč nedošlo k nalezení konsenzu ohledně řešení kyperského konfliktu, přestože obě strany projevují ochotu k jednání.

Klíčová slova

De facto stát, suverenita, mezinárodní vztahy, etnický konflikt, řešení konfliktů.

Annotation

The topic of this bachelor thesis are problematic of relations between *de facto* states and the international system. It is based on the case study of the Turkish Republic of Northern Cyprus (TRNC). The main goal of this thesis is to show how interactions between *de facto* states and the international system take place and to identify the actors of these interactions. The secondary goal of this thesis is to find a cause, why there has not been achieved consensus on the solution of the Cyprus conflict, even though both Cypriot communities show willingness to negotiate.

Keywords

De facto state, sovereignty, international relations, ethnic conflict, conflict solutions.

Obsah

Seznam obrázků	8
Seznam tabulek	8
Seznam použitých zkratk	9
Úvod	12
1 Vymezení pojmů	15
1.1 Stát.....	15
1.2 Definice státu	17
1.3 Suverenita	18
1.4 Kvazistát	20
1.5 <i>De facto</i> stát	21
1.5.1 Vznik <i>de facto</i> státu.....	21
1.5.2 Přetrvávající existence <i>de facto</i> států	25
1.5.3 Možný způsoby zániku <i>de facto</i> států	26
2 Vztahy mezinárodního společenství a <i>de facto</i> států.....	28
2.1 Tři hlavní přístupy mezinárodního společenství k <i>de facto</i> státům	28
2.2 Zahraniční politika <i>de facto</i> států.....	29
2.2.1 Mezinárodní vztahy <i>de facto</i> států	30
2.3 Index Berga a Toomly	37
3 Příčiny vzniku TRNC a snaha o vyřešení situace	40
3.1 Historický vývoj.....	41
3.1.1 Britské období.....	41
3.1.2 Na cestě k nezávislosti	45
3.1.3 Kypr nezávislý	48
3.1.4 Kypr rozdělený.....	57
3.2 Možnosti budoucího řešení.....	65
4 Mezinárodní postavení Severokyperské turecké republiky	67

4.1	Dimenze přístupu mezinárodního společenství podle Pegga	67
4.2	Vztahy s mezinárodními organizacemi	68
4.2.1	Organizace spojených národů	68
4.2.2	Evropská unie	76
4.2.3	Členství TRNC v mezinárodních organizacích	77
4.3	Mezinárodní zastoupení TRNC	78
4.4	Vztahy s Tureckem jako patronským státem.....	79
4.5	Vztahy s Kyperskou republikou jako rodičovským státem	80
4.6	Ekonomické vztahy	81
4.7	Severokyperská turecká republika – tolerovaný <i>de facto</i> stát?.....	82
	Závěr	86
	Zdroje	88
	Tištěné.....	88
	Elektronické	89

Seznam obrázků

Obr. 1 Poloha Kypru (zdroj: http://bit.ly/2qdORNM)	40
Obr. 2 Oblasti na Kypru s převahou tureckého obyvatelstva r. 1960 (zdroj: http://bit.ly/2nzLOOY , upraveno).....	47
Obr. 3 Zelená linie v Nikósii (zdroj: http://bbc.in/2n9GjJB , upraveno)	51
Obr. 4 Administrativní oblasti na Kypru (zdroj: http://wapo.st/2o1Ofg4 , upraveno)	57
Obr. 5 Rozmístění jednotek UNFICYP roku 1972 (Zdroj: Majchút, aj. 2014, s. 78).....	70
Obr. 6 Rozmístění sektorů a velitelství (HQ) UNFICYP v roce 2014 (Zdroj: Majchút, aj. 2014, s. 161)	72
Obr. 7 Vlajky Kyperské republiky, Severokyperské turecké republiky a Sjednocené Kyperské republiky (Zdroj: http://bit.ly/2oPvi1c , upraveno).	74

Seznam tabulek

Tab. 1 Tři typy států v současném mezinárodním systému (zdroj: Sørensen 2005, s. 109)	17
Tab. 2 Seznam de facto států po druhé světové válce (zdroj: Anderson 2014, s. 185, upraveno)	23
Tab. 3 Seznam de facto států v r. 2017 (zdroj: Anderson 2014, s. 185, upraveno)	24
Tab. 4 Proměnné tvořící <i>normalisation index</i> (zdroj: Berg, Toomla 2009, s. 32, upraveno)	38
Tab. 5 <i>Normalisation index de facto</i> států (zdroj: Berg, Toomla 2009, s. 31–33)	39
Tab. 6 Splnění podmínek <i>de facto</i> státu v TRNC	84

Seznam použitých zkratek

ad. – a další

ADB – Asian Development Bank (Asijská rozvojová banka)

APEC – Asia-Pacific Economic Cooperation (Asijsko-pacifické hospodářské společenství)

AU – Africká unie

č. – číslo

ČLR – Čínská lidová republika

ECO – Economic Cooperation Organization

ELDYK – Ελληνική Δύναμη Κύπρου [Ellinikí Dýnami Kýprou] (Helénské síly na Kypru)

EOKA – Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών [Ethniki Organosis Kyprion Agoniston] (Národní organizace kyperských bojovníků)

ES – Evropská společenství

ESD – Evropský soudní dvůr

EU – Evropská unie

GATT – General Agreement on Tariffs and Trade (Všeobecná dohoda o clech a obchodu)

IATA - International Air Transport Association (Mezinárodní asociace leteckých dopravců)

ICAO – International Civil Aviation Organization (Mezinárodní organizace pro civilní letectví)

KFOR – Kosovo Force (označení pro mezinárodní mírové operace v rámci NATO na území Kosova)

KTKA – Kibris Turk Kuvvetleri Alayi (Turecký pluk na Kypru)

mil. – milion

MINURSO – United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara (Mise OSN pro referendum v Západní Sahaře)

mj. – mimo jiné

MMF – Mezinárodní měnový fond

MOV – Mezinárodní olympijský výbor

např. – například

NATO – North Atlantic Treaty Organization (Severoatlantická aliance)

OAJ – Organizace africké jednoty

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OIC – Organisation of Islamic Cooperation (Organizace islámské spolupráce)

OSN – Organizace spojených národů

PMR – Podněsterská moldavská republika

r. – rok

RB OSN – Rada bezpečnosti Organizace spojených národů

s. – strana

SRN – Spolková republika Německo

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

TFSC – Turkish Federated State of Cyprus (Kypersko-turecký federativní stát)

TMT – Türk Mukavemet Teşkilatı (Turecká organizace odporu).

TRNC – Turkish Republic of Northern Cyprus (Severokyperská Turecká republika)

TÜRKSOY – Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (Mezinárodní organizace pro turkickou kulturu)

tzv. – takzvaný

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu)

UNFYCYP – United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (Mírové síly OSN na Kypru)

UNMIK – United Nations Mission in Kosovo (Mise OSN v Kosovu)

UNMOGIP – United Nations Military Observer Group in India and Pakistan (Skupina vojenských pozorovatelů OSN v Indii a Pákistánu)

UNPO – Unrepresented Nations and Peoples Organization (Organizace nezastoupených států a národů)

UNPOL – United Nations Police (Policie Organizace společných národů)

UNTSO – United Nations Truce Supervision Organization (Dozorčí organizace OSN pro dodržování příměří)

UPU – Universal Postal Union (Světová poštovní unie)

USA – United States of America (Spojené státy americké)

USD – United States dollar (americký dolar)

WTO – World Trade Organization (Světová obchodní organizace)

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je postavení *de facto* států v rámci mezinárodního společenství na případové studii Severokyperské turecké republiky. Severokyperská turecká republika je jedním z nejdéle existujících *de facto* států. *De facto* stát je typem kvazistátu, který ač je fakticky nezávislý, postrádá mezinárodní uznání. Z právního hlediska je tedy součástí jiného státu.

Dané téma jsem si zvolil zejména z toho důvodu, že mě vždy zajímala témata týkající se politické geografie. Zde mi vždy jako jedno z nejzajímavějších témat připadala právě existence „států“, které existují, ačkoli by z právního hlediska neměly. Z metodologického hlediska je práce jednopřípadovou studií, jejímž cílem je bližší poznání samotného případu. Severokyperskou tureckou republiku jsem si zvolil, jelikož se na rozdíl např. od *de facto* států na území Kavkazu, které se do širšího povědomí veřejnosti dostaly až v 21. století, jedná skutečně o dlouhodobý fenomén. Severokyperská turecká republika existuje již více než 30 let, přičemž kořeny tohoto problému sahají mnohem hlouběji do minulosti, do 19. století.

Cílem mé bakalářské práce je ukázat, že přestože se *de facto* státy v jistém smyslu vymykají pořádkům mezinárodního společenství, které by se ideálně mělo skládat pouze z uznaných nezávislých států, závislých území a mezinárodních organizací, jsou *de facto* státy nejen jevem, který existuje navzdory mezinárodnímu právu, ale také něčím, co je schopné vytvářet interakce s ostatními členy mezinárodního společenství. Do problematiky *de facto* států, případně řešení situací nastalých jejich vznikem, je zapojeno množství různých aktérů. Mezi ně patří samozřejmě státy, od kterých se *de facto* státy odtrhly, ale také státy, které je podporují v přežití. Dalšími aktéry jsou pak různé mezinárodní organizace v čele s OSN. V práci si tak kladu otázku, jakým způsobem a s kým tyto interakce mezi *de facto* státy a zbytkem mezinárodního společenství probíhají.

Druhotný cíl mé práce se pak týká konkrétně Severokyperské turecké republiky. Jedná se o prokázání, že počátky sporů, které ostrov rozdělily, lze najít takřka 150 let v minulosti, přičemž obě komunity, které na ostrově žijí (kyperští

Řekové a kyperští Turci) se i přes snahu nalézt řešení problému zcela nevyrovnaly s minulostí. Druhou otázkou, kterou si v práci kladu je tak, proč tomu tak je.

Text práce je členěn do čtyř kapitol, přičemž kapitoly 1 a 2 jsou teoretické. Kapitola 1 se zabývá vymezením pojmů, které jsou pro mou bakalářskou práci nezbytné. Lze zde nalézt vysvětlení konkrétních pojmů, ale také popis jednotlivých fází existence *de facto* států. Kapitola 2 je věnována vztahům, které probíhají mezi *de facto* státy a mezinárodním společenstvím. Jsou zde uvedeny hlavní přístupy, které vůči *de facto* státům, zaujímá mezinárodní společenství, a aktéři, kteří přicházejí s *de facto* státy nejčastěji do styku.

Kapitoly 3 a 4 se týkají problematiky samotné Severokyperské republiky. Kapitola 3 je věnována politicko-historickému vývoji na ostrově od roku 1878, kdy ostrov získala Velká Británie, až do současnosti. Zde jsou jednak nastíněny kořeny konfliktu a také popis jednání, jejichž cílem bylo v průběhu let situaci na ostrově vyřešit. Kapitola 4 se pak zabývá mezinárodním postavením Severokyperské turecké republiky po vzoru kapitoly 2. Je zde popsán vztah Severokyperské turecké republiky s jednotlivými aktéry, které jsou do řešení kyperského problému zapojeny, stejně jako mezinárodní zastoupení tohoto *de facto* státu.

Práce je založena na množství tištěných i elektronických zdrojů. Jedná se především o literaturu a oficiální dokumenty, např. rezoluce RB OSN nebo smlouvy. Z těchto zdrojů lze několik označit jako hlavní, jelikož z nich práce především vychází. Čtyři z nich spadají do teoretické části. Jedná se o knihu Martin Riegla *Proměny politické mapy po roce 1945*, která se zabývá všemi aspekty politicko-geografické teorie. Na problém *de facto* států se soustředí Nina Caspersen ve své *Unrecognized states: the struggle for sovereignty in the modern international system* a také ve sborníku *Unrecognized States in the International System*, u něhož je spolu s Garethem Stansfieldem editorkou. Zde byly velmi nápomocné studie Francise Owtrama a Liama Andersona. Již starší prací je *International society and the de facto state* Scotta Pegga, která ale stále dobře ukazuje fungování *de facto* států v mezinárodním společenství. Pro případovou studii Severokyperské turecké republiky je pak stěžejní práce Ivana Majchúta a

Michala Hrnčiara *CYPRUS: Dimenzie konfliktu. Odborná monografia*. Jedná se o nejkompletnější studii Kyperského konfliktu v českém nebo slovenském jazyce.

1 Vymezení pojmů

Již z názvu práce vyplývá, že její hlavní náplní je studie *de facto* státu. Než však přikročíme ke zkoumání samotné Severokyperské turecké republiky, je zapotřebí stanovit některé základní pojmy a jejich definice, čemuž se věnuji na následujících řádcích.

1.1 Stát

Než přejdeme k definování samotného *de facto* státu, považuji za vhodné nejprve nastínit základní charakteristiky státu. Suverénní státy jsou stavebními kameny mezinárodního systému a zabírají naprostou většinu zemského povrchu. Nebylo tomu tak vždy, jelikož se situace suverénních států v průběhu času měnila.

Např. před rokem 1945, tedy méně než jedním stoletím, byly nezávislé státy doménou především Evropy a Jižní Ameriky. Našly se i výjimky na ostatních světadílech (např. Čína v Asii, Egypt nebo Libérie v Africe, Austrálie, Kuba v karibské oblasti ad.), ale ke skutečné proměně politické mapy začalo docházet až po skončení druhé světové války, především díky procesu dekolonizace (Riegl 2013, s. 15).

Někteří autoři, např. s. Pegg považují za ukončení většiny dekolonizačních procesů rok 1960. Následující tři desetiletí Pegg (1998a, str. 1) charakterizuje jako dobu „nejvyšší úrovně teritoriální stability v historii mezinárodních vztahů.“ Důvodem je, že pouze s několika výjimkami, zůstala politická mapa v této době nezměněna. Toto období klidu ukončil rozpad socialistických federací ve východní polovině Evropy a střední Asii na počátku 90. let 20. století (SSSR, Jugoslávie a ČSFR).

Proces dekolonizace byl jedním z důsledků snah mezinárodního společenství prosadit suverénní stát jako jediný legitimní skladební prvek mezinárodního společenství (Riegl 2013, s. 15). Tato snaha byla formálně úspěšná, byť závislá území z politické mapy nezmizela zcela. S výjimkou Grónska a Francouzské Guyany se ale jedná o malá území nacházející se zpravidla na ostrovech (výjimkou je opět Francouzská Guyana nacházející se na severu jihoamerického kontinentu).

Všechny nezávislé státy navíc nelze považovat za homogenní skupinu entit. Lze mezi nimi najít mnoho rozdílů, z nichž některé lze vidět na první pohled, např. velikost. Je jasné, že Ruská federace nebo Čínská lidová republika musí kvůli své velikosti fungovat jinak, než např. Monako nebo další mikro státy. Jiným jasně poznatelným rozdílem může být rozdělení států podle státního zřízení na republiky a monarchie, kdy se navíc obě tyto skupiny dále dělí.

Jiné rozdíly nejsou tak patrné a je zapotřebí podrobného zkoumání, abychom je pochopili. Jedním z autorů, který se takovým studiem zabývá je např. G. Sørensen (2005, s. 109), který rozděluje státy na moderní, postmoderní a postkoloniální. Rozdíly mezi těmito třemi typy států pozoruje z hlediska jejich vlády, národního cítění a ekonomiky (viz Tab. 1).

Tab. 1 Tři typy států v současném mezinárodním systému (zdroj: Sørensen 2005, s. 109)

	Moderní stát	Postkoloniální stát	Postmoderní stát
Vláda	Centralizovaný systém pravidel založený na administrativních, policejních a vojenských institucích, potvrzený právními normami, dělající si nárok na monopol na legitimní použití síly.	„Uchvácená autonomie“, založená na slabých administrativních a institucionálních strukturách. Vláda spočívající na nátlaku a donucování práva. Není vytvořen monopol na užití legitimního násilí.	Víceúrovňové vládnutí založené na nadnárodních, mezistátních, státních a substátních institucích (v nejrůznější kombinaci)
Národní cítění	Lidé na určitém území, tvořící vysoce soudržné společenství ve smyslu Gesellschaft ¹ i Gemeinschaft ² , spojující dohromady národ a stát.	Převládá lokální či etnické společenství. Nízký stupeň soudržnosti státu a národa. Nízká úroveň legitimacy státu.	Nadnárodní a mezistátní instituce jsou zdrojem občanských práv. Kolektivní identita je spojena s nadstátní i substátní úrovní.
Ekonomika	Oddělená soběstačná národní ekonomika zahrnuje základní sektory, které potřebuje pro vlastní reprodukci; hlavní část ekonomických aktivit se odehrává uvnitř politické entity.	Závislost na světovém trhu a strukturální heterogenita. Není vyvinuta koherentní národní ekonomika.	Většina ekonomických aktivit se odehrává v přeshraničních transakcích. „Národní“ ekonomika je mnohem méně soběstačná.

Suverénní státy a zbývající závislá území by měly být dle teorie jedinými prvky, které se nachází na politické mapě světa. V praxi tomu tak není. Kromě území, která by si neměl nikdo nárokovat (Antarktida) lze nalézt jednotky, které se tradičním definicím státu nějakým způsobem vymykají. Souhrnně je lze nazvat kvazistáty. Těm se budu věnovat později.

1.2 Definice státu

Definic státu existuje nepřeberné množství. Jinak ho definuje např. každá věda (jinak je stát definován v politické geografii, jinak v sociologii a jinak

¹ Materiální aspekt národa (Sørensen 2005, s. 95).

² Kulturně-etnický pojetí společenství lidí (Sørensen 2005, s. 95).

v politologii). Jednou z nejčastěji uváděných definic státu je ta, která čerpá z montevidejské Úmluvy o státech a povinnostech států.³ Podle jejího prvního článku by „*stát, jakožto osoba mezinárodního práva měl splňovat následující podmínky: (a) trvalé osídlení, (b) definované území, (c) vláda a (d) schopnost vstupovat do vztahů s ostatními státy,*“ (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States 1933, Article 1).

Jinou definici nabízí M. Weber (2009, s. 244), jenž vychází z principu efektivní vlády. Tato definice zní, „*že stát je ta lidská pospolitost, která si na určitém území [...] (s úspěchem) nárokuje monopol legitimní fyzické moci.*“ Tuto definici dále přejímají i další autoři.

Pojem „monopol na legitimní násilí“ užívá ve své definici i politologie. Prosazení tohoto monopolu v praxi znamená, že vláda, která jím skutečně disponuje, je schopná efektivně kontrolovat své území a obyvatelstvo (Riegl 2013, s. 16, 23).

Jinou definici nabízí politický geograf M. I. Glassner. Ten hovoří o „*geografických (území, obyvatelstvo, oběhový systém) a politických (vnitřní suverenita, mezinárodní uznání) attributech státu.*“ Zároveň ale uvádí, že geografické charakteristiky musejí být naplněny v rozumné míře. To znamená, že určité hraniční spory (kterých existují možná stovky), nebo dočasný kolaps ekonomiky, automaticky nevedou k tomu, aby politická entita ztratila status státu (Riegl 2013, s. 17).

Výše zmíněné definice lze shrnout do těchto čtyř podmínek, ze kterých ve zbytku své práce vycházím především: (1) obyvatelstvo, (2) území, (3) vnitřní suverenita a (4) vnější suverenita. Rozdílu mezi těmito dvěma druhy suverenity se budu věnovat níže.

1.3 Suverenita

Instituce suverenity, neboli český svrchovanosti, je pro studium států naprosto klíčová. I zde však nalezneme nepřehledné množství definic. Zatímco

³ Podepsána 26. prosince 1933 19 americkými státy v Montevideu, hlavním městě Uruguaye (Montevideo Convention on the Rights and Duties of States 1933).

v minulosti bylo na suverenitu nahlíženo jako na jednoznačnou instituci, dnes se pohledy na ní často rozcházejí.

Na téma suverenity proběhlo již velké množství diskuzí. (např. Hinsley 1986; James 1986; Krasner 1988,1999; Keohane 1995; Biersteker – Weber 1996). Jedním z jejich hlavních témat byla otázka proměny suverenity. Tedy zda je suverenita neměnná a stabilní, nebo zda procházela a prochází změnami, případně jaký mají tyto změny na její chápání vliv (Sørensen 2005, s. 170).

Další otázky nastiňuje M. Riegl (2013, s. 20). Tyto otázky zní např.: „*Je suverenita absolutní nebo relativní koncept, může být stát suverénní např. z 50 %? [...] Bliží se éra suverenity ke svému konci a bude politický prostor uspořádán okolo jiné instituce, než je suverénní stát? Jaké faktory lze považovat za omezení suverenity?* Právě v otázce možného konce suverenity se Riegl částečně překrývá se Sørensenem v tom, jak ten chápe tzv. postmoderní státy.

V současné době tedy neexistuje jednoznačná shoda o podstatě suverenity. Konsensus není ani ohledně otázky, zda je suverenita relativní, či absolutní, nebo zda ji lze dělit. (Riegl 2013, s. 20). Ve své práci vnímám suverenitu jako rozdělitelnou. Kvazistáty, potažmo *de facto* státy, totiž nelze zkoumat bez toho, aby bylo možné se vyhnout termínům, jako jsou „vnitřní suverenita“ a „vnější suverenita“, což už samo o sobě evokuje dělitelnost suverenity.

Rozdíl mezi těmito dvěma typy je zásadní. Vnitřní suverenita znamená schopnost státu kontrolovat své území, zatímco vnější suverenita je *de facto* totožná s mezinárodním uznáním. Právě toto pojetí suverenity je stěžejní pro další části mé práce. Takovéto pojetí suverenity se překrývá i s některými dalšími pojmy, které používají jiní političtí geografové. Spadají sem mj. pojmy I. Caymara *internal territoriality* a *external territoriality*⁴ (Riegl 2013, s. 20).

Pojmy vnitřní a vnější suverenita souvisí také s teorií negativní suverenity R. H. Jacksona (1990, s. 227). Ten definuje negativní suverenitu jako osvobození od vnějších vlivů, jako formálně-právní stav, který jiným státům poskytuje ostatní. Tento typ suverenity Jackson (1990, s. 1) spojuje především s bývalými koloniemi

⁴ Vnitřní a vnější teritorialita.

evropských států. Chápání negativní suverenity se tak z části překrývá i s vnější suverenitou.

Pokud se skutečně důkladně podíváme na politickou mapu světa, měli bychom dojít k závěru, že suverenita, potažmo mezinárodní uznání je skutečně relativní. K tomu závěru došel i F. Owtram, který poukazuje, že existují různé stupně uznání, tedy suverenity. Na mapě světa tak najdeme státy, které jsou uznány všemi ostatními státy (např. USA, Spojené království, Německo), státy, které jsou členy OSN, ale nejsou uznány všemi ostatními členy (např. Izrael), stát, který byl členem OSN, ale byl nahrazen konkurenčním státem (Čínská republika, známější jako Tchaj-wan), entitu, kterou uznává velké množství suverénních států, ale přesto stále nedosáhla plné suverenity (Kosovo), *de facto* státy, které jsou uznávány několika málo státy (např. Abcházie, Severní Kypr), *de facto* státy, které uznávají jen další *de facto* státy (Podněstří, Náhorní Karabach) a entitu, která není uznávána vůbec nikým (Somaliland) (Owtram 2014, s. 129).

1.4 Kvazistát

Pojem kvazistát⁵ označuje deviantní formu státu, která se vymyká obvyklému vnímání politického prostoru, který má být tvořen suverénními státy a závislými územími. Jako první tento termín použili M. I. Glassner a H. J. de Blij. Ti pod toto označení zahrnuli množství nesourodých jednotek., jako např. Andorra, Vatikán, Tchaj-wan nebo jihoafrické bantustany (Riegl 2010, s. 57). Pojem kvazistát tedy bývá používán k označení jakékoli entity, která si nárokuje postavení nezávislého státu, ale nesplňuje některou z jeho hlavních charakteristik.

V průběhu let došlo k posunu vnímání tohoto pojmu. Dnes je ho možno vnímat jako pojem zastřešující dvě hlavní skupiny deviantních forem státu. Jedná se o kvazistáty bez vnitřní suverenity a kvazistáty bez vnější suverenity (Riegl 2010, s. 64–65). Kvazistátům bez vnější suverenity se více věnuji v následující podkapitole, proto se zde krátce zmíním pouze o kvazistátech, které postrádají suverenitu vnitřní.

Jako typické rysy nesuverénních států lze označit ekonomický kolaps, nízkou legitimitu státu, nefunkční státní instituce, nedostatečný administrativní

⁵ V originále *quasi-state*.

aparát a omezenou infrastrukturu. Dalšími znaky takového typu státu bývá ztráta kontroly nad periferními územími (Riegl 2010, s. 64–65).

Rozpad, nebo chcete-li zhroucení státu, je dynamický proces, kdy je na jedné straně škála stát, který je stabilní a funguje efektivně, zatímco na straně druhé se nachází naprosté mocenské vakuum. Jedním z autorů, který na to upozornil, je R. I. Rotberg. Fáze procesu oslabování institucí státu by měly definovat termíny *weak*, *fragile*, *failing* a *collapsed state*.⁶ Přesné vymezení jednotlivých je velmi obtížné. Rotberg (2004, s. 6) definuje zhroucený stát takto: „*Oproti silným státům nejsou zhroucené státy schopny kontrolovat své periferní oblasti, především regiony obydlené vyloučenými skupinami. Ztrácí autoritu nad velkou částí území. Oficiální moc je často omezena na hlavní město a jednu, nebo více etnicky specifických oblastí,*“ (Riegl 2013, s. 116–117; Rotberg 2004, s. 6).

1.5 De facto stát

De facto stát⁷ je pouze jedním z pojmů označujících kvazistáty, kterým chybí mezinárodní uznání. Tento pojem je spojen především se Scottem Peggem, který ho v roce 1998 použil ve své knize *International Society and the De facto State*. Tento termín samozřejmě není jediný. Riegl mezi dalšími označeními uvádí mj. *de facto* režim, *empirical statehood*, *para-state*, proto stát, *pseudo-state*, *quasi state*, *unrecognized state* nebo zárodečný stát (Riegl 2010, s. 59)

Ve své práci jsem se rozhodlo používat termín *de facto* stát, protože podle mého názoru tuto entitu nejlépe popisuje. Význam tohoto latinské slovního spojení zní „fakticky“, což skutečně nejlépe popisuje stav něčeho, co existuje, i když by podle práva (tedy *de iure*) existovat nemělo.

1.5.1 Vznik *de facto* státu

Za vznikem *de facto* států stojí jednostranné vyhlášení nezávislosti neboli secese. Tomu velmi často předchází vnitrostátní konflikt. Ten může být způsoben ekonomickou, společenskou, politickou či jinou diskriminací minority obyvatel, která je koncentrována na určitém území. Takovéto vyhlášení však vede málokdy ke vzniku suverénního mezinárodně uznaného stát. Secesí, byť ne nutně

⁶ Slabý, křehký, selhávající a zhroucený stát.

⁷ V originále *de facto state*.

jednostrannou vznikly Bangladéš, Eritrea, Východní Timor a také Černá Hora. Posledním státem, který se dokázal úspěšně odtrhnout od svého rodičovského státu, je Jižní Súdán, jenž vyhlásil nezávislost 9. července 2011. U všech těchto států ale nakonec došlo k souhlasu ze strany státu rodičovského (Anderson 2014, s. 183; BBC 2011; Riegl 2010, s. 65).

Ne každá takto vyhlášená entita má dlouhého trvání. Některé takto vyhlášené entity zaniknou během několika dní, jiné svou existenci dokážou udržet několik let i desetiletí. Někteří autoři, jako např. Pål Kolstø navrhuje, aby za *de facto* státy (které ale označují jako kvazistáty) byly považované pouze entity, které svou existenci uhájí nejméně dva roky, aby došlo k vyloučení ostatních, skutečně efemérních jednotek. Jiní autoři např. Riegl (který používá pojem mezinárodně neuznaný kvazistát) žádný časový rámec nestanovují (Kolstø 2006, s. 726; Riegl 2013, s. 143).

Mimo to, aby byla entita považována za *de facto* stát, nesmí dosáhnout širšího mezinárodního uznání, ale musí projevit přání ho dosáhnout. V současnosti není určeno, kolik států musí entitu uznat, aby byla považována za suverénní stát. Nyní můžeme pouze konstatovat, že toto číslo je vyšší, než 63 (počet států, které uznávají Kosovo), ale zároveň nižší než 161, což je počet členských států OSN, které uznávají Izrael (Anderson 2014, s. 184; United States House of Representatives 2008).

Rozšířený seznam podmínek, které musí entita označovaná jako *de facto* stát splňovat, nabízí N. Caspersen (2011, s. 11). Tato definice vypadá takto: (1) *de facto* stát dosáhl *de facto* nezávislosti, fakticky ovládá alespoň dvě třetiny území, které si nárokuje včetně hlavních měst a klíčových oblastí, (2) jeho vedení se snaží vybudovat státní instituce a demonstrovat svou legitimitu, (3) entita formálně deklarovala nezávislost, nebo dala jasně najevo svou touhu po nezávislosti, např. formou referenda o nezávislosti, přijetím vlastní měny, či podobným skutkem, který signalizuje snahu a vlastní státnost, (4) entita nedosáhla mezinárodního uznání, nebo byla při nejlepším uznána svým patronským státem a několika dalšími státy bez většího významu a (5) musí existovat nejméně dva roky.

Tab. 2 Seznam de facto států po druhé světové válce (zdroj: Anderson 2014, s. 185, upraveno)

De facto stát	Rodičovský stát	Existence	Rozsah uznání
Abcházie	Gruzie	1990–	Rusko, Nikaragua, Venezuela, Nauru
Anjouan	Komory	1997–2008	Žádné
Biafra	Nigérie	1967–1970	Gabon, Haiti, Pobřeží Slonoviny, Tanzanie, Zambie
Bougainville	Papua Nová Guinea	1975–1997	Žádné
Čečensko	Rusko	1991–1994, 1996–1999	Gruzie
Černá Hora	Jugoslávie/Srbsko a Černá Hora	2000–2006	Od r. 2006 suverénní stát
Eritrea	Etiopie	1991–1993	Od r. 1993 suverénní stát
Gagauzsko	Moldavsko	1991–1994	Žádné
Jižní Osetie	Gruzie	1990–	Rusko, Nikaragua, Venezuela, Nauru
Katanga	Kongo-Kinshasa	1960–1963	Žádné
Kosovo	Srbsko	2008–	63 států ⁸
Kurdistán	Irák	1991–2003	Žádné
Náhorní Karabach	Azerbájdžán	1991–	Žádné
Palestina	-	1988–	93 států
Podněstří	Moldavsko	1990–	Žádné
Republika Srbská	Bosna a Hercegovina	1992–1995	Žádné
Severní Kypr	Kypr	1983–	Turecko
Somaliland	Somálsko	1991–	Žádné
Srbská Krajina	Chorvatsko	1991–1995	Žádné
Tamilský Ílam	Srí Lanka	1975–2009	Žádné
Tchaj-wan	Čína	1949–	22 států
Východní Timor	Indonésie	1999–2002	Od r. 2002 suverénní stát
Západní Sahara	Maroko?	1976–	43 států (včetně Africké unie)

Tab. 2 znázorňuje více než 20 entit, které jako de facto státy ve své práci uvedl L. Anderson. Sám autor ve své studii přiznává, že minimálně dvě z těchto entit nevykazují podobné charakteristiky jako ostatní. Konkrétně se jedná o Palestinu a Západní Saharu. V případě Západní Sahary autor uvedl jako jeden z důvodů uvádí fakt, že Maroko není uznáváno jako rodičovský stát⁹. Západní

⁸ Takto rozsáhlé uznání existence *de facto* státu někteří autoři, např. N. Caspersen (2008) považují za signalizaci změny postoje mezinárodního společenství vůči *de facto* státům, na které dosud bylo nahlíženo jako na vyvrhele, kteří narušují územní integritu států a ohrožují mezinárodní bezpečnost.

⁹ V originále *Parent State*.

Sahara má navíc svou vládu, ta ale kontroluje pouze malou část nárokovaného území a sídlí v Alžírsku (Anderson 2014, s. 186). To ji řadí spíše mezi exilové vlády.

Palestina také zcela nesplňuje podmínky *de facto* státu. Ač není stále řazena mezi suverénní státy, je od r. 2012 pozorovatelským státem OSN. Palestina je navíc v současné době uznávána celkem 137 členskými státy OSN (Anderson uvádí pouze 93). Česká republika Palestinu uznala 18. 11. 1988 (BBC 2012b; Permanent Observer Mission of The State of Palestine to the United Nations New York 2016).

Pokud tyto dvě entity z našeho seznamu vyřadíme, stejně jako *de facto* státy, které již zanikly, nebo dosáhly plné suverenity, zbyde nám 8 *de facto* států (viz Tab. 3), které se v roce 2017 stále nacházejí na politické mapě.

Tab. 3 Seznam *de facto* států v r. 2017 (zdroj: Anderson 2014, s. 185, upraveno)

De facto stát	Rodičovský stát	Vznik	Rozsah uznání
Abcházie	Gruzie	1990	Rusko, Nikaragua, Venezuela, Nauru
Jižní Osetie	Gruzie	1990	Rusko, Nikaragua, Venezuela, Nauru
Kosovo ¹⁰	Srbsko	2008	63 států ¹¹
Náhorní Karabach	Ázerbájdžán	1991	Žádné
Podněstří	Moldavsko	1990	Žádné
Severní Kypr	Kypr	1983	Turecko
Somaliland	Somálsko	1991	Žádné
Tchaj-wan	Čína	1949	22 států

Kosovo a Tchaj-wan nejsou za *de facto* státy díky většímu mezinárodnímu uznání považovány pokaždé. Kosovo má dokonce aktivní podporu OSN v získání vnější suverenity. U Tchaj-wanu jsou problémem nevyřešené vztahy s kontinentální Čínou.

Většina ostatních *de facto* států pak má svou existenci garantovanou patronským státem. To je případ Severokyperské turecké republiky, jejíž existenci garantuje Turecko. V případě Podněstří, Abcházie a Jižní Osetie tuto funkci vykonává Ruská federace. Podněstří však není Ruskem oficiálně uznáno.

¹⁰ Jelikož Kosovo uznávají tři z pěti stálých členů Rady bezpečnosti OSN, není vždy považováno za *de facto* stát (Who Recognized Kosova as an Independent State? 2016).

¹¹ Česká republika Kosovo uznala dne 21. 5. 2008 (Vláda České republiky, 2008).

V případě Somalilandu lze mluvit o mezinárodním nezájmu (Riegl 2013, s. 41–45).

Tato poměrně malá skupina entit je běžně považována za homogenní. Opak je však pravdou. Rozdíly lze nalézt jak z hlediska geografického, tak z hlediska státnosti. Již předchozí odstavec uvedl, že se *de facto* státy liší z hlediska šíře uznání, tedy vnější suverenity. Liší se ale i svou schopností kontrolovat své nárokované území (Riegl 2012).

1.5.2 Přetrvávající existence *de facto* států

De facto státy existují bez mezinárodního uznání, i když se velmi často jedná o slabé státy. P. Kolstø (2006, s. 729) vymezil pět faktorů, které přispívají k životaschopnosti *de facto* států. Jedná se o (1) symbolické budování národa, (2) militarizaci společnosti, (3) slabost rodičovského státu, (4) podporu od externího patrona a (5) nedostatek zapojení mezinárodního společenství.

Symbolické budování národa probíhá např. pomocí symbolů, propagandy apod. Jako nejnázornější příklad mohou posloužit státní symboly. Všechny *de facto* státy si zvolily vlajku, státní znak, národní hymnu, nebo zavedly nové státní svátky. Tím vším se snaží odlišit od rodičovského státu.

Vnitřní podpora však nestačí. Jakožto neuznané státy nejsou pod ochranou mezinárodního společenství. Navíc byly tyto entity ve většině případů vytvořeny za pomoci vojenských prostředků. Tuto vojenskou kapacitu si *de facto* státy potřebují udržet, proto sem směřuje největší část zdrojů, které *de facto* stát má. Toto vede k militarizaci společnosti.

Vzniku *de facto* států, stejně jako jejich přetrvávající existenci, nahrává slabost jejich rodičovských států. Samozřejmě ne všechny státy, na jejichž území vnikl *de facto* stát, jsou stejně slabé, ale minimálně v okamžiku vzniku jejich *de facto* států se nacházely ve větších či menších potížích. Pozornosti by nemělo uniknout, že naprostá většina *de facto* států se odtrhla nedlouho po tom, co vznikly samy jejich rodičovské státy.

O patronech *de facto* států jsem se zmiňoval již výše. Jelikož samotné *de facto* státy mají omezené zdroje, právě podpora jiného státu často zabraňuje

jejich zhroucení. Přesto není pro *de facto* stát vždy nutné patrona mít, jak nám ukazuje Somaliland, který existuje již čtvrt století.

Role mezinárodního společenství pak spočívá především v zásazích do jednání mezi rodičovskými státy a *de facto* státy. Pokud bychom měli jmenovat některé organizace, které do těchto jednání zasahují, jsou to mj. OSN¹², OBSE¹³, NATO¹⁴ a EU¹⁵. Mezinárodní společenství se snaží, aby tato jednání probíhala mírově a poklidně, a aby vedla k mírovému vyřešení konfliktu. Kolstø ve své studii ale poukazuje na to, že jejich „vměšování“ mívá často opačný efekt a mnohdy prodlužuje existenci *de facto* státu. V případě Kosova pak Kolstø mluví o mezinárodní společenství přímo jako o patronovi *de facto* státu. OSN a NATO díky KFOR¹⁶ a UNMIK¹⁷ v minulosti převzaly do svých rukou vojenskou obranu a přímý dohled nad civilní správou Kosova. OBSE a EU se více angažují mj. v Podněstří, kde fungují jako arbitr při mírových jednáních mezi Podněstřím a Moldavskem známých jako *Minsk Process*. Naneštěstí tato jednání nevedou povětšinou k ukončení konfliktu, ale spíše je „zmrazí“ v aktuálním stavu (Kolstø 2006, s. 729–734).

1.5.3 Možný způsoby zániku *de facto* států

Jak už z výše uvedeného vyplývá, ne každý *de facto* stát přežije. V minulosti zanikly např. Biafra nebo Katanga v Africe. V 90. letech 20. stol. byly potlačeny *de facto* státy na Balkánském poloostrově. Jako zatím poslední zanikl Tamilský Ílam v roce 2009.

Lze vysledovat několik možností, jak může existence *de facto* státu skončit. L. Anderson vymezil tři širší kategorie, jak může *de facto* stát zaniknout. Tyto kategorie jsou (1) uznání mezinárodním společenstvím, (2) násilné znovuzачlenění do rodičovského státu, anebo (3) mírové znovuzачlenění do rodičovského státu, které může být doprovázeno autonomií, nebo sdílením moci.

¹² Organizace spojených národů.

¹³ Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě.

¹⁴ *North Atlantic Treaty Organization* (Severoatlantická aliance).

¹⁵ Evropská unie.

¹⁶ *Kosovo Force* (označení pro mezinárodní mírové operace v rámci NATO na území Kosova).

¹⁷ *United Nations Mission in Kosovo* (Mise OSN v Kosovu).

Pro všechny *de facto* státy je samozřejmě cílem první možnost, která je však u většiny (patrně pouze s výjimkou Kosova) také nejméně pravděpodobná. V minulosti se to povedlo pouze pěti státům. Bangladéš byla uznána poté, co byla pákistánská armáda poražena spojenými vojsky Bangladéše a Indie. V případě Východního Timoru, Eritreje, Černé Hory a Jižního Súdánu nedošlo k výraznějšímu odporu ze strany rodičovského státu, byť v případě Východního Timoru až po brutální občanské válce (Anderson 2014, s. 187–188). Dosažení tohoto cíle ztěžuje mj. i přístup mezinárodního společenství. Kolstø (2006, s. 736) tvrdí, že „*komunita suverénních států je v principu na obou koncích uzavřena. Zatímco žádní členové nejsou vyřazováni, vstupní brána je striktně střežena a noví členové jsou rutinně odmítáni,*“ (Anderson 2014, s. 187–188; Kolstø 2006, s. 736).

Násilné opětovné včlenění *de facto* státu do rodičovského státu je oproti možnosti č. 1 mnohem pravděpodobnější, zvláště pokud mu předchází vítězství rodičovského státu na bitevním poli. To byl případ mj. Katangy, Biafry, Srbské Krajiny, Čečenska, Tamilské Ílamu, Anjouanu a s možnými výtkami i Republiky Srbské. Nucené znovuzачlenění může být přijatelným řešením, ale vznáší se nad ním otazník ohledně jeho normativní vhodnosti (Anderson 2014, s. 190)

Z hlediska mezinárodního společenství je nejvíce žádoucí třetí možnost, tedy dobrovolné znovuzачlenění *de facto* státu do státu rodičovského. Pro mezinárodní společenství představuje oproti předchozím dvěma možnostem výhodu především ze dvou důvodů. Při dobrovolném znovuzачlenění je možné, na rozdíl od nuceného, předejít násilí a krveprolití. Díky tomu, že *de facto* stát nezíská plnou suverenitu, nedojde také k narušení integrity státních hranic. V minulosti k tomuto kompromisnímu řešení došlo v případě Gagauzsko (Anderson 2014, s. 191–192).

Pro úplnost doplňme, že jiní autoři uvádějí více možností zániku *de facto* státu. P. Kolstø např. jako jednu z možností uvádí začlenění do patronského státu (Kolstø 2006, s. 735).

2 Vztahy mezinárodního společenství a *de facto* států

De facto státy mají na mezinárodní politiku dopad především ve dvou případech, kterými jsou konflikty a obchod. Pegg (1998a, s. 173) považuje za stěžejní oblast konfliktů, ve které jsou *de facto* státy zapojeny nejčastěji. Ve své práci *International Society and the De Facto State* se Pegg věnuje čtyřem konkrétním případům (Eritrea před získáním nezávislosti, Tamilský Ílam, Somaliland a Severní Kypr). Uvádí zde, že jen tyto čtyři entity vyprodukovaly do roku 1998 celkem 160 000 – 275 000 mrtvých a 2 345 000 – 2 795 000 uprchlíků (Pegg 1998a, s. 173).

Oproti tomuto je ekonomický dopad *de facto* států umírněnější, přesto ne zcela zanedbatelný. I přes nedostatek právního zakotvení probíhá s *de facto* státy obchod. Z tohoto srovnání prozatím vynechám Tchaj-wan, který je v tomto ohledu samostatnou kapitolou a budu se mu věnovat později. Jako příklad z historie uveďme např. „Větší Libérii“ Charlese Taylora¹⁸, která byla roku 1991 třetím největším francouzským dodavatelem tropického dřeva, aniž by Francie zpochybňovala liberijský *de jure* nárok na toto území. Jindy se *de facto* státy zapojují do nelegálního obchodu. Z toho je opakovaně obviňována PMR¹⁹, která se má zapojovat do obchodu s narkotiky, praní špinavých peněz či pašování lidí a zbraní (Dočekalová 2011, s. 148; Pegg 1998b, s. 3).

2.1 Tři hlavní přístupy mezinárodního společenství k *de facto* státům

Ve svém přístupu k *de facto* státům se mezinárodní společenství uchyluje především ke třem možnostem, jak ve své práci *International Society and the De Facto States* uvádí Scott Pegg (1998a, s. 177). První z těchto možností je aktivní opozice za použití mezinárodních embarg nebo sankcí. Druhou možností je, že mezinárodní společenství tyto entity v zásadě ignoruje. Tento přístup se jeví

¹⁸ Charles Taylor je bývalý liberijský prezident. Ten ale ještě před svým zvolením prezidentem v roce 1997 ovládal části území. V jednu dobu mělo území pod Taylorovou kontrolou vlastní měnu, bankovní systém, rozhlasovou síť a množství letišť a přístavů. Nedostatek mezinárodního uznání Taylorovy v některých ohledech dokonce pomohl, jelikož se mj. nemusel potýkat s věřiteli vyplývajícími ze státního dluhu Libérie ve výši 4 miliard USD. Během své vlády (1997–2003) se dopustil válečných zločinů a zločinů proti lidskosti, za něž byl v roce 2012 odsouzen k 50 letům vězení (BBC 2012a; Pegg 1998a, s. 33–34).

¹⁹ Podněsterská moldavská republika

jako nejčastější. Pro *de facto* státy je pak nejvýhodnějším třetí přístup, kdy jsou mezinárodním společenstvím v omezené míře akceptovány.

Klasickým příkladem prvního přístupu je aktivní opozice vůči Severnímu Kypru v 90. letech 20. století. Tehdy několik mezinárodních organizací (např. UPU²⁰, ICAO²¹, IATA²²) odmítlo vyřizovat úkony týkající se kyperských Turků. Toto mezinárodní embargo bylo ještě zprísněno roku 1994, kdy ESD zakázal členským státům přijímat rostlinolékařské certifikáty od severokyperských úřadů. Toto embargo ublížilo ekonomice *de facto* státu (více viz kapitoly 3 a 4).

Ignorování *de facto* států je mnohem častějším postupem. Zde může jako příklad posloužit Prozatímní eritrejská vláda. Té odmítla OAJ²³, předchůdkyně AU²⁴, udělit roku 1992 pozorovatelský status na setkání v senegalském Dakaru.

Posledním ze tří hlavních přístupů je tolerance neboli omezená míra akceptace. I zde je vhodným příkladem Eritrea v období 1991–1993, kdy zde např. OSN zřídila své zastupitelství (Pegg 1998a, s. 177–181). Dnes se patrně nejvyšší podpoře v této kategorii těší Kosovo, které uznává i několik členů RB OSN²⁵, a také Tchaj-wan.

2.2 Zahraniční politika *de facto* států

Zahraniční politika je nedílnou součástí politické reality všech států, ať už se jedná o státy mezinárodně uznané, nebo o *de facto* státy. Owtram ve své práci ale poznamenává, že tématu zahraniční politiky *de facto* států se ve svých pracích většina autorů vyhýbá. Jako jednoho z mála autorů, kteří se tímto fenoménem zabývají, uvádí Christophera Hilla a jeho práci *The Changing Politics of Foreign Policy* (Owtram 2014, s. 132).

Hill (2003, s. 3) definuje zahraniční politiku takto: Zahraniční politika je „*souhrnem oficiálních zahraničních vztahů prováděných subjektem (obvykle státem) v mezinárodních vztazích.*“ O *de facto* státech se pak vyjadřuje v tom smyslu, že některé dokázaly efektivně vybudovat svou zahraničně politickou

²⁰ *Universal Postal Union* (Světová poštovní unie)

²¹ *International Civil Aviation Organization* (Mezinárodní organizace pro civilní letectví)

²² *International Air Transport Association* (Mezinárodní asociace leteckých dopravců)

²³ Organizace africké jednoty.

²⁴ Africká unie.

²⁵ Rada bezpečnosti OSN.

strategii, přestože jim nedostatek reprezentačních prostor ztěžuje jejich realizaci. Jako hlavní příklad uvádí Tchaj-wan a také Severní Kypr.

Zahraniční politika *de facto* států se vždy bude odvíjet od čtyř základních cílů. Prvořadým cílem všech *de facto* států bez výjimky je přežití, a to hned ve třech rovinách: vojenské, politické a ekonomické. Nejčastěji se navenek projevuje podporou obchodu a investic, ale lze sem zařadit i humanitární pomoc.

Aby (nejen) *de facto* státy zajistily své přežití, musí získat materiální zdroje. Tím se dostáváme k druhému cíli zahraniční politiky, kterým je tyto zdroje získat za pomoci mezinárodní pomoci a investic. Třetím cílem je samotné zapojení se do mezinárodní politiky, kterým *de facto* státy demonstrují své chování jako stát.

Tyto tři cíle společně jsou základem cíle čtvrtého. Tím je primární cíl, který je stěžejní pro zahraniční politiku všech těchto entit. Jedná se o zvýšení míry uznání své existence ze strany mezinárodně uznaných států, ať už formálně, nebo alespoň *de facto* (Owtram 2014, s. 136).

2.2.1 Mezinárodní vztahy *de facto* států

Subjekty mezinárodního práva, které udržují vztahy s *de facto* státy, rozdělil Francis Owtram (2014, s. 137) do tří kategorií. Nejtěsnější vztahy samozřejmě panují mezi *de facto* státem a jeho patronským státem. Jako zbývající dvě kategorie vymezil tzv. velké mocnosti a mezinárodní organizace. K tomuto ve své práci doplňují také vztahy s rodičovskými státy.

2.2.1.1 Vztahy s patronskými státy

Většina *de facto* států i přes veškerou svou snahu není schopna si sama zajistit svou existenci. To je důvod proč má větší část z nich silnější patronský stát, který často garantuje jejich existenci a krom toho pomáhá i s jejich přežitím. Kolstø a Blakkisrud (2008) dokonce tvrdí, že ve většině případů, jsou patronské státy pro vznik *de facto* států rozhodující. Ovšem ani toto pravidlo není bez výjimek, jak dokazuje např. Somaliland, který vyhlásil nezávislost v roce 1991 a existuje tak bez patronského státu již čtvrt století. Kolstø pak (2006, s. 733) roli patronských států přirovnává k tomu, co dělá mezinárodní společenství pro slabé státy. Mezinárodní společenství totiž pro slabé státy vykonává mj. také funkci

ručitele jejich pokračující existence (BBC 2016; Kolstø 2006, s. 733; Kolstø, aj. 2008).

Patronské státy navazují vztahy s *de facto* státy především ze dvou důvodů: (1) na základě etnických vazeb, nebo (2) na základě strategických zájmů. Spolupráce pak probíhá v ekonomické, vojenské a samozřejmě diplomatické rovině. Tato vnější podpora *de facto* státům alespoň částečně vynahrazuje nedostatek mezinárodního uznání.

Patronské státy také významně přispívají k procesu budování státnosti. Vojenská podpora pomáhá s prvními dvěma fázemi tohoto procesu – zajištění kontroly nad nárokovaným územím a zřízení monopolu legitimního násilí. S třetí fází, kterou je budování infrastruktury, vytváření vládních institucí a poskytování veřejných služeb, souvisí podpora ekonomická. Negativní stránkou této podpory je ale fakt, že mezinárodní společenství často vnímá tyto entity jen jako loutky jejich patronů (Caspersen 2012, s 54–55).

V současném světě lze nalézt celkem čtyři státy, které lze označit za patronské. Patrně nejznámějším příkladem je Ruská federace. Ta funguje jako patronský stát hned pro tři *de facto* státy. Těmi jsou Abcházie, Jižní Osetie a Podněstří. Abcházii a Jižní Osetii Rusko dokonce mezinárodně uznalo. K tomuto uznání došlo v roce 2008 po válce v Jižní Osetii, tedy po 18 letech od doby jejich vyhlášení nezávislosti. Jedním z důvodů byla reakce na uznání Kosova většinou „západních“ států dříve v témže roce. Již od roku 2002 Rusko vydává občanům Abcházie i Jižní Osetie pasy a také výrazně přispívá do jejich státních rozpočtů (BBC 2008b; Caspersen 2012, s. 56).

Trochu jiná je situace v Podněstří. Ruská federace tento *de facto* stát sice také podporuje, na rozdíl od dvou výše zmíněných entit ho ale nikdy oficiální cestou neuznala. Přesto by Podněstří bez přispění ruské 14. armády v roce 1991 svou *de facto* nezávislost neuhájilo. V současné době Ruská federace s PMR obchoduje, přičemž je pro Podněstří největším odbytištěm. Dále poskytuje půjčky, přispívá na penze a stále poskytuje plyn, i když hrozí jeho nezaplacení, což

kontrastuje např. s rusko-ukrajinskou plynovou krizí v lednu 2009²⁶ (Caspersen 2012, s. 56; Gribincea 2006; Pirani, aj. 2009, s. 4).

Krom případu Ruska a jím podporovaných *de facto* států je patrně nejviditelnější vztah mezi Severním Kyprem a Tureckem. Právě Turecko jako jediný stát oficiálně uznal Severní Kypr jako nezávislý stát a má zde také své velvyslanectví (Owtram 2014, s. 139).

Patronský stát lze nalézt i u patrně nejsilnější existujícího *de facto* státu, kterým je Tchaj-wan. Kolstø (2006, s. 733) k tomu uvádí, že jako většina *de facto* států byl Tchaj-wan ustanoven v době, kdy byl jeho rodičovský stát (v tomto případě Čínská lidová republika, ČLR) slabý. Naproti tomu v současnosti je ale ČLR vojensky silný stát, který by Tchaj-wan, jenž sám sebe označuje stále jako Čínskou republiku, dokázal vojensky překonat, kdyby nebylo tchajwanského patrona, za který Kolstø označuje USA.

Posledním patronským státem, který je třeba zmínit, je Arménie. Ta je patronem Náhorního Karabachu. Zde se jedná především o vojenskou pomoc, kdy arménští vojenští důstojníci pomáhají s výcvikem armády Náhorního Karabachu (Caspersen 2012, s. 55–56).

Již výše bylo zmíněno, že Somaliland nemá externího patrona. Posledním *de facto* státem, který v této kapitole ještě nezazněl, je Kosovo. U něj není možné určit jeden konkrétní patronský *de facto* stát. Místo toho lze jako kosovského patrona označit OSN nebo NATO (Kolstø 2006, s. 734), (viz předchozí kapitola).

2.2.1.2 Mezinárodní organizace

Spektrum mezinárodních organizací, které na nějaké úrovni jednají s *de facto* státy, je poměrně široké. Jako příklad uveďme např. OSN, EU, Mezinárodní měnový fond (dále jen MMF), WTO²⁷ nebo Organizaci

²⁶ Ruská federace 1. ledna 2009 zastavila přívod plynu na Ukrajinu, jelikož se oba státy nedokázaly dohodnout na prodloužení smlouvy. Důvodem byly neshody ohledně částky, kterou by měla Ukrajina zaplatit za rok 2009. Obě země se také nedokázaly shodnout na částce, kterou by mělo Rusko Ukrajině zaplatit za rozvod plynu po Evropě. Díky blízkému vztahu Gazpromu a ruské vlády kritici tvrdí, že hlavní příčinou této krize byly ruské politické cíle a Rusko použilo plyn jako politickou zbraň, kterou zatlačilo na Evropu a bývalé země sovětského bloku, aby zaujaly Rusku příznivé postoje. Krize byla nakonec ukončena díky souhlasu Ukrajiny, že v roce 2010 bude za plyn platit tržní cenu namísto snížené (BBC 2009).

²⁷ *World Trade Organization* (Světová obchodní organizace).

nezastoupených států a národů (dále jen UNPO). V případě Podněstří je často zmiňována OBSE (OSCE 2016; Owtram 2014, s. 137).

De facto státy jsou sice v mezinárodním společenství stále vnímány jako něco nežádoucího, co by nemělo existovat. Na druhou stranu jim nebylo možné zabránit v získání členství v některých mezinárodních organizacích.

Největší mezinárodní zastoupení má Tchaj-wan. Jako jediný z *de facto* států byl dokonce členským státem OSN. Během čínské občanské války, která pobíhala v letech 1945–1949, uprchla kapitalistická vláda Čínské republiky vedená generálem Čankajškem na ostrov Formosa u jihovýchodního pobřeží Číny, zatímco moci v kontinentální Číně se moci chopila komunistická strana Číny vedená Mao Ce-tungem, která ustanovila Čínskou lidovou republiku. Vláda Čínské republiky si ale byla schopna, alespoň dočasně, udržet své místo v OSN. To se změnilo až roku 1971, kdy tehdejší prezident USA Ronald Reagan přehodnotil zájmy USA a namísto vlády na Tchaj-wanu uznal jako právoplatnou vládu celé Číny tu sídlící v Pekingu (Owtram 2014, s. 137–138).

Jednou u největších překážek, kterým musí Tchaj-wan čelit, pokud chce být členem mezinárodní organizace, je jeho oficiální název, kterým stále zůstává Čínská republika. Vláda v Tchaj-peji ale v tomto ohledu prokázala flexibilitu a pragmatismus. Poté, co byla mezinárodně uznána vláda v Pekingu, začala vláda ČLR prosazovat politiku jedné Číny, aby nedocházelo ke zmatení, že existují Číny dvě. Z tohoto vzešel požadavek, aby Tchaj-wan v mezinárodních vztazích, oficiálních i neoficiálních, vystupoval pod označení Tchaj-wan, Čína²⁸, nebo Tchaj-pej, Čína²⁹. Toto označení bývá někdy označováno jako „Olympijská formule“, jelikož bylo poprvé použito MOV³⁰ v roce 1979. Přestože se Tchaj-wan tomuto označení z počátku bránil, nakonec ho v roce 1981 akceptoval.

Toto označení používá v současnosti také ADB³¹, mezi jejíž zakladatele Tchaj-wan patří. ADB je také první organizací, jejímiž rovnocennými členy jsou ČLR i Tchaj-wan. Druhou takovou organizací se v roce 1991 stalo APEC³². Jiný

²⁸ V originále *Taiwan, China*.

²⁹ V originále *Taipei, China*.

³⁰ Mezinárodní olympijský výbor.

³¹ *Asian Development Bank* (Asijská rozvojová banka)-

³² *Asia-Pacific Economic Cooperation* (Asijsko-pacifické hospodářské společenství)-

název Tchaj-wan použil, když v roce 1990 zažádal o členství v GATT³³. Přihlášku podal jako „Samostatné celní území Tchaj-wanu, P'enghu, Kinmenu a Matsu“³⁴ (Pegg 1998b, s. 9–10).

Severní Kypr má status pozorovatele v několika mezinárodních organizacích. Jednou z nich je Organizace islámské spolupráce, kde Severní Kypr získal pozorovatelský status v roce 1979 jako Kypersko-turecký stát³⁵. Další takovou organizací je ECO³⁶. Naproti tomu ale není členem EU, kam jižní část ostrova (Kyperská republika) vstoupila 1. května 2004 sama (Bryant 2014, s. 132; ECO Secretariat 2014; Organisation of Islamic Cooperation 2016).

Některé *de facto* státy jsou členy Organizace nezastoupených států a národů (UNPO). UNPO se na svých webových stránkách reprezentuje jako „*mezinárodní, nenásilná a demokratická členská organizace. Jejími členy jsou domorodé národy, menšiny a neuznaná a okupovaná území, které se spojily, aby chránily a pozvedly svá lidská a kulturní práva, zachovaly své prostředí a našly nenásilné řešení konfliktů, které se jich týkají*“ (UNPO 2016). Z takového popisu se jeví, že tato organizace by mezi svými členy měla sdružovat všechny *de facto* státy, ale ve skutečnosti tomu tak není. Členy UNPO z řad *de facto* států jsou pouze Abcházie, Kosovo, Somaliland a Tchaj-wan (UNPO 2016).

Jak už bylo uvedeno v předchozí kapitole, role mezinárodních organizací spočívá především v zásazích do jednání mezi rodičovskými státy a *de facto* státy. Pokud bychom měli jmenovat některé organizace, které do těchto jednání zasahují, jsou to mj. OSN, OBSE, NATO nebo EU.

V případě Severního Kypru je nejznámějším případem zásahu mezinárodní organizace do jednání plán z roku tehdejšího 2002 tehdejšího generálního tajemníka OSN Kofiho Annana. Jeho cílem bylo znovusjednocení země, ze které by se stala dvoučlenná federace (více viz kapitola 4), (Owtram 2014, s. 139).

V případě *de facto* států v prostoru bývalého SSSR³⁷ se často angažuje OBSE. Jedním z pokusů o vyřešení konfliktů byla série rozhovorů známá jako

³³ *General Agreement on Tariffs and Trade* (Všeobecná dohoda o clech a obchodu).

³⁴ V originále *The Separate Customs Territory of Taiwan, P'enghu, Kinmen and Matsu*.

³⁵ V originále *Turkish Cypriot State*.

³⁶ *Economic Cooperation Organization*.

³⁷ Svaz sovětských socialistických republik.

„5+2“³⁸, které však nakonec nevedly ke zdárnému cíli, jelikož z nich Podněstří vystoupilo. Pro nalezení mírového řešení konfliktu v Náhorním Karabachu OBSE zřídila Minskou skupinu,³⁹ jejímiž členy jsou USA, EU a Francie. Její aktivity vstoupily ve známost jako tzv. *Minsk Process*. OBSE se angažuje i v případech Abcházie a Jižní Osetie (OSCE 2016; Owtram 2014, s. 139–140; Protsyk 2006, s. 5).

Světově nejznámější akcí mezinárodní organizace, která se týká *de facto* států, je mise NATO KFOR v Kosovu. NATO vede operaci na podporu míru v Kosovu od června 1999 ve snaze stabilizovat oblast. Hlavní cíle KFOR zahrnují, nebo zahrnovaly mj. pomoc s návratem vysídlených osob a uprchlíků, rekonstrukce a odminování, zabezpečení hranic nebo podporu ustanovení občanských institucí. Současným velitelem mise KFOR je od 1. září 2016 generálmajor Giovanni Fungo z Itálie (NATO 2016). Kromě KFOR působí v Kosovu také mise OSN UNMIK⁴⁰ (Kolstø 2006, s. 734).

2.2.1.3 *Vztahy s rodičovskými státy*

Jako jeden ze stěžejních faktorů, který umožňuje *de facto* státům jejich přežití, je vojenská slabost jejich rodičovských států. Nicméně i tak mohou rodičovské státy *de facto* státům jejich existenci přinejmenším velmi ztížit. Mezi možné způsoby patří např. blokády nebo vojenské vpády.

V některých případech ale volí rodičovské státy jinou strategii. Ta spočívá v povolení navázání některých, zejména obchodních vztahů s okolním světem, které *de facto* státům usnadňují jejich existenci. Tato taktika se může zdát zvláštní, jelikož je pravým opakem toho, o co by se rodičovské státy měly logicky snažit, tedy znovuzískání kontroly nad odtrženým územím. Zde však do hry vstupuje mezinárodní právo, v jehož očích je rodičovský stát stále zodpovědný za blahobyt té části svých obyvatel, která žije na území *de facto* státu. Ten už z definice nemá žádné postavení v mezinárodním právu, a proto tak v jeho očích

³⁸Moldavsko, Podněstří, OBSE, Rusko a Ukrajina jako zainteresovaní aktéři, USA a EU jako pozorovatelé.

³⁹V originále *Minsk Group*.

⁴⁰*United Nations Mission in Kosovo* (Mise ODN v Kosovu)

nemá za své obyvatele zodpovědnost. (Caspersen 2012, s. 65–66; Pegg 1998b, s. 12).

Největší míru spolupráce mezi *de facto* státem a rodičovským státem lze pozorovat v případě Tchaj-wanu a Číny. Politika jedné Číny prosazovaná ČLR sice na jedné straně ztížila Tchaj-wanu např. přijímání do mezinárodních organizací, na straně druhé mezi nimi ale existuje dohoda o volném obchodu. Čína je také největším odbytíštěm tchajwanských výrobků a míří sem i většina tchajwanských zahraničních investic. V roce 2008 bylo navíc po takřka 60 letech obnoveno přímé letecké spojení mezi ostrovem a kontinentální Čínou.

Relativně dobré obchodní vztahy panují také mezi Podněstřím a Moldavskem. To v roce 1996 povolilo Podněstří používat své celní certifikáty a účastnit se tak legálního obchodu. Výsledkem je, že mnoho podněsterských společností je registrovaných v Kišiněvu a operují pod moldavskou licenci (Caspersen 2012, s. 66).

Podobně kypersko-turecké úřady povolily v roce 2003 otevření „zelené linie“ a umožnily tak volný průchod ze Severního Kypru do zbytku ostrova. To způsobilo příliv lidí, kteří zamířili do jižní části ostrova za obchodem, prací, nebo jen proto, aby zakusili druhou stranu. Jisté specifikum lze nalézt v prohlášení o ustavení Severokyperské turecké republiky. Některá zde uvedená ustanovení specificky zakazují spojení Severního Kypru s jakýmkoli státem kromě jižní části ostrova v rámci federální Kyperské republiky (Caspersen 2012, s. 66; Pegg 1998a, s. 261).

Naopak stále napjaté vztahy panují s kavkazskými *de facto* státy. Gruzínská vláda se snažila spolupracovat s abchazskými úřady na správě hydroelektrárny Inguri. V roce 2003 se navíc začalo jednat o otevření železničního spojení. Tato jednání ale byla později téhož roku zastavena Růžovou revolucí⁴¹. V roce 2005 byla sice obnovena, ale nepřinesla žádný výsledek. V roce 2009 pak gruzínský parlament uvalil na „okupovaná území“ velmi restriktivní

⁴¹ Označení pro demonstrace, které následovaly v Gruzii v listopadu 2003 po pochybných parlamentních volbách. Demonstranti požadovali rezignaci prezidenta Eduarda Ševardnadzeho. Ševardnadze demonstranty obviňoval z toho, že vyvolají občanskou válku, a vyslal do ulic vojáky. Demonstranti ale vojákům dávali do rukou rudé růže. Novým prezidentem se roku 2004 stal Michail Saakašvili (BBC 2005).

právo, které nejen Abcházii, ale i jižní Osetii velmi ztížilo zapojení do jakékoli formy spolupráce.

Příkladem patrně nejhorších vztahů mezi rodičovským státem a *de facto* státem byl v minulosti vztah mezi Chorvatskem a dnes již zaniklou Republikou Srbskou Krajinou. Představitelé Krajiny nepovolovali zástupcům Chorvatska překročit pozemní hranici a ti tak byli nuceni použít vrtulník a opustit Krajinu okamžitě po ukončení mírových rozhovorů. Ani později, když Krajina čelila mohutnému nedostatku energie, prezident této entity odmítl jakoukoli spolupráci s Chorvatskem (Caspersen 2012, s. 66–67).

2.3 Index Berga a Toomly

Často je uváděno, že mezinárodní společenství se staví k *de facto* státům fakticky stále negativně. Důvodem je strach z fragmentace politické mapy a tzv. nikdy nekončící secese. Díky tomu je v mezinárodním společenství zakořeněn vůči secesi odpor (Anderson 2014, s. 183).

E. Berg a R. Toomla ve své studii *Forms of Normalisation in the Quest for De facto Statehood* ale poukázali na to, že ve skutečnosti se přístup mezinárodního společenství vůči jednotlivým *de facto* státům odlišuje. Sestavili tzv. *normalisation index*, kde zkoumali vztahy s *de facto* státy v politické, ekonomické a veřejné sféře. Zde jednotlivé *de facto* státy obdržely body. V každé sféře mohly *de facto* státy získávat body v několika kategoriích. Ve všech kategoriích bylo jako minimum stanoveno 0 bodů, zatímco horní hranice se lišila a pohybovala se od 1 bodu po 3 body (viz Tab. 4).

Tab. 4 Proměnné tvořící *normalisation index* (zdroj: Berg, Toomla 2009, s. 32, upraveno)

Začlenění do mezinárodního společenství	Uznání	0 – žádné
		1 – uznán pouze dalšími <i>de facto</i> státy
		2 – uznán méně než 10 uznanými státy
	Zastoupení	3 – uznán více než 10 uznanými státy
		0 – žádné
		1 – zastoupení pouze <i>de facto</i> států
		2 – zastoupení méně než 10 zahraničních států
	Zapojení mezinárodních organizací v řešení konfliktu	3 – zastoupení více než 10 zahraničních států
		0 – žádné
		1 – regionální
	Členství v mezinárodních organizacích	2 – OSN
		0 – žádné
		1 – pozorovatelský status
	Vnější patron	2 – plné členství
0 – žádný patron		
Zahraniční obchod	Obrat zahraničního obchodu na jednoho obyvatele	1 - existuje patron
		0 - žádný
		1 – do 2 393 USD
		2 – do 4 785 USD (světový průměr ⁴²)
	Počet zahraničních obchodních partnerů	3 – více než 4 875 USD
		0 – žádný
		1 – 1 hlavní partner
Komunikace	Letecká komunikace	2 – několik partnerů
		0 – žádná
		1 – jedna aerolinie a několik cílů, nebo několik aerolinií a jeden cíl
		2 – několik aerolinií a mnoho cílů
	Poštovní komunikace	0 – žádná přímá poštovní komunikace
		1 – přímá poštovní komunikace
	Hraniční předpisy	0 – omezený vstup
		1 – hlavně vízový režim
		2 – hlavně bezvízový režim
	Telekomunikace	0 – žádný telefonní ani internetový kód
		1 – vlastní kód

⁴² V roce 2009.

Podle počtu získaných bodů mohly být *de facto* státy rozděleny do kategorií popření, bojkot, tolerance, částečné uznání⁴³. K porovnání byla sestavena desetibodová stupnice. Jelikož maximální součet bodů z jednotlivých kategorií (viz Tab. 4) byl 22, byl výsledný součet vydělen 2,2. Podle výsledného součtu byly *de facto* státy rozděleny takto:

0,5–2,5 – popření

2,6–5,0 – bojkot

5,1–7,5 – tolerance

7,6–10,0 – částečné uznání.

Do tohoto indexu bylo zahrnuto celkem sedm *de facto* států (všechny v této práci uvedené kromě Jižní Osetie⁴⁴). Do kategorie „popření“ se nedostal žádný *de facto* stát. Překvapením nebyl ani fakt, že nejvíce *de facto* států (Abcházie, Náhorní Karabach, Podněstří a Somaliland) se umístily v kategorii „bojkot“, ani že Tchaj-wan (8,6 bodu) a Kosovo (8,2) se umístily v nejvyšší kategorii. Jako překvapení ale autoři uvedli umístění se Severního Kypru (6,4 bodu) v kategorii „tolerance“, a to i přesto, že jeho ekonomice dlouhodobě ublížilo ekonomické embargo, o kterém bylo pojednáno výše. Kompletní přehled výsledků viz Tab. 5 (Berg, Toomla 2009, s. 30–33).

Tab. 5 *Normalisation index de facto* států (zdroj: Berg, Toomla 2009, s. 31–33)

Kategorie	De facto stát	Index
Částečné uznání	Tchaj-wan	8,6
	Kosovo	8,2
Tolerance	Severní Kypr	6,4
Bojkot	Abcházie	4,5
	Podněstří	4,1
	Somaliland	4,1
	Náhorní Karabach	2,7
Popření	Žádný <i>de facto</i> stát	

⁴³ V originále *negation, boycott, toleration, quasi-recognition*.

⁴⁴ Důvod, proč nebyla Jižní Osetie do indexu započítána, autoři neuvedli, přestože na s. 27 ji mezi *de facto* státy uvádějí.

3 Příčiny vzniku TRNC a snaha o vyřešení situace

Území celého ostrova Kypr, třetího největšího ostrova ve Středoziemním moři, *de jure* spravuje Kyperská republika. Ta jako jediná disponuje mezinárodním uznáním a drží svrchovaná práva nad celým územím ostrova. Výjimku tvoří pouze britské vojenské základny Akrotiri a Dhekelia, které jsou pod správou Spojeného království. Ve skutečnosti je však ostrov již od roku 1974, kdy turecká vojska postupně ovládla severní část ostrova (celkem 36,2 % území), rozdělený na dvě části. Na tomto území byla v roce 1983 vyhlášena Severokyperská Turecká republika (TRNC)⁴⁵, kterou do dnešního dne uznalo pouze Turecko (CIA 2017; Majchút, aj. 2014, s. 60; Tisková a informační kancelář Kyperské republiky 2008, s. 1).

Obr. 1 Poloha Kypru (zdroj: <http://bit.ly/2qdORNM>)

Tzv. kyperský problém má své kořeny hluboko v historii. Proto je nutné si tyto události předcházející samotnému vyhlášení TRNC připomenout. Obě zúčastněné strany ale nahlízejí na historii odlišně. Právě dvě odlišné historiografie způsobují nejen fyzickou ale i psychologickou bariéru mezi řeckým a tureckým etnikem. Tuto psychologickou bariéru v jedné větě shrnují Majchút a Hrnčiar (2014, s. 7.): *„I přes mnohé snahy o smíření a spolupráci, obě strany zdůrazňují svůj etnický původ, své náboženství, vlastní identitu, své národní dědictví a svůj blízký vztah k tzv. „mateřské zemi“ Řecku a Turecku“.*

⁴⁵ Anglicky *Turkish Republic of Northern Cyprus*, turecky *Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti*.

Zatímco obyvatelstvo řeckého etnika je na Kypru přítomno již od dob antiky a provázání Kypru s helénským světem bylo pevně ukotveno v době Byzantské říše⁴⁶, turecké obyvatelstvo na Kypr přišlo až v 16. století. Roku 1570 byl ostrov dobyt vojsky Osmanské říše. Pod tureckou nadvládou ostrov zůstal tři století. Osmanští Turci přinesli na Kypr dvě opatření, která ostrov ovlivnila na další staletí. Prvním z nich bylo představení tzv. Milétského systému⁴⁷. To umožnilo kyperské církvi vymanit se z nátlaku katolické církve, kterému byla vystavena v předchozích letech evropské nadvlády. Druhé opatření ovlivňuje Kypr dodnes. Na ostrově se usadili tisíce muslimských osadníků⁴⁸ (Mallinson 2011, s. 13–17).

3.1 Historický vývoj

Následující kapitola se zabývá politicko-historickým vývojem na ostrově od doby britské nadvlády do současnosti. Pozornost je zde věnována především propukání etnického konfliktu a po vyhlášení Severokyperské turecké republiky snaze o vyřešení Kyperského problému.

3.1.1 Britské období

Pod nadvládu Velké Británie se Kypr dostal především díky rivalitě velmocí roku 1878. Hlavním důvodem, proč chtěla Velká Británie ostrov získat, byl nárůst ruského vlivu v oblasti Středozemního moře po jeho vítězství v rusko-turecké válce v letech 1877–1878. Jedním z výsledků této války byl vznik nezávislého, avšak proruský orientovaného Bulharska, taktéž v roce 1878. Druhým důvodem pak mělo být zajištění bezpečného spojení s Indií, tehdejší nejvýznamnější britskou zámořskou kolonií (Köneman, aj. 2011, s. 117; Majchút, aj. 2014, s. 26; Mallinson 2011, s. 19).

⁴⁶ Právě v této době byla místní církvi garantována samospráva, včetně schopnosti volit si vlastního vůdce. Zdejší církevní představitelé měli zpravidla velké slovo i v politických záležitostech ostrova (Mallinson 2011, s. 8–12). Přetrvávání této tradice lze vidět i ve 20. století.

⁴⁷ Systém uplatňovaný Osmanskou říší na dobytých územích, kdy má každá náboženská komunita právo vládnout si svým vlastním způsobem (Majchút, aj. 2014, s. 18).

⁴⁸ Z etnického hlediska se nejednalo pouze o osmanské Turky, ale usazovali se zde i tzv. janičáři, což byla sultánova elitní vojenská jednotka, jejíž příslušníci byli v raném věku odebíráni z rodin na dobytých územích. Jednalo se nejčastěji o Řeky a Slovany (Mallinson 2011, s. 17).

Z těchto důvodů došlo v Berlíně 4. června 1878 k podpisu tzv. Kyperské konvence⁴⁹. Zde turecký sultán souhlasil s tím, že bude Kypr obsazen a řízen britskými silami. Jako kompenzaci mu za to Británie poskytne podporu v případě ruského útoku do oblasti Anatólie. Mimo to se Spojené království také zavázalo za každý rok platit Turkům poplatek. Oficiálně ostrov převzal 22. července britský generál Garnet Wolseley (Orr, 1918, s. 39–40).

Britská administrativa zaručovala místnímu obyvatelstvu větší stupeň autonomie, než jaké zažívalo v době vlády Osmanské říše. Byla zřízena tzv. Legislativní rada, jež sestávala z pravoslavných křesťanů (kyperských Řeků), muslimů (kyperských Turků) a britských úředníků (Mallinson 2011, s. 19).

Právě v době britské koloniální nadvlády začalo křesťanské obyvatelstvo ostrova přijímat svou identitu jako součást řeckého národa. Existují hypotézy, že právě britská forma správy způsobila tento „přechod od multikulturalismu k multinacionalismu,“ čímž poskytla prostor k šíření helenismu. Vnímání pravoslavného obyvatelstva jako Řeků totiž znamenalo nejen toleranci, ale zároveň i podporu řeckého nacionalismu. Tímto se začala hroutit představa společné kyperské identity, která do roku 1878 na ostrově přetrvávala (Majchůt, aj. 2014, s. 30).

Tehdejší autoři často také poukazují, že přestože křesťanské a muslimské obyvatelstvo často žilo v jednotlivých obcích vedle sebe, vazby mezi nimi byly minimální. Obce byly převážně rozdělené do etnicky homogenních čtvrtí. Tomuto rozdělení napomáhal i fakt, že obě komunity byly z ekonomického, zemědělského, průmyslového i komerčního hlediska soběstačné. Proto se vzájemně téměř nedoplňovaly (Çalışkan. 2012, s. 27).

Pro muslimské obyvatelstvo bylo také zklamáním, že britská správa nahradila dosavadní systém správy administrativou na základě poměrného zastoupení národností. Tím se totiž dostali v Legislativní radě do menšiny⁵⁰ (Çalışkan. 2012, s. 26).

⁴⁹ Celým názvem Konvence o obranné alianci mezi Velkou Británií a Tureckem, originále *Convention of Defensive Alliance between Great Britain and Turkey*.

⁵⁰ Dosavadní správa sestávalo z vyrovnaného počtu muslimů a nemuslimů, což Osmanská říše uplatňovala i na územích s 90% muslimskou většinou (Majchůt, aj. 2014, s. 32).

Na druhou stranu britská správa prokazovala srovnatelně malý respekt i k tradičním orgánům pravoslavné (řecké) komunity, které v této době přišly o svůj tradiční význam. Britská správa upřednostňovala sekulární⁵¹ síly, a to v obou komunitách. Sekulární individuality byly Brity mj. preferovány i v Legislativní radě. Právě toto mohlo být jedním z důvodů protibritských nálad, které později vyvrcholily v hnutí *enosis*⁵² (Çalışkan. 2012, s. 32).

Definitivní součástí britského impéria se ostrov Kypr stal 5. listopadu 1914, kdy ho Velká Británie anektovala v reakci na vstup Osmanské říše do první světové války na straně Německa, přičemž byla zrušena Kyperská konvence. Muslimští představitelé Legislativní rady potvrdili svou věrnost britské správě, za což ale požadovali záruku, že Velká Británie ostrov nepředá Řecku. Nepokoje však propukly mezi muslimskými příslušníky policie a vlna nespokojenosti se vzedmula také mezi tureckými obyvateli měst Famagusta a Nikósie (Çalışkan. 2012, s. 31; Hakki 2007 s. 5).

Turecká republika, nástupce Osmanské říše, ostrov s konečnou platností odstoupila Velké Británii v Lausannské smlouvě, která řešila poválečné uspořádání Turecka, roku 1923 (Treaty of Peace with Turkey Signed at Lausanne, 1923, s. 23). O dva roky později byl pak Kypr prohlášen Korunní kolonií⁵³. To s sebou přineslo i změnu složení Legislativní rady⁵⁴.

Většina řeckého obyvatelstva pod tlakem kyperské církve začala v této době stále více vzhlížet k *enosis*, povzbuzena případem Kréty a ostrovů v Jónském moři, které se skutečně staly součástí Řecka. Lausannská smlouva však tyto myšlenky tlumila.

Kyperští Řekové i Turci se odmítavě postavili ke zvýšení daní v roce 1931. Tento proces posléze vyvrcholil krátkým povstáním, k němuž se však

⁵¹ Světské.

⁵² „*Enosis* (řecky: Ένωσις, v překladu unie) označuje myšlenku, jež se od 19. století objevuje v řecké společnosti. Jejím cílem bylo sjednocení všech Řeků, ať už žijí kdekoliv. Ve 20. století je tato myšlenka spojena především se snahou řeckého obyvatelstva na Kypru o spojení s Řeckem (Majchút, aj. 2014, s. 24).

⁵³ Korunní kolonie označuje druh britské koloniální správy. Byla spravována guvernérem, jehož jmenoval britský monarcha. Původně se toto označení vztahovalo pouze na kolonie získané bojem, později již na všechny kolonie bez rozdílu. Od roku 2002 je používán pojem „britské zámořské teritorium“ (Majchút, aj. 2014, s. 37).

⁵⁴ Nyní 12 Řeků, 3 Turci a 9 Britů (Majchút, aj. 2014, s. 37).

Kyperští Turci stavěli odmítavě kvůli obavám, že v něm nad odporem vůči ekonomické křivdě převládala snaha o *enosis*. Povstání bylo Brity nakonec potlačeno za cenu množství mrtvých a zraněných. V reakci na něj britská vláda uvrhla na Kypr množství přísných opatření (cenzura, zákaz politických stran, tresty vězení, peněžní pokuty, deportace...), která postihla obě komunity, což Turci Řekům zazlívali (Majchút, aj. 2014, s. 37; Varnavas 2004, s. 17–18).

Národnostní spory se na Kypru vyostřily v průběhu 50. let 20. století. Roku 1955 se na scéně poprvé objevila organizace EOKA (Národní organizace kyperských bojovníků⁵⁵), do jejíhož čela se postavil pravicově extremistický plukovník Georgios Grivas, který byl příslušníkem řecké armády. Majchút a Hrnčiar (2014, s. 42) k tomu říkají, že EOKA „*představovala ilegální nacionalistickou polovojskovou organizaci, která násilnou formou bojovala za ukončení britské nadvlády na Kypru, za sebeurčení a spojení s Řeckem*.“ Zprvu se EOKA zaměřila na tzv. „nevlastenecké“ kyperské Řeky. Posléze se ale zaměřila také na útoky na britskou koloniální správu, nebo kyperské Turky. Mezi její cíle patřily mj. sabotáže britských vojenských objektů a vládních zařízení, útoky na vojenské konvoje a posádky, zabíjení britských vojáků a také organizace obyvatelstva do stavu pasivní rezistence. Nesnažila se ale o ovládnutí území, jelikož na Kypru pro to nebyly vhodné podmínky (Hradečný, aj. 2015, s. 489–490; Majchút, aj. 2014, s. 42; Varnavas 2004, s. 39)

Důsledkem působení sil EOKA se v roce 1956 stalo i do té doby vzácné etnické násilí. Reakcí na toto se stal vznik kypersko-turecké ozbrojené skupiny, která se roku 1958 přejmenovala na TMT (Turecká organizace odporu⁵⁶). TMT sama sebe vnímala jako vojenský odkaz politiky *takšim*⁵⁷, která byla reakcí kyperských Turků na hnutí *enosis*. Klíčovou osobou při vzniku TMT politik a právník Rauf Denктаş. Pro TMT se hlavním cílem stalo posílení jednoty kyperských Turků. To zahrnovalo ochranu turecké komunity, a pokud jde o její

⁵⁵ Řecky *Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγρονιστών* [*Ethniki Organosis Kypriou Agoniston*].

⁵⁶ Turecky *Türk Mukavemet Teşkilati*.

⁵⁷ *Takšim* (v překladu rozdělení) lze charakterizovat jako odpověď kyperských Turků na *enosis*. Jejich cílem bylo rozdělení ostrova na řeckou a tureckou část. Tento koncept deklaroval v roce 1957 dr. Fazıl Küçük. Podle příznivců této myšlenky to byl jediný způsob, jak zabezpečit turecké obyvatelstvo na Kypru před většinovou řecko-kyperskou populací (Majchút, aj. 2014, s. 47).

vedení, tak také vytváření konsensu. Právě udržení jednoty turecké komunity bylo v reakci na EOKA velmi důležité (Çalıřkan. 2012, s. 47–50).

3.1.2 Na cestě k nezávislosti

V roce 1947 byly Řecku odevzdány Dodekanéské ostrovy, díky čemuž na Kypru vzrostla síla volání po *enosis*. To podpořil i odchod Britů z Palestiny a hrozba jejich odchodu i z Indie. Diskuze o *enosis* se přenesla dokonce na britské ministerstvo zahraničí. Zde se objevily dva myšlenkové proudy. První z nich naznačoval, že spojení Řecka a Kypru by Řecku pomohlo v občanské válce⁵⁸. Převedl ale druhý proud myšlení, který tvrdil, že se v Řecku dostane k moci komunistická strana a Kypr tak musí zůstat v rukou Velké Británie (Mallinson 2011, s. 21).

Za předěl ve vnímání situace na ostrově jak řeckou i tureckou komunitou je považován rok 1948, kdy Británie na ostrově zamýšlela zavést novou ústavu. Ta by do praxe uvedla novou správu, ale mezinárodní status ostrova jako britské kolonie by zůstal zachován. Návrh odmítli kyperští Řekové, kteří požadovali sebeurčení, i kyperští Turci, pro které byly nepřijatelné oba návrhy (Majchút, a. 2014, s. 49–50).

Spor se internacionalizoval během 50. let 20. století, kdy se etnická rivalita na ostrově vystupňovala. V této době stál v čele řecké komunity arcibiskup Makarios III.⁵⁹ a v čele komunity turecké dr. Fazıl Küçük. Na Makariův podnět se řecký premiér snažil o bilaterální řešení, když Velkou Británii požádal, aby ostrov odevzdala, Britové ale o této záležitosti s Řeky odmítli diskutovat. Ti proto tuto otázku 20. srpna 1954 přednesli na Valném shromáždění OSN. Tento první pokus o internacionalizaci kyperského problému však ztroskotal, když se proti řeckému návrhu postavily všechny členské státy NATO s výjimkou Islandu. S rozpaky byl pak přijímán fakt, že Řecko podpořily země tzv. východního bloku (Hradečný, aj. 2015, s. 488–489).

⁵⁸ Občanská válka probíhala v Řecku v letech 1946–1949 mezi komunistickou stranou a konzervativními silami, které v roce 1949 nakonec zvítězily (Könemann, aj. 2011, s. 295, Hart-Davis 2009, s. 542).

⁵⁹ Vlastním jménem Michail Christodoulou Mouskos.

Možnost získání ostrova Řeckem byla nepřijatelná pro Turecko, pro nějž bylo Řecko úhlavním nepřítelem. Vládě v Ankaře nebyl lhostejný ani osud tureckého obyvatelstva na Kypru, které Turecko považovalo za svou domovskou zemi. Před OSN Ankara zdůvodňovala své nároky na ostrov po skončení britského kolonialismu jednak více než tři století trvající nadvládou Osmanské říše a také geografickým hlediskem, jelikož ostrov považovala za „geografický přívěsek“ a tím součást poloostrova Malé Asie (Faustmann 2006, s. 2).

Do situace však stále vstupovaly i britské zájmy, které v důsledku změn v regionu v nedávné době prudce narostly. V prosinci 1954 sem bylo z Palestiny přemístěno britské vojenské velitelství a pro zrušení britsko-egyptské dohody z roku 1936 i britské vojenské síly z Alexandrie. Britové chtěli region stále kontrolovat, a proto zde potřebovali svou vojenskou základnu (Majchút, aj. 2014, s. 51–52).

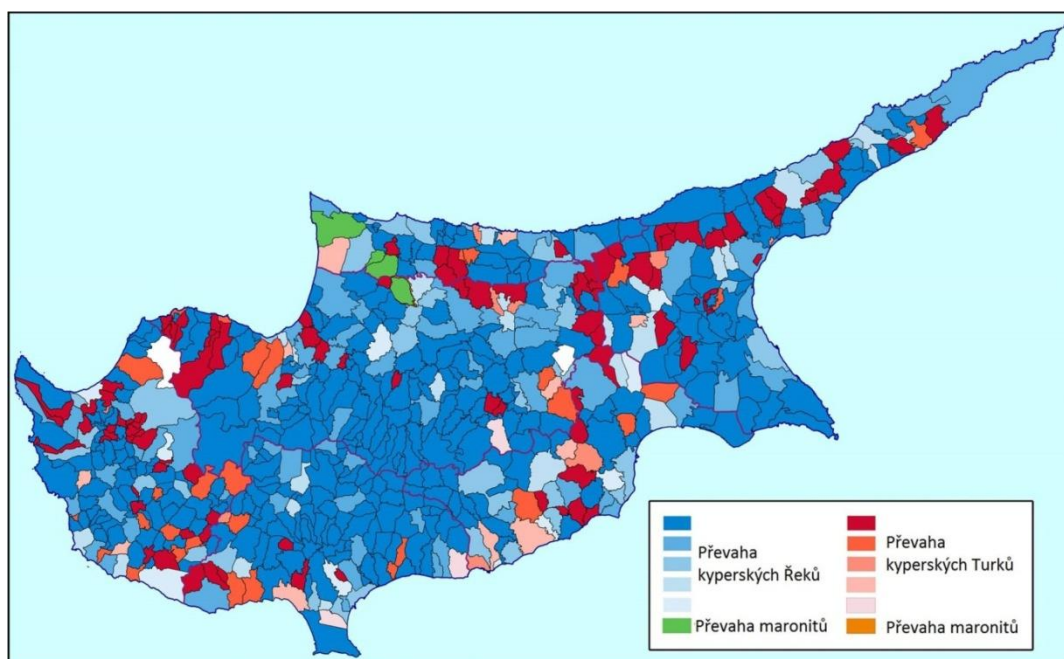
V řecké komunitě se objevovaly spory, zda má být za *enosis*, respektive nezávislost, veden ozbrojený boj. K němu byl skeptický arcibiskup Makarios III. Někteří řečtí nacionalisté na něm ale trvali, především to byl vůdce EOKA Georgios Grivas. Tomuto tlaku nakonec podlehl i Makarios, když prohlásil, že situace potřebuje „*dynamické řešení*“. Boj za svržení britské nadvlády EOKA odstartovala distribucí letáků 1. dubna 1955. Ve stejný den došlo také k explozím ve velkých kyperských městech. Její vojenské působení mělo především podobu partyzánské městské války. EOKA ve svém boji ale nepočítala s tureckou populací (Majchút, aj. 2014, s. 52; Varnavas 2004, s. 53).

V reakci na posilující odboj na Kypru se v Londýně rozhodli otázku Kypru internacionalizovat tím, že k jednání přizvali Turecko jako protihráče řecké strany. Aby byl problém udržen mimo OSN, byla ve dnech 29. srpna – 7. září 1955 v Londýně uspořádána tripartitní konference. O co Britům ve skutečnosti šlo, bylo rozdělit Řeky a Turky, čímž by se zajistilo selhání konference. Tím by moc nadále zůstala v britských rukou. Konference byla skutečně rychle narušena kvůli protiřeckým vzpourám (Majchút, aj. 2014, s. 53–54; (Mallinson 2011, s. 22).

26. listopadu byl na ostrově generálem Hardingem vyhlášen výjimečný stav po útocích EOKA. Bylo stanoveno 76 přísných opatření včetně trestů⁶⁰, jež měly zabránit dalším nepokojům. Byla vytvořena nová policejní jednotka⁶¹, ve které dominovali kyperští Turci (Çalışkan. 2012, s. 75).

V roce 1956 se v turecké komunitě začala šířit myšlenka *takşim* jako protiváha *enosis*. Jejím cílem bylo rozdělení ostrova, jehož severní část by připadla Turecku a jižní Řecku. To bylo ale nepřijatelné pro řeckou stranu. Ta se díky své 80% většině cítila být zákonným vládcem ostrova (Faustmann 2006, s. 2).

Poté, co selhala vyjednávání mezi Hardingem a Makariem III., byl Makarios podezříván ze spolupráce s EOKA a deportován na Seychely. Tím se ale uvolnily ruce Grivasovi, jelikož se na Makaria již nemusel ohlížet. Následující rok se tak vedl ve znamení etnického násilí na obou stranách. Ve druhé polovině 50. let se turecká komunita, do té doby rozprostřená po celém ostrově, snažila vytvořit homogenní turecké sektory, což by vedlo k rozdělení ostrova (viz obr. 1) (Majchút, aj. 2014, s. 56).

Obr. 2 Oblasti na Kypru s převahou tureckého obyvatelstva r. 1960 (zdroj: <http://bit.ly/2nzLOOY>, upraveno)

⁶⁰ Např. nošení zbraně se rovnalo trestu smrti, sabotáž, nebo přechovávání výbušnin bylo trestáno doživotním vězením (Çalışkan. 2012, s. 75).

⁶¹ *Special Mobile Reserve Unit and Auxiliary Police*, v překladu Speciální mobilní jednotka a Podpůrná policie.

Po pětiletém protikoloniálním boji vláda v Londýně uznala, že nemá situaci na Kypru pod kontrolou. Jako nyní nukleární mocnost se roku 1957 Británie rozhodla ostrova vzdát, pokud bude zajištěna její vojenská přítomnost v regionu. Byl vypracován tzv. Macmillanův plán. V něm bylo navrženo rozdělení ostrova mezi kyperské Řeky a kyperské Turky na dobu sedmi let se společnou suverenitou Velké Británie, Řecka a Turecka, přičemž po uplynutí této doby by nebylo žádné rozhodnutí přijato bez souhlasu obou komunit. Plán zahrnoval také návrat arcibiskupa Makaria III. na ostrov, konec výjimečného stavu nebo vypracování systému samosprávy. Turci tento návrh akceptovali, Řekové nikoli (Hakki 2007, s. 28–29; Majchút, aj. 2014, s. 57; Varnavas 2004, s. 290–293).

Dne 4. srpna 1958 bylo Grivasem vyhlášeno Britům i Turkům příměří. S ním souhlasila i TMT. Až do prosince s výjimkou ojedinělých incidentů k žádnému významnému mezikomunitnímu násilí nedocházelo.

Ke kompromisu došlo až v roce 1959, i vzhledem ke zhoršující se bezpečnostní situaci na Blízkém východě. 19. února 1959 byla v Londýně podepsána série smluv (Garanční, Alianční a Zakladatelská) a byl přijat návrh ústavy, čímž měla být Kypru zajištěna nezávislost. O takovýto kompromis ve skutečnosti ale ani jedna ze stran nestála. Vytvoření nezávislé Kyperské republiky bylo totiž dílem tří zahraničních mocností, které nebraly ohled na skutečnosti na ostrově (kyperští Řekové se stále upírali k *enosis*, kyperští Turci k *takšim*), (Majchút, aj. 2014, s. 58–60; Štěpánek 2012).

3.1.3 Kypr nezávislý

Následující podkapitola se zabývá politicko-historickým vývoje na Kypru v období, které následuje po vyhlášení nezávislosti. Mj. se zabývá také politickým systémem Kyperské republiky.

3.1.3.1 Politický systém

Po podpisu dohod v Curychu a v Londýně pro Kypr začalo tzv. přechodné období, které trvalo od února 1959 do srpna 1960. Vznik Kyperské republiky je oficiálně datován k 16. srpnu 1960. Jejím prvním prezidentem se stal biskup Makarios, zatímco zástupce turecké komunity, dr. Fazıl Küçük, se stal

viceprezidentem. Oba byli zvolení již roku 1959 (Majchút, aj. 2014, s. 62; Tuncer 2005, s. 3).

Kyperská ústava byla ratifikována 16. srpna 1960 (CIA 2017). Tato ústava uvedla v život jeden z nejsložitějších státních mechanismů světa. Mezi její specifika patří např. státní občanství. Každý, kdo je občanem Kyperské republiky, má kyperskou státní příslušnost. Kromě toho je ale podle svého národního a náboženského původu rovněž členem buď řeckého, nebo tureckého národního společenství (obce). Právě jen skrz toto členství se může podílet na ustanovení státních orgánů. K jedné z těchto dvou obcí se tak museli přihlásit i příslušníci jiných národností (např. italské, nebo arménské), jinak by se nemohli podílet na politickém životě na ostrově.

Ústava zavedla do praxe také poměrné zastoupení řeckého a tureckého obyvatelstva. Zde se ale neodrážel skutečný poměr obyvatelstva (kyperští Řekové 78,2 %, kyperští Turci 18,13 %), přičemž zvýhodňováno bylo turecké etnikum. Lze to vidět např. ve složení parlamentu, kdy zasedalo 35 řecko-kyperských (70 %) a 15 kypersko-tureckých (30 %) poslanců. Obě komunity navíc hlasovaly odděleně, přičemž aby návrh prošel, musel být schválen nadpoloviční většinou v obou částech parlamentu. Tento systém se nazývá systém tzv. dvojité většiny.⁶² Stejný poměr zastoupení (70 : 30) se uplatňoval rovněž ve veřejných službách a u policie. V armádě byl poměr ústavou stanoven dokonce na 60 : 40.

Třetím specifikem, které ohrožovalo hladké fungování státu, bylo vybavení prezidenta i viceprezidenta právem absolutního veta. Jeho použití se navíc nemuselo nijak zdůvodňovat. K tomuto Kováč (2007, s. 19) dodává, že už *„první roky existence Kyperské republiky ukázaly, že dohody přijaté v Curychu a v Londýně, především ústava, jsou velkou a vážnou hrozbou společenského vývoje a celkového rozvoje Kypru“* (Kováč 2007, s. 19).

Na Kypru se stalo dominantním etnicky zaměřené myšlení. Obě komunity měly ale jinou představu o kulturních ideách. Díky promísení obyvatelstva na

⁶² Tento systém není exkluzivní pouze pro Kypr. Podobný systém nazývaný zákaz majorizace platil v letech 1969–1992 i ve Federálním shromáždění (parlamentu) Československé socialistické republiky, respektive České a Slovenské federativní republiky. Platil však pouze pro přesně vymezený okruh problémů (např. u ústavních zákonů nebo u volby prezidenta). Pokud se obě skupiny poslanců neshodly, docházelo k tzv. dohodovému řízení (Rychlík, aj. 2013, s. 569).

ostrově ale nebylo možné, aby tyto idey pěstovaly na „vlastním“ území. (Çalışkan. 2012, s. 87).

Na složitosti postkoloniálního uspořádání na Kypru se podílela celá řada cizích zájmů. V první řadě to byly zájmy Velké Británie a USA na zachování vojenských základen v oblasti. S tím souvisí snaha udržet ostrov ve sféře vlivu NATO, přestože Kypr nebyl jeho členským státem. Krom toho se zde také projevovaly zájmy Řecka a Turecka, které si zde také chtěly udržet svůj vliv (Mallinson 2011, s. 25).

3.1.3.2 První problémy a krize

Všechny výše popsané problémy nově vzniklého státu se projeví poměrně záhy. V roce 1961 kypersko-turecká strana znemožnila přijetí dvou zákonů, přičemž jejich hlavním argumentem bylo, že nezískala slíbených 30 % ve státním a veřejném sektoru, které měla mít podle postavy zaručeny. Další krize nastala o rok později, protože obě komunity jinak vnímaly ústavu. Kyperští Turci trvali na bezpodmínečném dodržování ústavy, zatímco kyperští Řekové se ji snažili obcházet, přičemž argumentovali nefunkčností státního systému, který blokuje kypersko-turecká komunita (Majchút, aj. 2014, s. 66).

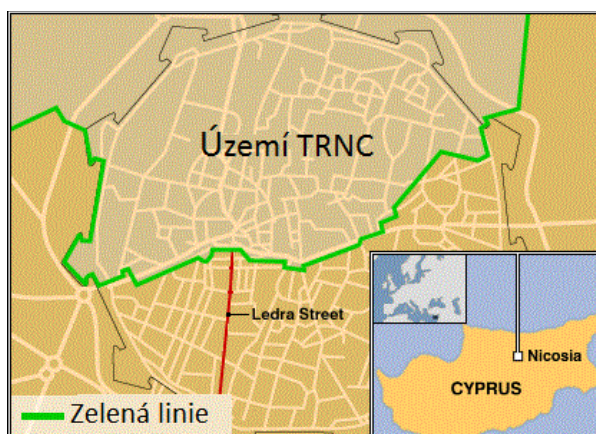
V roce 1963 došlo na ostrově k ústavní krizi, jelikož v zablokovaném parlamentu se nepodařilo dospět ke shodě na zásadních otázkách o fungování země. Prezident Makarios na to reagoval 30. listopadu předložením 13 návrhů⁶³ na revizi ústavy, které předložil viceprezidentovi Küçükovi. Tyto návrhy by zásadně změnilý systém politické správy Kyperské republiky. Makarios se oprávněně odvolával na paralýzu země, kterou způsobovala „ústava vytvořená Řeckem a Tureckem“. Své činy však nekonzultoval s vedením kyperských Turků. Tím bylo způsobeno ještě větší napětí, přestože Makariovy návrhy neodnámaly

⁶³ Návrhy zní ve zkrácené podobě takto: (1) Prezident i viceprezident ztratí právo veta, (2) viceprezident bude moci zastupovat prezidenta v případě jeho nepřítomnosti, nebo pokud nebude schopen plnit své povinnosti, (3) prezident i viceprezident budou voleni oběma částmi parlamentu, (4) viceprezident sněmovny reprezentantů bude moci zastupovat jejího prezidenta, (5) bude zrušen systém dvojité většiny, (6) bude ustanovena jednotná správa, (7) bude sjednocena justice, (8) policie a četnictvo budou sjednoceny, (9) početní složení bezpečnostních a obranných složek bude podmíněno zákonem, (10) bude upraven poměr ústavního zastoupení kyperských Řeků a Turků ve státní službě, (11) počet členů Komise veřejné služby bude snížen na 5, (12) všechna rozhodnutí této komise budou přijímána prostou většinou a (13) Řecká komunální komora bude zrušena (Makarios III. 1963).

výhody pouze kyperským Turkům, ale i kyperským Řekům. Uvedení návrhů do praxe by z Kypru vytvořilo integrovaný unitární stát. V souladu s vládou v Ankaře v prosinci kyperští Turci návrhy jednohlasně odmítli, protože podle jejich názoru porušovaly dohody o vzniku Kyperské republiky (Kováč 2007, s. 20; Majchút, aj. 2014, s. 67; Makarios III. 1963).

Ústavní krize na Kypru přerostla 21. prosince 1963 v radikální ozbrojený konflikt. Ozbrojenou sílu kyperských Turků představovaly jednotky TMT, tzv. Mudžahedíni. Proti nim na řecko-kyperské straně stály policejní jednotky tvořené kyperskými Řeky. Boje, které následovaly, byly kruté a především ulice Nikósie upadly do absolutního chaosu. Obě komunity se snažily získat pomoc od svých „mateřských“ zemí, což bylo v obou případech úspěšné. Vlády Velké Británie, Turecka a Řecka informovaly kyperskou vládu, že v rámci obnovení pořádku jsou na ostrově připraveny rozmístit 2 700 příslušníků Společných mírových jednotek. Tato nabídka byla nakonec přijata a příměří bylo dosaženo (Majchút, aj. 2014, s. 68–70).

Aby došlo k oddělení obou komunit a tím se zamezilo dalším krvavým střetům, navrhl generálmajor Young, velitel britských sil na Kypru rozdělení hlavního města Nikósie na dvě části (tureckou a řeckou), čímž vznikla tzv. Zelená linie⁶⁴ (viz obr. 2). Ta je v rámci Nikósie dlouhá celkem 10 km, přičemž její šířka se pohybuje od 4 do 10 m. Uprostřed se nachází tzv. „země nikoho“ (Calame, aj. 2012, s. 123–133).

Obr. 3 Zelená linie v Nikósii (zdroj: <http://bbc.in/2n9GjJB>, upraveno)

⁶⁴ V originále *Green Line*.

3.1.3.3 *Vyjednávání a odchod kyperských Turků z vlády*

V lednu 1964 byla v Londýně zorganizována konference, na které se sešli zástupci obou kyperských komunit a také garančních mocností. Řecko-kyperská komunita zde požadovala zrušení smluv o spojení a garancích. Mimo to prosazovala radikální zásah do ústavy, který by vyústil v unitární stát s nedělitelným územím. Proti tomu byla v jasné opozici kypersko-turecká komunita, která požadovala federativní stát s geografickým oddělením obou komunit. Konference nakonec selhala, aniž by bylo dosaženo konsenzu (Çalışkan. 2012, s. 106).

Na ostrově se znovu rozhořel konflikt, jehož následkem tisíce kyperských Turků hledalo útočiště v kypersko-tureckých enklávách. Ty tvořily pouze 3 % rozlohy ostrova, ale žila v nich více než polovina tureckého etnika na ostrově. V této době také kypersko-turečtí představitelé včetně viceprezidenta Küçüka opustili vládní orgány, čímž se vedení ostrova stalo čistě řecko-kyperským. Kyperští Turci se začali stále víc spoléhat na nasazení tureckých sil. Proto odmítali opětovné začlenění do vládních struktur ostrova (Faustmann 2006, s. 3).

V roce 1964 se kyperský problém dostal před Radu bezpečnosti OSN. Ta 4. března jednomyslně přijala rezoluci č. 186, čímž zaujala stanovisko, že situace na Kypru může ohrozit mezinárodní mír a bezpečnost. Za čelem udržení míru doporučila vytvoření Mírových sil OSN na Kypru (UNFICYP⁶⁵, více viz kapitola 4). Aby mohly být tyto síly nasazeny, byl nutný souhlas vlády Kyperské republiky. Ta s nasazením UNFICYP souhlasila. OSN touto rezolucí zároveň uznala kyperskou vládu, ve které však již nebyli zastoupení kyperští Turci, za jediného oficiálního představitele Kyperské republiky (Majchút, aj. 2014, s. 74).

Vztah obou komunit byl i nadále napjatý, k čemuž přispívaly především aktivity extrémistických činitelů (Grivase na řecké a Mudžahedínů na turecké straně). Zvýšení napětí ještě narostlo s ekonomickou bloádou, kterou vůči tureckým enklávám uplatňovala vláda prezidenta Makaria. Oficiálně se toto embargo mělo dotýkat pouze vojenského materiálu. Za ten ale bylo v praxi považováno i šatstvo, pohonné hmoty nebo stavební materiál. Na ostrově

⁶⁵*United Nations Peacekeeping Force in Cyprus.*

docházelo ke stále vyšší polarizaci společnosti. Jednotlivé čtvrti byly blokovány uzavřenými cestami. Kyperská Turci si v podstatě zřídili „stát ve státě“. Disponovali vlastní armádou (Mudžahedíni), policejními jednotkami a soudním, školním a daňovým systémem. Za to ale platili omezeným pohybem mimo své enklávy (Çalışkan. 2012, s. 125; Majchút, aj. 2014, s. 82–83).

Řecko-turecká jednání probíhala většinou na úrovni ministrů zahraničí. Vláda v Ankaře prosazovala dvě možnosti. První bylo obnovení podoby Kyperské republiky podle londýnsko-curyšských smluv. Druhou možností bylo vytvoření řecko-tureckého kondominia⁶⁶. Athény naproti tomu prosazovaly připojení ostrova k Řecku. Turecko by v tomto případě získalo na ostrově vojenskou základnu Dhekelia, kterou zatím vlastnilo Spojené království. Snaha o vyřešení kyperské otázky ve smyslu *enosis* na řecké straně narostla po převratu v roce 1967, kdy byla v Řecku nastolena vojenská diktatura. Spolupráci s vojenskou *juntou*⁶⁷ nakonec váhavě přijal i řecký král Konstantin II. (Hradečný, aj. 2015, s. 507–508; Majchút, aj. 2014, s. 86).

Nejblíže k otevřenému mezinárodnímu vojenskému konfliktu se Kypr dostal v listopadu 1967, kdy jednotky Národní gardy pod vedením generála Grivase zaútočily na dvě obce osídlené kyperskými Turky, Kofinou a Agios Theodoros. V reakci na tento útok zmobilizovala turecká vláda vojenské jednotky a nařídila přelet vojenských letadel nad kyperským územím. Kromě toho Ankara vznesla ultimátum požadující mj. stažení Grivase z Kypru a rozpuštění Národní gardy. Vojenský konflikt byl nakonec odvrácen díky OSN a NATO. Řecká vláda musela ale skutečně odvolat generála Grivase a stáhnout své vojenské jednotky, které na Kypru tajně rozmístila v minulých letech. Díky zásahu prezidenta Makaria byla ale zachována Národní garda (Majchút, aj. 2014, s. 87; Tuncer 2005, s. 6).

⁶⁶ Kondominium – v mezinárodním právu území, které je spravováno vládami více států (Majchút, aj. 2014, s. 86).

⁶⁷ *Junta* – vláda s dočasnou pravomocí nastolená zpravidla po vojenském převratu. Pokud jsou jejími představiteli vysoce postavení členové armády, nazývá se vojenská *junta* (Majchút, aj. 2014, s. 86).

Dne 28. prosince 1967 vytvořili představitelé kypersko-turecké komunity Kypersko-tureckou provinční správu⁶⁸ jako svůj vrcholný administrativní orgán. Tím turecká strana považovala za dokončený proces separace obou komunit na ostrově. Kyperský prezident Makarios tento krok sice označil za nezákonný, na druhé straně ale připustil, že by kyperští Turci měli mít nějaký stupeň autonomie (Çalışkan. 2012, s. 130; Majchút, aj. 2014, s. 87–88).

Bezpečnostní situace na Kypru se v roce 1968 zlepšila. Makariova vláda na to reagovala zrušením ekonomické blokády. Obnoven byl i vnitrokyperský dialog mezi představiteli obou komunit. Kypr se dostal do středu pozornosti mezinárodního společenství. Makarios se definitivně odvrátil od politiky *enosis* a místo toho se zaměřil na zajištění nezávislosti Kyperské republiky. To pobouřilo zejména nacionalistické síly v řecké *juntě* a přívržence Georgia Grivase (Majchút, aj. 2014, s. 88; Mallinson 2011, s. 29).

V období od června 1968 do července 1974 probíhala vnitrokyperská bilaterální jednání. Řecko-kyperskou stranu zde zastupoval konzervativní politik Glafkos Clerides. Jeho protějškem na kypersko-turecké straně byl Rauf Denktaş. Oba se sice dohodli, že nebudou prosazovat *enosis*, respektive *takşim*, ani jeden tomu druhému však nevěřil. Kyperští Turci byli připraveni k ústupkům v ústavních otázkách, prezident Makarios jim ale odmítl poskytnout větší autonomii (Majchút, aj. 2014, s. 89).

3.1.3.4 Přebírat a turecká invaze

Zatímco vztahy mezi oběma etniky na ostrově se v tuto dobu ustálily na vyjednávání, významně se zhoršily vztahy mezi prezidentem Makariem a vojenskou *juntou* vládoucí v Řecku. Ta se rozhodla Makaria zbavit. Do boje proti Makariovi se znovu zapojil i Gerogios Grivas, který se v roce 1971 tajně vrátil na Kypr, kde obnovil svou organizaci pod názvem EOKA 2⁶⁹, která se nyní orientovala výhradně na teroristické akce (Hradečný, aj. 2015, s. 513).

Grivas zemřel 27. ledna 1974 na infarkt. Jeho pohřeb se stal přehlídkou bojovníků za *enosis*, kteří striktně odporovali nezávislosti Kypru. Ten se tak začal

⁶⁸ Turecky *Geçici Kıbrıs Türk Yönetimi*.

⁶⁹ Také známá jako EOKA-B a EOKA VITA (Majchút, aj. 2014, s. 90).

propadat do anarchie, která vyvrcholila 15. července 1974 převratem nazvaným „Operace Afrodita“. Makarios byl donucen opustit ostrov. To se mu povedlo díky pomoci britských sil, kdy přes vojenskou základnu Akrotiri uprchl na Maltu. EOKA 2 novým prezidentem ustanovila Nikose Sampsona. Ten prohlásil, že převrat byl nutný, aby byl na ostrově obnoven pořádek (Çalışkan 2012, s. 138; Majchút, aj. 2014, s. 91–92).

Ankara převrat ostře kritizovala. Vnímala ho jako čin, jehož cílem je *enosis* řízená z Athén. Turecko nabylo přesvědčení, že musí okamžitě jednat, jelikož situaci nevnímalo jako vnitřní záležitost Kyperské republiky, ale jako porušení dohod z Curychu a Londýna. Podobně se v projevu před Radou bezpečnosti v Londýně vyjádřil i kyperský prezident Makarios. Turecko se začalo připravovat na vojenský zásah, který zdůvodňovalo jednak tím, že by Řecko po naplnění *enosis* na ostrově vytvořilo vojenskou základnu, což by způsobilo ohrožení Turecka, a také se obávala útisku tureckého obyvatelstva na Kypru. Ke společné akci vyzvala také Velkou Británii jako spolugaranta kyperské ústavy. Ta navrhla trojstranný dialog s Řeckem, což Turecko kategoricky odmítlo. Situaci se snažily zmírnit USA, a tak do jednání v Londýně také zasáhly. Předložily proto Řecku turecké požadavky, které obsahovaly odstranění Sampsona, návrat Makaria, odchod řeckých důstojníků z ostrova, zajištění bezpečnosti kypersko-turecké komunity ad. Řecko nevěřilo, že je Turecko schopné na ostrově vojensky zasáhnout a vyzvalo USA, aby Turecko zastavily, pokud chtějí předejít kolapsu NATO (Majchút, aj. 2014, s. 93–96).

Po neúspěchu londýnských jednání se turecká vláda definitivně odhodlala k vojenskému zásahu. Americký vyslanec se ještě snažil Turecko varovat, že Řecko je ochotno přistoupit na některé podmínky, ale zároveň je připraveno vstoupit do války s Tureckem. Turci už ale Řekům nedůvěřovali a navíc jejich příslib řešení vnímali jako nedostačující. Dne 20. července 1974 se tak v rámci operace *Attila* na severovýchodním pobřeží Kypru u Kyreneie vylodily turecké jednotky. Vytvořily zde strategické předmostí s rozlohou rovnající se přibližně 4 % plochy ostrova. Zatímco je tento akt ve světě běžně označován jako invaze, tehdejší turecký premiér Bülent Ecevit ji označil za mírovou operaci. Podle turecké strany byla operace také legální podle článku č. 4 Smlouvy o garancích.

Ve stejný den přijala Rada bezpečnosti OSN rezoluci č. 353, kde mj. vyzvala k dodržování územní integrity Kypru, zastavení palby, konec cizí intervence na ostrově a také, aby v zájmu udržení míru, začala jednání mezi Tureckem, Řeckem a Spojeným královstvím (Kováč 2007, s. 20; Majchút, aj. 2014, s. 96–97; Tuncer 2005, s. 6; S/RES/353 (1974)).

USA, uvědomujíc si vlastní diplomatické selhání, byly připraveny za každou cenu předejít válce mezi Řeckem a Tureckem. Americký vyslanec proto zprostředkoval setkání, na kterém se mu podařilo řecké představitele přesvědčit, aby přijali tato opatření: (1) řečtí vojáci podílející se na protimakariovském převratu budou z ostrova staženi, (2) turecké jednotky nasazené na ostrově se budou moci spojit s kyperskými Turky, (3) oblasti pod kontrolou tureckých sil zůstanou do konečného uspořádání v jejich rukou a (4) konečné řešení bude dohodnuto na konferenci v Ženevě. Řecký diktátor Dimitrios Ioannides se přesto rozhodl pokračovat v přípravách na válku (Majchút, aj. 2014, s. 103).

Na tuto válku však Řecko nebylo připravené, a proto zbytek řecké *junty* Ioannidese odvolal. Z Paříže byl povolán zpět bývalý premiér Konstantinos Karamanlis, aby zemi zachránil. Ten byl připraven situaci řešit diplomatickou cestou. Následkem toho se vláda řecké *junty* 24. července 1974 zhroutil. Již předtím z funkce kyperského prezidenta odstoupil Sampson. Vedením Kypru byl dočasně pověřen Glafkos Clerides (Çalışkan 2012, s. 141–142).

V dnech 25. – 30. července 1974 se konala konference v Ženevě, které se zúčastnili ministři zahraničních věcí Řecka, Turecka a Velké Británie. Jejím výsledkem byla deklarace, která obsahovala tato opatření: (1) na hranicích území obsazeném tureckými jednotkami bude vytvořena bezpečnostní zóna, která bude obsazena jednotkami UNFICYP, (2) všechny turecké enklávy budou evakuovány, nebo chráněny silami UNFICYP, (3) ve smíšených oblastech budou komunity chránit jednotky UNFICYP, (4) váleční zajatci budou propuštěni a převezeni pod dohledem Mezinárodního červeného kříže (Geneva Declaration of July 1974 on Cyprus, 1974).

K dalším jednáním v Ženevě došlo od 8. do 14. srpna 1974. Ankara a Denктаş zde přišli s návrhem radikální proměny státoprávního uspořádání na ostrově. Navrhovali vytvoření bikomunální federace, přičemž Turecko-

kyperskému federativnímu státu by připadlo 34 % území ostrova. Hranice by procházela z oblasti Limnis-Lefka přes Nikósi až po Famagustu. Klerides naproti tomu navrhoval upravený návrh z roku 1968. Podle toho by došlo k návratu ke stavu před rokem 1963. Obě strany se nedokázaly dohodnout na kompromisu (Majchút, aj. 2014, s. 109–110; Štěpánek 2012).

Došlo ke spuštění druhé fáze operace *Attila*, která probíhala v období 14. – 16. srpna 1974. Turecká vojska o síle 40 000 mužů zaútočila z Kyreneie. Během dvou dní obsadila území odpovídající 37 % území ostrova. Zastavila se na tzv. Attilově linii⁷⁰ (viz Obr. 3). Ta v délce 180 km přetíná ostrov od západu na východ, přičemž prochází i hlavním městem Nikósií. Od té doby představuje hranici mezi částí Kypru, kterou ovládá vláda, a částí okupovanou (Kováč 2007, s. 21; Majchút, aj. 2014, s. 110).

Obr. 4 Administrativní oblasti na Kypru (zdroj: <http://wapo.st/2o1Ofg4>, upraveno)

3.1.4 Kypr rozdělený

Následující podkapitola se zabývá politicko-historickým vývojem na ostrově v době po turecké invazi. Pozornost se zde soustředí především na jednání, jejichž cílem bylo vyřešení Kyperského problému.

⁷⁰ Také známá jako zelená linie. Oficiálně Nárazníková zóna OSN.

Tureckým zábořem severní části Kypru se na ostrově mnohé změnilo. Rozdělení ostrova bylo větší ranou pro řecko-kyperskou stranu, která díky ztrátě 37 % území (3 355 km²), přišla o část svého ekonomického potenciálu. Kyperská republika tak přišla o 56 % těžby, 48 % zemědělské produkce, 41 % prostředků pro chov hospodářských zvířat, 46 % plantáží, 20 % zalesněných ploch a především o přístav Famagusta, přes který bylo prováděno 83 % kyperského mezinárodního obchodu (Anastasiou 2008, s. 123; CIA 2017).

V důsledku turecké okupace došlo na Kypru k významným přesunům obyvatelstva. Roku 1974 na Kypru žilo přibližně 750 000 obyvatel. Po invazi ztratila severní okupovaná část ostrova větší část obyvatel, jelikož na 200 000 kyperských Řeků zde opustilo své domovy a zamířilo a jih. Naproti tomu z jižní části ostrova na sever přišlo pouze 65 000 kyperských Turků. Aby se zamezilo nemožnosti fungování severní části Kypru v důsledku nedostatku obyvatel, začalo Turecko na ostrov přivážet kolonisty, především z Anatólie. Tím došlo k narušení demografické struktury mezi oběma komunitami. Na ostrov přišlo přibližně 80 000 osadníků, kteří si s sebou přinesli odlišné názory a mentalitu. Většina nově příchozích se netěšila příliš dobré pověsti, na což upozorňoval i viceprezident Küçük. K tomuto transferu obyvatelstva na ostrov lze ještě dodat, že byl v podstatě nelegální. Turecko je signatářem Čtvrté Ženevské úmluvy, která v článku 49 zakazuje transfer vlastního civilního obyvatelstva na okupované území (Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949; Kováč 2007, s. 21; Loizides 2011, s. 392; Majchút, aj. 2014, s. 116–117)

3.1.4.1 Od Kypersko-tureckého federativního státu k Severokyperské turecké republice

Zatímco v prosinci 1974 se do své funkce na Kypru vrátil prezident Makarios, v severní části ostrova kypersko-turecká strana řešila situaci sama. Dne 13. února 1975 zde vyhlásila vlastní stát, který byl nazván jako Kypersko-turecký federativní stát,⁷¹ zkráceně TFSC,⁷² který nebyl ale uznán ani Kyperskou

⁷¹ V originále *Kıbrıs Türk Federe Devleti*.

⁷² *Turkish Federated State of Cyprus*.

republikou, ani OSN. Jeho prezidentem byl zvolen Rauf Denкташ. Na ostrově byly stále přítomny turecké vojenské jednotky.

TFSC byl vytvořen, aby byla situace v severní části ostrova stabilizována. Kyperští Turci sice jeho existenci vnímali jako dočasné řešení, neočekávali však ani brzkou dohodu s řecko-kyperskou stranou. Zatímco Denкташ vznik TFSC vnímal pozitivně, Turecko se vzniklou situací tak spokojené nebylo, jelikož udržování chodu tohoto státu stalo turecký rozpočet 200 mil. USD ročně (Majchút, aj. 2014, s. 118).

V následujícím období došlo k několika jednáním mezi představiteli obou komunit, zpravidla pořádaných OSN. Řešily se zde mj. humanitární otázky a následky událostí z předchozího roku. K prvnímu setkání došlo sice již 28. dubna 1975 ve Vídni, žádné zásadní dohody však nebylo dosaženo. Částečným posunem vpřed byla tzv. Třetí vídeňská dohoda z 2. srpna 1975. Ta zaručovala kyperským Turkům právo usadit se v severní části ostrova a kyperským Řekům v jižní části. Ostrov se tak poprvé reálně rozdělil na dvě etnické zóny (Majchút, aj. 2014, s. 118–119; Tuncer 2005, s. 7).

K dalším setkáním došlo v roce 1977 mezi Makariem a Denктаšem. Ti 12. února 1977 podepsali tzv. Dohodu na nejvyšší úrovni.⁷³ V té se dohodli, že na Kypru bude zřízena dvoukomunitní federální republika. Jelikož v srpnu 1977 Makarios zemřel, v jednáních ho nahradil nový kyperský prezident Spyros Kyprianou. Ten s Denктаšem v květnu 1979 podepsal druhou Dohodu na nejvyšší úrovni, známou také jako Desetibodová dohoda.⁷⁴ Podle ní územní a ústavní problémy budou projednány později. Zároveň se dohodli, že by měl být ostrov demilitarizován a měla by být zapovězena možnost spojení s jiným státem (Tuncer 2005, s. 7).

Většina jednání z let 1977–1981 pod patronací OSN však selhala, aniž by byl spor nějak urovnán. Téměř všechna selhala na podobných otázkách, které se týkaly řešení vládní moci, svobody pohybu a vlastnictví majetku. Obě strany konflikt navíc vnímaly hned ve dvou rovinách. Jedna se týkala vnitrokyperských

⁷³*High Level Agreement.*

⁷⁴*Ten-Point Agreement.*

mezikomunitních postojů, zatímco druhá se vztahovala ke vztahům komunit a „mateřských zemí“.

Ve světě byl jako legitimní představitel Kypru vnímán Kyprianou. Kyperská vláda navíc na území Kypersko-tureckého federativního státu uvalila ekonomické embargo. Ten byl kvůli tomu donucen zintenzivnit vztahy s Tureckem, které mu nabízelo pomoc. Turecko sice zaplatilo dvě třetiny státního rozpočtu, ale to byly pouze zdroje k přežití. Peněz na rozvoj se nedostávalo. TFSC tak ekonomicky stagnoval a začala se rozcházet životní úroveň na jihu a na severu ostrova. Kromě Turecka s TFSC nechtěla žádná země spolupracovat, některé naopak uvažovaly o vlastním ekonomickém embargu. V únoru 1975 navíc došlo ze strany USA k uvalení embarga na Turecko ve vojenské oblasti. Příklad USA vzápětí následovaly některé mezinárodní instituce a organizace v čele s Mezinárodním měnovým fondem (Majchút, aj. 2014, s. 120–121).

Jelikož se významnější progres v řešení kyperského problému zdál být v nedohlednu, kypersko-turecké obyvatelstvo severní části Kypru se rozhodlo řešit vlastní potřeby samostatně. Dne 15. listopadu 1983 proto kypersko-turecké legislativní shromáždění deklarovalo vznik Severokyperské turecké republiky, zkráceně TRNC, jejímž prezidentem byl stejně jako v případě TFSC zvolen Rauf Denktaş. V reakci na tento akt Rada bezpečnosti OSN vydala rezoluci č. 541, kde mj. označuje prohlášení nezávislosti TRNC jako neplatné, jelikož je v rozporu se smlouvami z roku 1960. Také zde vyzývá všechny státy, aby respektovaly územní integritu Kyperské republiky a TRNC neuznávaly. To také žádný stát, s výjimkou Turecka, až do současnosti neudělal. Obě strany kyperského konfliktu samozřejmě nahlíží na TRNC rozdílně. Pro kyperské Řeky je jediným legitimním státem na ostrově Kyperská republika a TRNC je pro ně nezákonná entita. Pro kyperské Turky je naopak TRNC státem, který byl vytvořen po nevyhnutelné mírové operaci a je tudíž legální. Všechna jednání, která na toto téma byla vedena, zkrachovala (Majchút, aj. 2014, s. 121; S/RES/541(1983)).

V ústavě přijaté TRNC lze najít množství podobností s ústavou Turecké republiky z roku 1982, což dokazuje těsné vazby na Turecko. V severokyperské ústavě lze ale nalézt i prvky kyperské ústavy z roku 1960. S tou se však rozchází v jednom zásadním bodě. Kyperská republika je podle ústavy prezidentskou

republikou. Ústava TRNC se ale od prezidentského systému distancuje a označuje Severní Kypr za parlamentní demokracii. Rumpf (2006, s. 13) dokonce prohlašuje, že „z hlediska právního státu a respektování ústavních práv se vyrovná západoevropským standardům.“

3.1.4.2 Snaha o vyřešení problému v době existence dvou kyperských států

Generální tajemník OSN Javier Pérez de Cuéllar sice dokázal vynutit už roku 1983 pokračování jednání, která však nepřinesla žádný pokrok, stejně jako jednání v následujících letech, kdy byl vždy kompromis jedné strany nepřijatelným pro stranu druhou. Ke změně došlo až roku 1988, kdy byl novým kyperským prezidentem zvolen Giorgos Vasiliou. Ten okamžitě generálního tajemníka požádal o obnovení jednání bez předběžných podmínek. Žádného pokroku sice dosaženo nebylo, ale Vasiliou do jednání přinesl alespoň nový impulz, když projevil ochotou v jednáních pravidelně pokračovat, s čímž souhlasil i severokyperský prezident Denктаş. Vasiliou se jako první kyperský prezident přesunul od snahy kyperský problém vyřešit nacionalisticky ke snaze dospět k federálnímu řešení (Majchút, aj. 2014, s. 122).

OSN podpořila sérii jednání z let 1988–1990, jejichž cílem bylo situaci vyřešit pomocí federální vlády, což by znamenalo, že část území Kypru by zůstala pod kontrolou kyperských Turků. Toto bylo řeckou stranou akceptováno, stejně jako fakt, že obě komunity by si i přes rozdílnou velikost byly rovny. Jednání ale nakonec skončila zklamáním, jelikož každá strana kladla důraz na jiné oblasti problémů. Kyperští Řekové požadovali svobodu a uspořádání vlastnických vztahů. Naproti tomu kyperští Turci zdůrazňovali dvojzónové geografické členění, přičemž by obě provincie měly nezávislé orgány (Majchút, aj. 2014, s. 123; Solsten 1993, s. XXX).

V následujících letech se objevilo několik programů, které si dávaly za cíl kyperský problém vyřešit. V roce 1992 navrhl generální tajemník OSN Butrus Butrus-Ghálí tzv. Soubor myšlenek.⁷⁵ Jeho základ lze nalézt v Dohodách na nejvyšší úrovni z let 1977 a 1979. Podle něj by byl Kypr domovem dvou politicky

⁷⁵ V originále *Set of Ideas*.

si rovných komunit.⁷⁶ Federální republika by se skládala ze dvou částí,⁷⁷ které by měly vlastní vládu, jež by část svých pravomocí přenesla na vládu federální. Ani jedna komunita by si nesměla nárokovat suverenitu nad druhou. Nedělitelnou suverenitou by naopak disponovala federální vláda, která by byla jediným mezinárodním zástupcem Kypru. Jednotné by bylo i státní občanství. Řecká strana však požadovala možnost přístupu kyperských Řeků na sever a navrácení jejich majetku. To bylo pro tureckou stranu, která se obávala opětovné řecko-kyperské nadvlády nad ostrovem, nepřijatelné. Žádné dohody nakonec nebylo dosaženo, přičemž z krachu jednání se obě strany vzájemně obviňují (Tuncer 2005, s. 8–9).

V roce 1993 byl v jižní části Kypru zvolen nový prezident, kterým se stal Glafkos Clerides, který tuto funkci krátce vykonávala již v roce 1974. Nedlouho poté navrhl Butrus-Ghálí nové ekonomicky příznivé návrhy, jejichž cílem bylo obě dvě komunity na ostrově spojit. Mezi tyto návrhy patřilo zavedení nové bezcelní zóny ve Famagustě, znovuotevření letiště v Nikósii a částečné vyřešení uprchlického problému návratem asi 10 000 řecko-kyperských uprchlíků do famagustské čtvrti Varosha. Clerides i Denktaş zprvu reagovali nejistě, ale nikoli negativně. Jednání se však zasekla na mrtvém bodě a dohody nebylo dosaženo. Nejsložitějším problémem se ukázalo být používání letiště v Nikósii kyperskými Turky. Clerides totiž vnímal použití pasu TRNC jako přímé uznání existence tohoto *de facto* státu. Letiště i Varosha, je tak uzavřeny dodnes. Jednání navíc ztížil začátek oficiálního vyjednávání o přijetí Kypru do EU v roce 1998 (Majchút, aj. 2014, s. 124–126).

V letech 1999 a 2000 se uskutečnila tři kola tzv. sbližovacích rozhovorů.⁷⁸ První kolo se v prosinci 1999 konalo v New Yorku pod záštitou tehdejšího generálního tajemníka OSN Kofiho Annana. Kypersko-turecká strana zde navrhla řešení ve formě konfederace, zatímco řecko-kyperská strana stále trvala na federaci. Dále zde byly projednány základní otázky bezpečnosti, rozdělení pravomocí, výměna majetku a území, garance bezpečnosti, odvolání embarga a členství v EU. Druhé kolo se uskutečnilo na přelomu ledna a února v Ženevě. Pro

⁷⁶ Byl by tedy zavržen vztah většiny a menšiny.

⁷⁷ 71 % rozlohy by patřilo řecko-kyperské části, 29 % části kypersko-turecké (Tuncer 2005, s. 9).

⁷⁸ V originále *Proximity Talks*.

kyperské Turky bylo hlavním cílem přijetí konfederace a uznání svrchovaných práv TRNC, zatímco kyperští Řekové se soustředili na území a vypracování mapy. Třetí a poslední kolo se uskutečnilo v červenci a srpnu 2000, kde Denктаş opět trval na konfederaci a ničeho dosaženo nebylo. Dne 24. listopadu 2000 pak Denктаş prohlásil, že kypersko-turecká strana nebude v jednáních pokračovat, dokud nebude uznána TRNC (Tuncer 2005, s. 9–10).

Přesto to byl právě Denктаş, kdo na konci roku 2001 Cleridese vyzval k dalším jednáním. Jednou z příčin obnovení rozhovorů mohl být rostoucí tlak, aby byla kyperská otázka vyřešena, než Kypr vstoupí do EU. Jednání známa jako „Rozhovory tváří v tvář“⁷⁹ začala 11. ledna 2002. Probíhala mezi Cleridese a Denктаšem za přítomnosti Alvara de Sota, zvláštního pověřence OSN pro Kypr. Rozhovory probíhaly třikrát týdně bez přítomnosti tisku a v novém stylu, bez obvyklých procesů podle OSN, díky čemuž byly rozhovory vedeny přímo mezi oběma prezidenty, což měl pozitivní vliv na atmosféru. Denктаş se tím snažil eliminovat své nevýhodné postavení vyplývající z mezinárodního neuznání TRNC (Majchút, aj. 2014, s. 127; Müftüler-Bac, aj. 2005; s. 289; Tuncer 2005, s. 11).

Fakt, že TRNC nemá v mezinárodních organizacích téměř žádné zastoupení, zatímco kyperští Řekové ano, pociťovali kyperští Turci jako velkou nespravedlnost. Turecký autor Hüner Tuncer (2005, s. 11) se k tomu vyjádřil takto: „*Kyperští Řekové, používajíc svůj neoprávněný vládní status, okupují křeslo Kyperské republiky ve všech mezinárodních institucích a lobují v Evropské unii, především v Evropském parlamentu.*“ Zde je jasně vidět, jak obě strany konfliktu považují tu druhou alespoň v některých ohledech na nelegální.

V roce 2002 změnila OSN svou pozici v rámci řešení kyperského problému. Místo zprostředkovatele rozhovorů se stala aktivním řešitelem sporu. Na jednání v listopadu 2002, jehož se zúčastnili vůdci obou kyperských komunit a představitelé řecké, turecké i britské vlády, OSN představila plán, který byl pojmenován *Komplexní řešení kyperského problému*⁸⁰, ale do historie vstoupil pod názvem Annanův plán podle tehdejšího generálního tajemníka OSN Kofiho Annana. Přestože prošel několika změnami a představil kontroverzní myšlenky,

⁷⁹ V originále *Face-to-Face Talks*.

⁸⁰ V originále *Comprehensive Settlement of the Cyprus Problem*.

kteře na obou stranách rozvážnily bouřlivé diskuze, díky svému zohlednění zkušeností z předchozích čtyř desetiletí se jevil jako realistický materiál k diskuzi. Plán přesto nebyl nakonec realizován, když se v referendu, které se simultánně konalo v severní i jižní části Kypru 24. Dubna 2004, řecko-kyperská komunita vyjádřila proti v poměru 75,8 % : 24,2 %. Na tom nic nezměnil ani fakt, že 64,9 % kyperských Turků hlasovalo pro přijetí plánu (BBC 2004; Majchút, aj. 2014, s. 131–132). Blíže je Annanův plán rozebrán v následující kapitole.

V době, kdy probíhala jednání ohledně Annanova plánu, došlo na ostrově k několika změnám. V březnu 2003 byl zvolen nový prezident Kyperské republiky, kterým se stal Tassos Papadopoulos. V dubnu 2003 byla poprvé od roku 1974 otevřena hranice mezi severní a jižní částí ostrova. Dne 1. května 2004 se Kypr stal členským státem EU (Majchút, aj. 2014, s. 131–134).

Po odmítnutí Ananova plánu došlo k utlumení rozhovorů. Během následujících let došlo k několika pokusům o vyjednávání, ale se zanedbatelným výsledkem. To se změnilo až roku 2008, kdy byl v jižní části ostrova zvolen prezidentem Dimitris Christofias. Ten se brzy setkal s Mehmetem Ali Talatem, který od roku 2005 vykonával funkci prezidenta TRNC. Brzy byl oznámen plán budoucích pravidelných jednání. Již dva týdny po tomto setkání byla otevřena ulice Ledra v centru Nikósie, která byla rozdělena od roku 1964 (Majchút, aj. 2014, s. 137–138).

I přes pozitivní přístup vůdců obou stran problémy přetrvávaly. Jistý zápas probíhal i v samotné TRNC. Ten probíhal mezi tzv. umírněnými islamisty, které vedl prezident Talat, a tradiční sekulární elitou v čele s bývalým prezidentem Denktaşem a Dervišem Eroğlu. Ti byli v zásadě proti sjednocení a dávali přednost buď konfederaci, nebo rozdělení. Postavení této strany ještě zesílilo roku 2010, kdy byl Eroğlu zvolen severokyperským prezidentem (Varnava 2011, s. 149).

Na obou stranách se také objevuje problém, který vlastně ani problémem není, ale dělají ho z něj etničtí radikálové. Jedná se o fakt, zda by byl sjednocený Kypr novým státem, nebo by se jednalo o tzv. druhou republiku po vzoru Francie. Podobně složitá je otázka agresorů a obětí. Vůdci obou komunit považují své lidi za oběti a odmítají je považovat za agresory, nebo potomky agresorů, čímž odmítají přijmout zodpovědnost za minulost a vinu projektují na druhou

komunitu, „mateřské země“, nebo cizí mocnosti. Vzhledem k událostem minulým lze však konstatovat, že příslušníci obou komunit byli obojím, tedy jak oběťmi, tak i agresory (Majchút, aj. 2014, s. 140; Varnava 2011, s. 151).

3.2 Možnosti budoucího řešení

Snaha vyřešit situaci na Kypru za posledních více než 40 let od turecké invaze nepřinesla ovoce. I přes množství jednání je ostrov stále rozdělen na dvě části. Úsilí, které mezinárodní společenství vynaložilo, aby byla situace vyřešena, narušuje mj. i stále poměrně vyhocený nacionalismus. Na konci minulého podkapitoly byl popsán „problém agresorů a obětí“, kdy ani jedna strana není schopná přijmout zodpovědnost za minulost. Nacionalistické třenice se na ostrově objevily mnohem dřív, již v době britské nadvlády a jsou patrné během celé druhé poloviny 20. století, ať už se jedná o hnutí *enosis* a *takšim*, vznik EOKA a TMT, nebo odmítnutí Annanova plánu. Zrovna tak ale narušovaly vyřešení problému zájmy tzv. mateřských zemí, Řecka a Turecka.

V současnosti situaci na ostrově významným dílem ovlivňuje ekonomika. Zatímco jižní část od rozdělení prošla velkým ekonomickým vzestupem, na severu zůstala životní úroveň na nižší úrovni i díky ekonomickému embargu. Jižní část navíc nyní může profitovat i z těžby plynu v pobřežních oblastech ostrova asi 175 km jižně od Limassolu. Přestože Turecko vyhrožovalo použitím námořnictva, pokud Kypr začne těžit, těžba roku 2011 skutečně začala, ale k žádnému incidentu ze strany Turecka zatím nedošlo. Mezi ekonomické překážky řešení leze zařadit o dlouhodobé spory o návratu uprchlíků, nebo jejich potomků do svých původních domovů.

Kromě přetrvání současného stavu jsou do budoucna možné především tři možnosti řešení: (1) řešení ve formě unitárního státu, (2) existence dvou států, což by potvrdilo současný stav věcí, a (3) řešení formou komplexního uspořádání pod záštitou OSN. První z možností je nepravděpodobná, jelikož kyperští Turci již více než 30 let mají vlastní stát, byť uznaný pouze Tureckem, a s pozicí pouhé menšiny by se již patrně nesmířili. Existence dvou států je pro kypersko-tureckou stranu určitě preferovaná, ale toto řešení s sebou přináší finanční potíže a také mu brání stále platné rezoluce Rady bezpečnosti OSN. Nejschůdnější se tak jeví

řešení pod záštitou OSN. Případ Annanova plánu ale ukazuje, že i zde bude zapotřebí ještě množství jednání, dobré vůle a ochoty ke kompromisu na obou stranách. Je tak pravděpodobné, že v nejbližší budoucnosti zůstane stav na ostrově nezměněn a změny bude dosaženo jedině za přispění třetích stran (např. OSN nebo EU), (Majchút aj. 2014, s. 140–145).

4 Mezinárodní postavení Severokyperské turecké republiky

Byť je TRNC uznána jako nezávislý stát jedinou další zemí, a to Tureckem, které zároveň slouží jako její patron, během více než 30 let své existence se dokázala účinně zapojit do mezinárodních vztahů. Entity, se kterými udržuje nejbližší vztah, jsou samozřejmě její patron Turecko, které ji podporuje jak v politické tak i ekonomické rovině, a její mateřská země Kypr, se kterým s přestávkami probíhají vyjednávání o vyřešení situace na ostrově. Právě do těchto jednání se nejčastěji zapojují i další aktéři, ať už se jedná o tzv. garanční mocnosti, tedy Řecko a Spojené království, nebo o mezinárodní organizace, především OSN a EU.

4.1 Dimenze přístupu mezinárodního společenství podle Pegga

Již ve druhé kapitole je uvedeno, že Scott Pegg ve své práci *International Society and the De facto States* (1998a, s. 177) předkládá celkem tři typy přístupů, jaké vůči *de facto* státům může zaujmout mezinárodní společenství. Těmi jsou (1) aktivní opozice za pomoci sankcí a embarg, (2) ignorování existence *de facto* státu a (3) omezená míra akceptace. TRNC pak uvádí jako příklad hned u dvou těchto kategorií, a sice u opozice a akceptace (Pegg 1998a, s. 177, 180).

Jako příklad aktivní opozice lze ekonomické embargo, které bylo vůči kypersko-tureckým enklávám použito poprvé již roku 1964, tedy deset let před tureckou invazí a 19 let před vznikem TRNC. Podruhé bylo k embargu přikročeno ve druhé polovině 70. let 20. století, tedy ještě v době existence TFSC. Toto embargo způsobilo, že několik mezinárodních organizací, jmenovitě mj. např. UPU, ICAO a IATA, odmítlo řešit záležitosti turecké komunity na Kypru. Následkem toho byla severokyperská letiště a mořské přístavy prohlášeny za ilegální, stejně jako poštovní známky. Díky tomu je veškerá komunikace TRNC nucena procházet přes Turecko. Lety do Evropy startující z neuznaného letiště Ercan musejí projít mezipřistáním v pevninském Turecku. Veškerá pošta musí být zasílána na adresu „Mersin 10, Turecko“. TRNC také postrádá vlastní internetovou doménu a pro mezinárodní telefonické spojení musí používat tureckou předvolbu. Embargo bylo navíc v roce 1994 ještě zpřísněno, když Evropský soudní dvůr zakázal členským zemím EU přijímat rostlinolékařské

certifikáty od severokyperských autorit. Embargo vážně poškodilo ekonomiku TRNC. Neexistence přímého leteckého spojení způsobila zvýšení ceny a také nepohodlí při cestách na Severní Kypr. To zapříčinilo výraznou překážku v rozvoji turistického ruchu. Ve výsledku byl Severní Kypr donucen utužit své vztahy s Tureckem. To sice přispívá na dvě třetiny státního rozpočtu TRNC, ale tyto náklady pokrývají pouze zdroje na přežití a ekonomický rozvoj tak stagnuje, díky čemuž se stále více rozchází životní úroveň v obou částech Kypru (Berg, aj. 2009, s. 37; Majchút, aj. 2014, s. 83 a 121; Pegg 1998a, s. 177–178).

Na druhou stranu si je mezinárodní společenství vědomo faktu, že za účelem vyřešení kyperského problému je nutná přítomnost kyperských Turků na vyjednávání. TRNC bylo proto umožněno zřídit v některých městech nediplomatické zastupitelské kanceláře. OSN sice neuznává dva kyperské státy, ale uznává dvě kyperské komunity, které se podílejí na vyjednávání. Zástupci TRNC tak mají plný, byť nediplomatický, přístup do OSN. Přesto jsou některé státy, jako např. USA, ochotné s TRNC vyjednávat pouze v záležitostech týkajících se přímo řešení politické situace na ostrově (Pegg 1998a, s. 180–181).

4.2 Vztahy s mezinárodními organizacemi

Z mezinárodních organizací má na situaci největší vliv OSN, která mj. vystupovala jako prostředník ve většině jednání ohledně kyperského problému. Nezanedbatelnou roli má také EU, jejímž členským státem je Kyperská republika a *de jure* tedy i TRNC. Následující podkapitola zkoumá kromě vztahu TRNC s těmito dvěma organizacemi také její členství v jiných organizacích.

4.2.1 Organizace spojených národů

Před OSN se kyperská otázka poprvé dostala v srpnu roku 1954 v době britské nadvlády nad ostrovem. Řecká vláda se tehdy snažila o připojení ostrova k Řecku, čímž by byla realizována myšlenka *enosis*. Spojené království se ale k tomuto činu stavělo odmítavě, což vedlo Řecko k tomu, aby požádalo o zařazení kyperské otázky na program Valného shromáždění OSN. Tento první pokus o internacionalizaci problému ale ztroskotal, což se opakovalo i o rok později. Všechny členské státy NATO s výjimkou Islandu se pod vlivem USA postavily na stranu Velké Británie. Naopak rozpaky vzbudily ty státy, které se přidaly na

stranu Řecka, jelikož se jednalo vesměs o členské země sovětského bloku. SSSR tím ale chtěl pouze škodit „britskému imperialismu“ (Hradečný, aj. 2015, s. 488–489).

Do situace na Kypru OSN znovu výrazněji zasáhla o deset let později, roku 1964. Na Kypru se tehdy stupňoval ozbrojený konflikt a nedařilo se obnovit mír. Kyperský prezident Makarios a Velká Británie proto 15. února 1964 požádali o okamžitou akci ze strany Rady bezpečnosti OSN. Ta na to reagovala pozváním Makaria a Raufa Denktaše, který byl na půdu OSN pozván vůbec poprvé. Po vyslyšení obou stran Rada bezpečnosti dne 4. března 1964 přijala rezoluci č. 186. Zde shledala, že situace na Kypru může ohrozit mezinárodní mír a bezpečnost, a pokud nebudou přijata patřičná opatření, mohla by se v blízké budoucnosti zhoršit. Proto doporučuje zřízení Mírových sil OSN na Kypru (UNFICYP), jejichž cílem bude obnovit na ostrově právo a pořádek. K tomuto musela kyperská vláda dát souhlas, což se následně stalo. Vláda Kyperské republiky, ve které se již nenacházeli zástupci kypersko-turecké komunity, byla touto rezolucí zároveň uznána jako jediný mezinárodní reprezentant celého Kypru (Çalışkan. 2012, s. 109; S/RES/186 (1964)).

Rada bezpečnosti OSN v následujících letech vydala několik dalších rezolucí týkajících se situace na Kypru, zejména v období turecké invaze roku 1974. Krom toho vystupovala OSN jako zprostředkovatel v jednáních, která následovala v následujících desetiletích, mezi které patří např. tzv. soubor myšlenek, sblížovací rozhovory nebo rozhovory tváří v tvář. Toto se změnilo až v roce 2002 s příchodem Annanova plánu, kdy se OSN do jednání zapojila poprvé jako aktivní řešitel kyperského problému (Majchút, aj. 2014, s. 131).

Z těchto kontaktů mezi (Severním) Kyprem a OSN jsou právě mise UNFICYP a jednání ohledně Annanova plánu těmi nejvýznamnějšími. Proto tato práce o nich v následujících dvou podkapitolách pojednává podrobněji.

4.2.1.1 UNFICYP – Mírové síly OSN na Kypru

Rezoluce č. 186 (S/RES/186 (1964)) mandát UNFICYP definovala takto: *„Funkcí mírových sil by v zájmu zachování mezinárodního míru a bezpečnosti mělo být vynaložit veškeré úsilí, aby bylo zabráněno opakování bojů, a pokud to*

bude nezbytné, přispět k obnově práva a pořádku a obnovení normálních podmínek.“ Mise měla na ostrově podle původního plánu setrvat po dobu tří měsíců. Tento předpoklad se však v důsledku neustálých komplikací neuskutečnil a UNFICYP je na ostrově neustále přítomná. Po invazi v roce 1974 byl navíc mandát mise několika rezolucemi RB OSB rozšířen. Nyní zahrnuje i dohled nad dodržováním příměří a udržování nárazníkové zóny OSN mezi Národní gardou a kypersko-tureckými silami (S/RES/186 (1964); UNFICYP 2017).

Velikost a struktura mise UNFICYP byla stanovena po konzultaci s vládami Kypru, Řecka, Turecka a Velké Británie. Prvním velitelem mise byl 6. března 1964 jmenován generálporučík Prem Singh Gyani. Akceschopnou se mise UNFICYP stala 27. března 1964, přičemž byly složeny z jednotek Finska, Irsko, Kanady, Spojeného království a Švédska. Později se připojily ještě jednotky Dánska a Rakouska (Majchút, aj. 2014, s. 74–76; UNFICYP 2017; UN Multimedia 2017).

Již od začátku působení mise byly její jednotlivé kontingenty rozmístěny po celém ostrově takovým způsobem, aby jimi pokrývané území v co nejvyšší možné míře odpovídalo administrativnímu členění ostrova. Tím mělo být usnadněno navázání pracovních vztahů s kyperskými úředníky a vůdci kyperských Turků. Aby byly dostupné síly využity co nejefektivněji, došlo v následujících letech k jejich mnohým přesunům (Majchút, aj. 2014, s. 77–78).

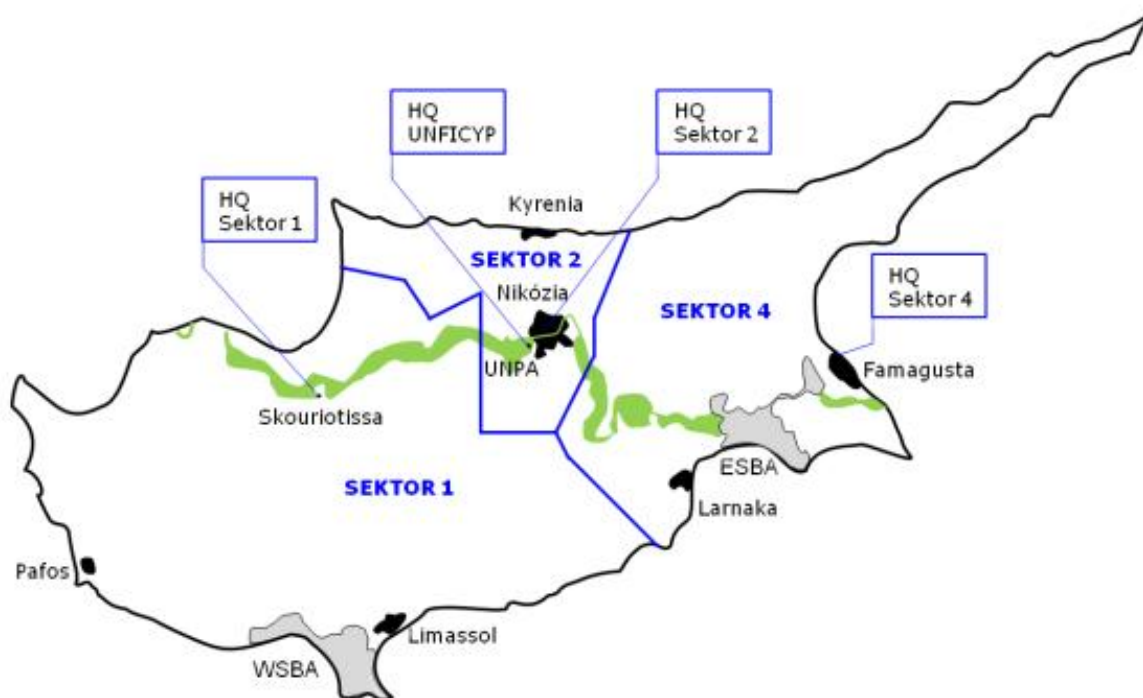

Obr. 5 Rozmístění jednotek UNFICYP roku 1972 (Zdroj: Majchút, aj. 2014, s. 78)

Na základě zkušeností získaných během prvních šesti měsíců nasazení jednotek shrnul 10. září 1964 generální tajemník OSN základní principy mise UNFICYP, které zůstávají dodnes v platnosti. Zní takto: (1) všechny jednotky UNFICYP jsou pod stálým velením OSN, (2) velitele UNFICYP jmenuje pouze generální tajemník OSN, kterému je přímo podřízen, (3) všechny jednotky jsou přímo podřízeny veliteli UNFICYP, (4) úkony vykonané UNFICYP nesmí být v rozporu s rezolucí RB OSN č. 186, (5) příslušníci UNFICYP nosí zbraně, které smí použít pouze v případě sebeobrany nebo zachování mezinárodního míru, (6) příslušníci UNFICYP se musejí k oběma komunitám chovat zcela nestranně, (7) sebeobrana zahrnuje i ochranu vozidel a prostorů UNFICYP, stejně jako jejich dalších příslušníků, (8) při sebeobraně je nutné použít princip minimální síly, (9) síly bude použito pouze, pokud selžou mírové prostředky a (10) rozhodnutí o použití síly může učinit pouze přítomný velitel. Příklady, kdy jednotky mohou UNFICYP oprávněně použít sílu, zahrnují pokusy opozičních sil (1) donutit jednotky UNFICYP ustoupit z obsazených pozic, (2) odzbrojit jednotky UNFICYP a (3) zabránit jednotkám UNFICYP v plnění svých rozkazů (UNFICYP 2017).

V průběhu více než 50 let přítomnosti jednotek UNFICYP na ostrově prošla mise množstvím změn, včetně odchodu jednotek některých zemí a naopak příchodu jednotek ze států nových. To se odrazilo mj. i v rozmístění jednotek v jednotlivých sektorech (viz Obr. 5). V současné době tvoří síly UNFICYP celkem 1 105 příslušníků (z toho 950 uniformovaných) ze 13 států⁸¹. Mise je tvořena čtyřmi složkami, které jsou: (1) vojenská složka, (2) civilní policie (UNPOL), (3) odbor občanských záležitostí a (4) administrativa. Vrchním velitelem jednotek UNFICYP je od července 2016 generálmajor Mohammad Humayun Kabir (Majchút, aj. 2014, s. 158; UNFICYP 2017; United Nations Peacekeeping 2017).

⁸¹ Údaj pro rok 2014: Argentina, Brazílie, Čína, Chile, Chorvatsko, Kanada, Maďarsko, Paraguay, Rakousko, Srbsko, Slovensko, Ukrajina a Velká Británie (Majchút, aj. 2014, s. 158).

Obr. 6 Rozmístění sektorů a velitelství (HQ) UNFICYP v roce 2014 (Zdroj: Majchút, aj. 2014, s. 161)

4.2.1.2 Annanův plán

Plán nazvaný *Komplexní řešení kyperského problému* byl revolucí v přístupu OSN k řešení kyperského problému. Zatímco do této doby OSN vystupovala v jednáních pouze jako zprostředkovatel rozhovorů, nyní přešla do pozice aktivního řešitele konfliktu. Plán je nejznámější pod názvem Annanův podle tehdejšího generálního tajemníka OSN Kofiho Annana. Vyjednávání o něm začala v listopadu roku 2002 a účastnili se jich představitelé obou kyperských komunit a vlád Řecka, Turecka a Velké Británie. Plán, ač představoval myšlenky, které na ostrově rozbouřily vášnivé diskuse, v mnohém navazoval na dohody a jednání z let minulých⁸² (Majchút, aj. 2014, s. 131–132).

Podoba samotného plánu byla v průběhu jednání několikrát změněna. Verze představená 11. listopadu 2002 (*Annan Plan I.*) nenašla potřebnou podporu. Obě strany navrhly změny a plán byl podle toho revidován a znovu prezentován 10. prosince téhož roku (*Annan Plan II.*), což bylo jen dva dny před kodaňským

⁸² Třetí vídeňská dohoda (1975), Dohoda na nejvyšší úrovni mezi Makariem a Denktaşem (1977), Dohoda na nejvyšší úrovni mezi Kyprianou a Denktaşem (1979), Rámcová dohoda (1984, nepodepsaná), Soubor myšlenek (1992), (Majchút, aj. 2014, s. 132)

summitem EU, kde bylo rozhodnuto o přijetí Kypru do EU. Plán byl opět zavrhnut a musel být revidován. Tak vznikla verze známá jako *Annan Plan III.*, která byla předložena 26. února 2003, dva dny před podpisem asociační dohody mezi Kyperskou republikou a EU. Ta měla být finální. Přesto v ní ještě došlo k několika drobným úpravám. Tato verze plánu už od představitelů obou komunit⁸³ nevyžadovala, aby plán podporovali. Žádalo se od nich pouze, aby ho svým komunitám předložili k simultánním referendům (Akgün, aj. 2005, s. 47).

Aby mohl být plán uveden v platnost, byl samozřejmě nutný příznivý postoj obou kyperských komunit. Pokud by byl nadpoloviční většinou schválen v severní i jižní části ostrova, byla by podepsána tzv. zakládací smlouva⁸⁴ (esenciální součást plánu), která by se stala základem mezinárodní smlouvy podepsané novou Sjedenou Kyperskou republikou⁸⁵, Řeckem, Tureckem a Spojeným královstvím. K dohodě v Haagu však po náročném jednání, které skončilo 11. března 2003 v 5.30 h ráno pod 19 hodinách, nedošlo. Z krachu jednání byl obviňován Denktaş. Annan, který proces považoval za ztracený, dokonce naznačoval, že v dubnu uzavře svou kancelář zvláštního poradce pro Kypr. Vzhledem k tomuto neúspěchu ale vypadají následující události na Kypru paradoxně. Zde byla poprvé od roku 1975 otevřena Zelená linie. Turečtí a kypersko-turečtí autoři toto často považují za projev dobré vůle představitelů TRNC, kterým demonstrovali svou snahu o pokrok v jednání (Majchút, aj. 2014, s. 133; Müftüler, aj. 2005, s. 290).

Jelikož se stále přibližoval 1. květen 2004, den přistoupení Kyperské republiky k EU, vyvíjeli představitelé USA tlak na Řecko a představitelé EU tlak na Turecko, aby využily svého vlivu k obnovení jednání o Annanově plánu. V prosinci 2003 proběhly v TRNC parlamentní volby, ze kterých vyšel vítězně Mehmet Ali Talat, který vytvořil koalici, která byla k Annanovu plánu pozitivně naladěna. Dne 29. března 2004 tak byla ve švýcarském Bürgenstocku prezentována verze známá jako *Annan Plan IV.*, ke které ale obě strany vznesly

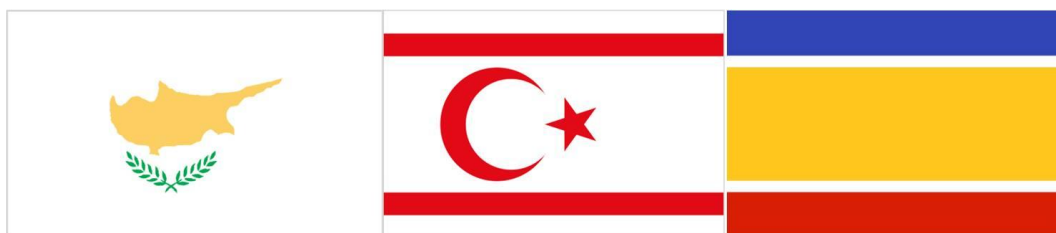
⁸³ Tassos Papadopoulos na řecko-kyperské straně a Rauf Denktaş na straně kypersko-turecké.

⁸⁴ V originále *Foundation Agreement*.

⁸⁵ Anglicky *United Cyprus Republic*.

množství připomínek a tak byla 31. května prezentována verze *Annan Plan V*.⁸⁶ Ta byla 21. dubna 2004 skutečně předložena občanům obou stran v referendu (Majchút, aj. 2014, s. 134).

Cílem plánu bylo ustanovení nové situace na ostrově. Obě komunity by zde měly zřízen vlastní federální stát (Řecký kyperský stát a Turecký kyperský stát). Tyto dvě entity by zastřešovala federativní Sjednocená kyperská republika (zkráceně Kypr), která by disponovala jedinou mezinárodní právní subjektivitou. Nový stát by měl mít také novou vlajku (viz Obr. 6). Plán na druhou stranu neodpovídal na otázku, zda by byl nový stát pokračovatelem Kyperské republiky s novou ústavou, což preferovali kyperští Řekové, nebo zda by se jednalo o nový stát založený dvěma dříve existujícími politickými entitami, jak preferovali naopak kyperští Turci (Akgün 2005, s. 48).

Obr. 7 Vlajky Kyperské republiky, Severokyperské turecké republiky a Sjednocené Kyperské republiky (Zdroj: <http://bit.ly/2oPvi1c> , upraveno).

Nový stát měl být řízen kolektivním státním orgánem, tzv. prezidentskou radou, která by ve svých rukou držela výkonnou moc. Rada by se skládala ze šesti rovnocenných členů a její složení by bylo poměrné podle počtu obyvatel obou komunit na ostrově. Rada by byla reprezentována prezidentem, jehož úřad by mezi členy rady rotoval. Ve funkci měl být deset měsíců s výjimkou přechodného období prvních 30 měsíců existence nového státu, kdy by úřad vykonávali vůdci obou komunit společně. Toto bylo později upraveno na základě požadavků řecko-kyperské strany. Rada by se skládala z 9 členů, prezident by úřad vykonával 12 měsíců a přechodné období by trvalo pouze dva měsíce. Zákonodárnou moc by měl ve svých rukou dvoukomorový parlament. Složení senátu by odráželo rovnost

⁸⁶ Poslední verze plánu mj. přinesly tyto změny: rozšíření počtu členů prezidentské rady z šesti na devět, přičemž tři nově přidání by ale neměli hlasovací právo; prezident prezidentské rady, který zastupuje Kypr na setkáních Evropské rady, by měl být doprovázen viceprezidentem; funkční období prezidenta a viceprezidenta by bylo z jednoho rok prodlouženo na pět let (Potier 2009, s. 38–49).

obou komunit, zatímco složení poslanecké sněmovny by se odvíjelo od národnostního složení ostrova. Soudní moc by pak byla svěřena nejvyššímu soudu, který by zároveň sloužil i jako soud ústavní (Akgün 2005, s. 49–50; Majchút, aj. 2014, s. 134–135).

Plán počítal s dvouzónovým rozdělením ostrova a převodem území. Část území, kterou do té doby spravovala TRNC (přibližně 7 %) měla být převedena pod správu Řeckého kyperského státu, který by tak pokrýval 70,8 % rozlohy státu.⁸⁷ Od převodu území by se odvíjel i přesun obyvatelstva, který by se dotkl 55 sídel různé velikosti, ve kterých žilo téměř 47 000 kyperských Turků (Majchút, aj. 2014, s. 135, Lordos 2009, s. 122).

Především řecká strana měla s jedním aspektem plánu problém. Z kontextu plánu vyplývá, že sjednocený Kypr stejně jako Řecko a Velká Británie budou podporovat vstup Turecka do Evropské unie. To někteří řečtí a řecko-kyperští autoři považují za nepřijatelné narušení suverenity. Podle nich plán také znamenal zrušení původní Kyperské republiky, aniž by byla dostatečně zaručena práva Kypřanů.⁸⁸ Tvrdili také, že plán nebyl pouze o Kypru, ale o vnějších zájmech (Mallinson 2011, s. 35).

Referendum o Annanově plánu se simultánně konalo 24. dubna 2004. Většina obyvatel TRNC se přiklonila k názorům prezentovaným budoucím prezidentem Talatem, i když současný prezident Denktas byl proti plánu v opozici, a plán podpořila, když pro něj hlasovalo 64,9 % voličů. Na hlas svých vůdců dala ale i řecko-kyperská komunita a 75,38 % voličů hlasovalo proti přijetí plánu. Politici i církevní vůdci řecko-kyperské komunity, přestože v průběhu jednání plán neodmítali, se před referendem o plánu vyjádřili v tom smyslu, že představuje nepřijatelné upuštění od národních zájmů. Prezident Papadopoulos dokonce kyperské Řeky vyzval, aby v hlasování proti plánu „chránili svou čest, historii a to, co je správné.“ Nenaplnila se tak očekávání Kofiho Annana, že před hlasováním budou oba kyperští vůdci plán podporovat.

⁸⁷ Do počtů nejsou zahrnuta území vojenských základen Akrotiri a Dhekelia, která jsou výsostnými územími Spojeného království.

⁸⁸ Myšleno práva kyperských Řeků.

Po referendu Annan předložil vyhodnocení výsledků hlasování RB OSN. Kromě toho se také pozitivně vyjádřil k podpoře plánu od kyperských Turků. Prohlásil, že už neexistují morální ani jiné důvody, aby byla TRNC nadále držena v mezinárodní izolaci. Radu požádal o její ukončení, Ruská federace ale tento návrh vetovala (Majchút, aj. 2014, s. 136).

4.2.2 Evropská unie

Evropská unie v jednáních o kyperském problému začala figurovat v 90. letech 20. století. Oficiální přihlášku do EU⁸⁹ Kypr podal v roce 1990. Proti tomuto faktu měli výhrady představitelé TRNC. Argumentovali především ve dvou rovinách. Vláda Kyperské republiky podle nic nezastupuje turecko-kyperskou komunitu a nemá tudíž na takový akt právo. Poté se také odvolává na Smlouvu o garancích z roku 1960, která v článku č. 1 zakazuje Kypru členství v jakékoli politické či ekonomické unii s jiným státem. Výklad tohoto článku se však může týkat pouze kompletního spojení Kypru s jiným státem, spíše než členství v mezinárodní organizaci, vzhledem k tomu, že Kyperská republika je členem OSN a od roku 1961 také Commonwealthu. Štěpánek (2012) pak tvrdí, že výklad smlouvy je takový, že „zakazovala Kypru stát se členem jakéhokoli politického nebo ekonomického svazku, jehož členem by nebyla některá z garančních mocností.“ To by pro přijetí Kypru do EU také nepředstavovalo problém, jelikož v této době byly členy EU dokonce dvě ze tří garančních mocností, Řecko a Spojené království. Pro kyperské Řeky byl Kypr součástí skupiny evropských národů a vstup do EU byl by pro ně přirozenou volbou, přičemž se mj. odvolávali na historii a evropskou perspektivu (Majchút, aj. 2014, s. 129; Sommer 2005, s. 52; Treaty of Guarantee 1960; Štěpánek 2012; Tuncer 2005, s. 14).

V březnu 1995 Rada EU zformulovala všeobecný politický rámec ohledně svých vztahů s Kyprem. Roku 1995 byl podepsán *Protokol o finanční a technické spolupráci* a v březnu roku 1998 byla oficiálně spuštěna jednání o vstupu. Na summitu v Helsinkách roku 1999 bylo konstatováno, že vyřešení kyperského problému není podmínkou členství Kypru v EU. Definitivně bylo o přijetí

⁸⁹ Tehdy stále Evropská společenství (ES).

rozhodnuto na summitu v Kodani v prosinci 2002. Stalo se tak i pod tlakem Řecka, které „upozornilo“, že pokud nebude Kypr do EU přijat, bude vetovat přijetí zbývajících devíti⁹⁰ kandidátských zemí. Kypr se tedy 1. května 2004 stal členem Evropské unie. K 1. lednu 2008 pak Kypr vstoupil do eurozóny (BBC 2008a; Majchút, aj. 2014, s. 129–131; Tuncer 2005, s. 14).

Pokud se jedná o kypersko-tureckou stranu, ta by členství v EU také uvítala, ať už jako jeden, nebo dva státy. EU ale jakékoliv diskusi se samotnými kyperskými Turky zamezila, když prohlášením na helsinském summitu v podstatě uznala řecko-kyperskou administrativu za jedinou vládu na Kypru. Kyperští Turci se mohli stát členy oficiální kyperské delegace, to však odmítli, jelikož pro ně bylo nepřijatelné, aby řecko-kyperská administrativa jakýmkoliv způsobem zasahovala do správy severní části ostrova. Kypersko-turecká strana také byla přesvědčená o tom, že Kypr nemůže přístupové podmínky naplnit, aniž by došlo k vyřešení komunitního sporu na Kypru. Tyto předpoklady se však nenaplnily (Majchút, aj. 2014, s. 130; Tuncer 2005, s. 14–15).

Samotná EU přijetím Kypru, přesněji řečeno jeho jižní části, vytvořila několik paradoxů. Nadále již nemůže v této záležitosti vystupovat nestranně, jelikož se stala přímým účastníkem konfliktu. Kyperští Turci nemají v EU žádné zastoupení. Nedošlo ani k přijetí turečtiny jako jednoho z úředních jazyků EU, přestože *de jure* je turečtina jedním z úředních jazyků Kyperské republiky. Nestrannost EU je tak v případě Kypru zpochybněna (Majchút, aj. 2014, s. 131).

4.2.3 Členství TRNC v mezinárodních organizacích

TRNC jakožto mezinárodně neuznaný stát má omezené možnosti členství v mezinárodních organizacích. Představitelé TRNC tyto možnosti ještě více omezili, když v době, kdy se začalo vyjednávat o členství Kyperské republiky v EU, začali vykládat článek č. 1 Smlouvy o garancích tak, že Kypru zakazuje členství v jakékoliv mezinárodní organizaci. Ke dni 10. dubna 2017 tak TRNC nemá plnohodnotné členství v žádné organizaci (byť *de jure* je jako součást Kyperské republiky členem Commonwealthu nebo EU). Naproti tomu však TRNC získala pozorovatelský status v celkem 3 organizacích.

⁹⁰ Česko, Estonsko, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko.

První organizací, kde takový status získala, se stala roku 1994 Mezinárodní organizace pro turkickou kulturu (TÜRKSÖY⁹¹). Samu sebe TÜRKSÖY popisuje jako UNESCO⁹² turkického světa. Založena byla roku 1993. Mezi její aktivity patří činnosti, jejichž cílem je posílení pouta a bratrství mezi turkickými národy, předat společnou turkickou kulturu dalším generacím a ukázat ji světu (TÜRKSÖY 2017).

V roce 2004 získala TRNC pozorovatelský stát v Organizaci islámské spolupráce (OIC⁹³). Nezískala ho však jako Severokyperská turecká republika, ale jako Kypersko-turecký stát. OIC se označuje za druhou největší mezinárodní organizaci na světě po OSN a jako kolektivní hlas muslimského světa. Za svůj cíl považuje ochranu zájmů muslimského světa v duchu prosazování mezinárodního míru a harmonie mezi lidmi. Založena byla roku 1969 v Rabatu. Na konferenci v saúdskoarabském městě Džidda roku 2017 zde byla TRNC poprvé přítomna pod svým oficiálním názvem (Organisation of Islamic Cooperation 2017; TRNC Public Information Office 2017).

Pod názvem Kypersko-turecký stát získala TRNC roku 2014 status pozorovatele i v Organizaci pro hospodářskou spolupráci (ECO), založené již v roce 1985. Jedná se mezivládní regionální organizaci, která podporuje hospodářskou, technickou a kulturní spolupráci mezi členskými státy. Podobně jako v případě OIC i zde bylo nakonec TRNC povoleno používat svůj skutečný název. Stalo se tak na konferenci v Pákistánu roku 2017 (ECO Secretariat 2014; ECO Secretariat 2017; Presidency of Turkish Republic of Northern Cyprus 2017).

4.3 Mezinárodní zastoupení TRNC

Jakožto jediný stát, který uznal nezávislost TRNC, udržuje Turecko jako jediné s TRNC oficiální diplomatické styky. Turecko má v TRNC oficiální velvyslanectví a podobně má TRNC velvyslanectví a konzulát na území Turecka. Krom toho TRNC otevřela v zahraniční 20⁹⁴ nediplomatických zastupitelských

⁹¹ *Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı.*

⁹² *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization* (Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu).

⁹³ *Organisation of Islamic Cooperation.*

⁹⁴ K 10. dubnu 2017 v těchto městech: Abú Zabí, Baku, Berlín, Biškek, Brusel, Budapešť, Dauhá, Helsinky, Islámábád, Kuvajt, Londýn, Manáma, Maskat, New York, Řím, Stockholm, Štrasburk,

úřadů v dalších zemích. Navíc se v současnosti na území TRNC nachází několik úřadů jiných zemí. Jmenovitě to jsou Vyslanecká kancelář USA, Britský vysoký komisariát, Informační pult vízového styku s Itálií, Informační kancelář velvyslanectví SRN, Australský vysoký komisariát a Podpůrný úřad EU (Owtram 2014, s. 139; Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs 2011).

4.4 Vztahy s Tureckem jako patronským státem

Stejně jako většina ostatních *de facto* států má TRNC svůj patronský stát, kterým je samozřejmě Turecká republika. Turecko má vazby na ostrov již několik století. V 19. století ostrov sice přešel pod správu Velké Británie, ale díky silné kypersko-turecké populaci na ostrově tyto vazby přetrvaly, a to v takové míře, že spolu s Řeckem a Velkou Británií se Turecko roku 1960 stalo jedním z garantů vznikající Kyperské republiky. Turecko pak stálo na straně kyperských Turků i v následujících letech. Samotná TRNC ho označuje za hlavní oporu kyperských Turků v boji za práva, která jim podle nich náležejí (Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs 2011).

Turecko podporuje TRNC především ve třech rovinách: finančně, vojensky a diplomaticky. Již od dob existence TFSC se Turecko podílí na financování státního rozpočtu. To v době existence TFSC obnášelo 200 mil. USD ročně. Po uvalení ekonomického embarga ze strany Kyperské republiky Turecko dotovalo dokonce dvě třetiny státního rozpočtu TRNC. Krom toho Turecko TRNC zprostředkovává mezinárodní obchod a také telekomunikační a poštovní služby. Mezi oběma zeměmi bylo také podepsáno několik obchodních smluv. První z nich byla Smlouva o obchodu a platbách⁹⁵ z roku 1975. Jejím cílem bylo posílit ekonomické a obchodní vztahy mezi oběma zeměmi a ve spolupráci s Tureckem vyřešit problémy ohledně dovozu a vývozu do a z TRNC (Majchút, aj. 2014, s. 118, 121; Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs 2011).

Tel Aviv, Washington, Ženeva (Owtram 2014, s. 139; Turkish Republic Of Northern Cyprus Ministry Of Foreign Affairs 2011).

⁹⁵*Trade and Payment Protocol.*

Turecko kypersko-tureckou komunitu podpořilo vojenskou intervencí z roku 1974, která vedla ke vzniku nejprve TFSC a později TRNC. Tuto invazi turecká strana stále považuje za „mírovou operaci“, jejímž cílem bylo chránit životy kyperských Turků v době po převratu, kterým byl svržen prezident Makarios. Turecká přítomnost na ostrově se ale datuje dále do minulosti. Již od doby vzniku nezávislého Kypru byl na ostrově podle dodatkového protokolu č. 1 Smlouvy o spojení mezi Kyperskou republikou, Řeckem a Tureckem přítomen Turecký pluk na Kypru⁹⁶ (KTKA⁹⁷) o síle 650 poddůstojníků a mužů. V dalších letech se vládě v Ankaře podařilo propašovat do tureckých enkláv další muže a zbraně (Majchút, aj. 2014, s. 63, 69; Treaty of Alliance 1960; Tuncer 2006, s. 6).

Diplomatická podpora je nejlépe vidět na jednáních o kyperském problému, kam je Turecko, stejně jako Řecko, ve většině případů přizváno. Krom toho je Turecko, jakožto stát, jenž uznal nezávislost TRNC, jedinou zemí, která zde oficiálně otevřela své velvyslanectví. Podobně TRNC otevřela velvyslanectví v Ankaře. Kromě toho na území Turecka provozuje tři generální konzuláty v Istanbulu, İzmiru a Mersinu (Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs 2011).

4.5 Vztahy s Kyperskou republikou jako rodičovským státem

Přestože se Kyperská republika a TRNC vzájemně neuznávají, jsou spolu nuceny na ostrově koexistovat. TRNC v první řadě neuznává jakoukoli správní moc Kyperské republiky nad severní částí ostrova, kterou obývají kyperští Turci. Kyperská republika neuznává TRNC jako celek a její území označuje jako oblast pod tureckou okupací. Z řecko-kyperského pohledu je tak TRNC zcela nelegální. Tento postoj zároveň podporuje i RB OSN, která v rezoluci č. 541 z roku 1983 mj. vyzvala k tomu, aby TRNC nebyla žádným státem uznána jako nezávislý stát. Jediným státem, který tuto výzvu neuposlechl, bylo samozřejmě Turecko (Berg,

⁹⁶ Podobně byly na Kypru umístěny i řecké síly pod názvem Helénské síly na Kypru (ELDYK – *Ελληνική Δύναμη Κύπρου* [Ellinikí Dýnami Kýprou]) o síle 950 poddůstojníků a mužů (Majchút, aj. 2014, s. 63; Treaty of Alliance 1960)

⁹⁷ *Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı*.

aj. 2009, s. 36; S/RES/541(1983); Tisková a informační kancelář Kyperské republiky 2008, s. 1; Tuncer 2006, s. 14).

Mezi lety 1974, kdy na severu ostrova proběhla invaze tureckých sil, a 2003, kdy byla otevřena zelená linie, mezi oběma komunitami na ostrově nedocházelo k žádným sociálním, kulturním ani ekonomickým interakcím. Ekonomické linky navíc takřka zničilo embargo, které na TRNC uvalila Kyperská republika. To bylo ještě zpřísněno roku 1994 rozhodnutím Evropského soudního dvora.⁹⁸ Jediné kontakty v tomto období tak probíhaly na politické úrovni při jednáních, kterých se zpravidla účastnili prezidenti obou zemí za zprostředkování OSN (více viz kapitola 3), (Berg, aj. 2009, s. 36).

Jako největší „gesto dobré vůle“ během vyjednávání o budoucnosti ostrova lze označit otevření zelené linie turecko-kyperskými úřady roku 2003. Hranice byla otevřena poprvé po 29 letech. Došlo k tomu 23. dubna 2003 na hraničním přechodu *Ledra Palace* v Nikósii. Roku 2014 bylo otevřeno celkem 7 hraničních přechodů a otevření dalších dvou bylo plánováno⁹⁹ (BBC 2003; Caspersen 2012, s. 66; Republic of Cyprus, Ministry of Finance, Customs and Excise Department 2014).

4.6 Ekonomické vztahy

Již na několika místech v této práci bylo popsáno, že na severokyperskou ekonomiku mělo negativní vliv ekonomické embargo ze strany Kyperské republiky a později EU. Díky pomoci Turecka, přes které proudí většina zahraničního obchodu TRNC, a pozdějšímu snížení embarga ze strany EU se ale TRNC podařilo přežít a zapojit se do světového obchodu.

Turecko stále zůstává ve všech ohledech největším partnerem TRNC. Preferovanou měnou v TRNC je Turecká lira. Na Smlouvu o obchodu a platbách během let navázali další smlouvy, konkrétně „Státní podpora v investicích“¹⁰⁰

⁹⁸ Ze strany EU bylo roku 2004 embargo uvolněno (BBC 2004).

⁹⁹ Tyto hraniční přechody jsou: *Ledra Palace* (pouze pro pěší), *Agios Dhometios*, *Pergamos*, *Strovilia*, *Ledra Street* (pouze pro pěší), *Zodhia*, *Kato Pyrgos – Karavostasi*; plánované: *Kato Pyrgos – Kokkina*, *Kokkina – Pachyammos* (Republic of Cyprus, Ministry of Finance, Customs and Excise Department 2014).

¹⁰⁰ V originále *State Aids in Investments*.

(leden 1998), Smlouva o ekonomické spolupráci¹⁰¹ (únor 1999) a „Dohoda o dodatečných ulehčeních pro občany obou zemí“¹⁰² (1999). Roku 2000 byl vypracován program ekonomického rozvoje. Následně byly podepsány Smlouvy o ekonomické a finanční spolupráci¹⁰³, které Turecku umožnily poskytnout těmto programům finanční a technickou podporu (CIA 2017; Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs 2011).

Turecko je také hlavním obchodním partnerem TRNC v oblasti exportu a importu. Do Turecka směřuje 40 % vyvážených výrobků. Mezi hlavní vývozní komodity TRNC patří citrusy, mléko a mléčné výrobky, brambory a textil. Ještě větší vazby mezi Turecko a TRNC lze nalézt v oblasti importu. Z Turecka pochází celých 60 % dovážených výrobků. Jedná se hlavně o vozidla, palivo, cigarety, potraviny, nerostné suroviny, chemické látky a strojírenské výrobky. Přímé obchodní styky mezi TRNC a Kyperskou republikou zůstávají omezené (CIA 2017).

4.7 Severokyperská turecká republika – tolerovaný *de facto* stát?

Jako tolerovaný *de facto* stát Severokyperskou tureckou republiku ve svém *Normalisation index de facto* států označili Eiki Berg a Raul Toomla (více viz kapitola 2). To ho podle tohoto indexu činí třetím nejúspěšnějším *de facto* státem za Tchaj-wanem a Kosovem, které nejsou za *de facto* státy považovány vždy. Má tak ve světě lepší postavení než např. Abcházie, kterou uznávají čtyři státy, přičemž TRNC je uznána pouze Tureckem. TRNC k tomuto výsledku pomohl vysoký zisk bodů v politických proměnných (Berg, aj. 2009, s. 33).

TRNC má poměrně dobré mezinárodní zastoupení. Je sice uznávána pouze Tureckem. To má také jako jediné na území TRNC oficiální velvyslanectví. TRNC pak v Turecku otevřela kromě velvyslanectví i tři konzuláty. TRNC však bylo umožněno provozovat nediplomatické zastupitelské úřady v jiných zemích. Jejich počet již dosáhl 20. Podobně lze nalézt několik cizích neoficiálních úřadů na území TRNC (Owtram 2014, s. 139; Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs 2011).

¹⁰¹ V originále *Economic Cooperation agreement*.

¹⁰² V originále *Agreement on Additional Easements to Citizens of Both Countries*.

¹⁰³ V originále *Economic and Financial cooperation protocols*.

Do řešení kyperského problému jsou zapojeny i mezinárodní organizace. Již od roku 1954 se zde angažuje OSN. Ta pravidelně zprostředkovává jednání o situaci. V roce 2003 se do řešení situace zapojila dokonce aktivně, když představila Annanův plán. Snaha o jeho prosazení sice selhala, ale vinu nelze klást z větší míry na TRNC. Tehdejší prezident Dentktaş sice proti plánu vystoupil, stejně jako jeho řecko-kyperský protějšek. Podpořil ho ale tehdejší severokyperský premiér Talat. V referendu navíc většina kyperských Turků hlasovala pro přijetí plánu. V reakci na to navrhl tehdejší generální tajemník OSN Kofi Annan RB OSN, aby byla ukončena mezinárodní izolace TRNC, což ale vetovalo Rusko. Kromě výše uvedeného OSN na ostrově udržuje již 53 let mírovou misi UNFICYP. Ta je tak třetí nejdéle trvající mírovou misí OSN, která stále probíhá.¹⁰⁴ Z probíhajících mírových misí OSN je také jediná, která svou funkci vykonává na území nezpochybnitelného *de facto* státu¹⁰⁵ (Majchút, aj. 2014, s. 136; United Nations Peacekeeping 2017).

Samotná TRNC se dokázala zapojit do chodu mezinárodních organizací. Plné členství jí sice nebylo umožněno, ale ve třech případech (ECO, OIC, TÜRKSOY) získala status pozorovatele. ECO a OIC sice zprvu neumožnili TRNC používat její oficiální název, ale i to se roku 2017 změnilo.

I přes tuto míru tolerance je však nutné o TRNC uvažovat jako o *de facto* státu. Pokud se vrátíme k rozšířenému seznamu podmínek, které musí entita splňovat, aby byla považována za *de facto* stát, jak je navrhla N. Caspersen (2011, s. 11), zjistíme, že lze TRNC považovat přímo za učebnicový příklad *de facto* státu (viz Tab. 6).

¹⁰⁴ Po Dozorčí organizaci OSN pro dodržování příměří (UNTSO) na blízkém východě, která byla založena roku 1948, a Skupině vojenských pozorovatelů OSN v Indii a Pákistánu (UNMOGIP) založené roku 1949 (United Nations Peacekeeping 2017)

¹⁰⁵ V současné době jsou sice aktivní také Míse OSN pro referendum v Západní Saharě (MINURSO) a Míse OSN v Kosovu (UNMIK), ale ani Kosovo, ani Západní Sahara nejsou vždy považovány za *de facto* státy (viz kapitola 1), (United Nations Peacekeeping 2017).

Tab. 6 Splnění podmínek *de facto* státu v TRNC

Podmínka	Projev v TRNC
<i>De facto</i> stát dosáhl <i>de facto</i> nezávislost, fakticky ovládá alespoň dvě třetiny území, které si nárokuje včetně hlavních měst a klíčových oblastí.	TRNC efektivně ovládá své nárokované území včetně hlavního města, naopak vliv vlády Kyperské republiky je zde zanedbatelný.
Vedení <i>de facto</i> se snaží vybudovat státní instituce a demonstrovat svou legitimitu.	TRNC má funkční prezidentskou kancelář, vládu, parlament a soudní systém.
Entita formálně deklarovala nezávislost, nebo dala jasně najevo svou touhu po nezávislosti.	TRNC vyhlásila nezávislost 15. listopadu 1983.
Entita nedosáhla mezinárodního uznání, nebo byla při nejlepším uznána svým patronským státem a několika dalšími státy bez většího významu.	TRNC je uznána pouze svým patronským státem, kterým je Turecko.
Entita musí existovat nejméně dva roky.	TRNC existuje 34 let.

Tento status pro TRNC stále znamená množství problémů, které jeho existenci ztěžují. Již několikrát bylo zmíněno, že severokyperskou ekonomiku poškodilo embargo ze strany Kyperské republiky a později EU. Ta embargo roku 2004 sice snížila, ale poškození již bylo způsobeno. TRNC by bez podpory Turecka, které dosud zůstává zdaleka největším obchodním partnerem, patrně nebyla schopná přežít.

Ačkoli má TRNC plný přístup do OSN, jedná se pouze o přístup nediplomatický. To se odráží i na faktu, že některé země, včetně světových mocností, s TRNC odmítají jednat o čemkoliv, co se netýká řešení kyperského problému. Ruská federace tak roku 2004 vetovala návrh generálního tajemníka OSN na ukončení mezinárodní izolace TRNC. USA sice udržuje v TRNC nediplomatickou kancelář, ale ta existuje jen kvůli kyperskému problému. Tento přístup ale může být pro ty členy mezinárodního společenství, kteří tento přístup zastávají, dvousečnou zbraní. Pegg (1998a, s. 181) uvádí, že pokud by např. americký podnikatel měl spor s TRNC, nebo se zde dostal do potíží americký turista, pro vládu USA by neexistovala právní možnost zapojení do situace.

Na případu TRNC je zajímavý fakt, že projevila ochotu znovu se spojit se svým rodičovským státem, o čemž svědčí stále pokračující vyjednávání mezi oběma stranami. TRNC totiž už v době svého vyhlášení neviděla svou nezávislost jako konečný stav věcí. Její zákony ji dokonce zakazují spojení s jakýmkoliv

státem, kromě Kyperské republiky. Takto vzniklý stát by ale musel být federací. Berg a Toomla (2009, s. 44) tvrdí, že na tento relativně pozitivní přístup vůči integračním tendencím může mít vliv mj. právě větší tolerance mezinárodního společenství vůči Kypru (Berg, aj. 2009, s. 44; Pegg 1998a, s. 261).

Závěr

Severokyperskou tureckou republiku lze označit za typický příklad *de facto* státu. Jedná se o entitu, která ač postrádá větší mezinárodní uznání, prokázala svou životaschopnost, jelikož v mezinárodním systému, který ji neuznává, přežívá více než 30 let, čímž výrazně překračuje podmínku dvou let existence. Krom toho je také schopná kontrolovat své území a její existenci podporuje silnější patronský stát, který ji dokonce uznal za nezávislou.

Teoretická část práce kromě vymezení pojmů nastínila, jak vypadá existence *de facto* státu od jeho vzniku do jeho případného zániku, kde bylo naznačeno několik různých scénářů, jak k tomu může dojít. V kapitole 2 pak bylo popsáno, na jakých úrovních *de facto* státy navazují kontakty s jednotlivými členy mezinárodního společenství. Jedná se především o mezinárodní organizace, které buď hrají roli prostředníka v jednáních o situaci, nebo jsou ochotné do svých řad na nějaké úrovni *de facto* státy přijmout. Dalšími významnými aktéry ve vztahu k *de facto* státům jsou jejich rodičovské a patronské státy.

Druhá část práce popsala politicko-historický vývoj na Kypru od poslední čtvrtiny 19. století do současnosti. Byl zde ukázán vznik etnického konfliktu na ostrově, stejně jako odtržení severní části ostrova s podporou Turecka, což vedlo ke vzniku *de facto* státu, a následné snahy o vyřešení situace. Poslední kapitola pak vzor kapitoly 2 ukázala, na jakých úrovních navazuje Severokyperská kyperská republika kontakty s mezinárodním společenstvím a naopak, jak do situace zasahují někteří vnější aktéři.

Hlavním cílem práce bylo prokázat, že *de facto* státy jsou schopny navazovat interakce s mezinárodním společenstvím. To bylo minimálně v případě Severokyperské turecké republiky prokázáno tím, že stále probíhají mezi oběma stranami jednání, kterých se kromě zástupců řecko-kyperské a kypersko-turecké komunity účastní vícero třetích stran. Jedná se samozřejmě o OSN, která na ostrově také již více než padesát let udržuje mírovou misi UNFICYP a na počátku 21. století sama přišla s vlastním plánem na vyřešení situace. Kromě toho do řešení konfliktu zasahují také garanční mocnosti Kyperské republiky, tedy Řecko, Spojené království a Turecko, které je ale zároveň patronským státem

Severokyperské turecké republiky. Ta kromě toho také dokázala získat status pozorovatele v několika mezinárodních organizacích. To mj. také odpovídá na otázku, jakým způsobem a s kým mohou *de facto* státy interagovat, s příklady odpovídající TRNC.

Druhotným cílem mé práce bylo ukázat, že kořeny konfliktu na ostrově sahají až do 19. století, což ukázala třetí kapitola. Tato kapitola také ukázala, že přestože jednání o řešení situace probíhají do současnosti, nebylo nikdy dosaženo konsenzu. Jednou z příčin je nevyrovnání se s minulostí. To lze vidět na faktu, že se obě strany konfliktu, který naplno propukl po druhé světové válce, vidí jako oběti a odmítají přijmout podíl viny na tehdejších násilí. Jelikož ale i přesto jednání nadále pokračují, věřím, že pokud se budou obě strany schopné přenést přes minulost a odhodlají se k určitým ústupkům, bude možná situace na ostrově nějakým způsobem konsolidovat, pravděpodobně vznikem nového federálního státu.

Shrneme-li tedy zjištění, která práce přinesla, dospějeme k faktu, že TRNC jako *de facto* stát prokázala svou životaschopnost, byť především díky podpoře Turecka jako svého patronského státu. Status *de facto* státu její situaci sice ztěžuje, např. tím, že většina její komunikace a zahraničního obchodu musí procházet právě přes Turecko, které kromě faktu, že jako jediný stát TRNC oficiálně uznalo, je i jejím hlavním obchodním partnerem. TRNC ale byla schopna navázat mezinárodní styky i mimo Turecko. Ve světě provozuje 20 nediplomatických zastupitelských úřadů, získala status pozorovatele ve třech mezinárodních organizacích a disponuje také plným, byť nediplomatickým přístupem do OSN, které je hlavním zprostředkovatelem jednání mezi oběma kyperskými komunitami. Kromě toho TRNC na rozdíl od jiných *de facto* států projevuje ochotu k jednání, a přestože roku 1983 vyhlásila nezávislost, je ochotna se znovu spojit se svým rodičovským státem, pokud bude nalezeno optimální federativní řešení problému.

Zdroje

Tištěné

- 1) ANDERSON, Liam, 2014. Reintegrating unrecognized states: Internationalizing frozen conflicts. In: CASPERSEN, Nina, STANSFIELD, Gareth, eds. *Unrecognized States in the International System*. 1. vyd. v paperbacku. New York: Routledge, s. 183–206. ISBN 9781138788954.
- 2) CALAME, Jon, CHARLESWORTH, Esther. *Divided cities: Belfast, Beirut, Jerusalem, Mostar, and Nicosia*. 1. vyd. Philadelphia, Pa: University of Pennsylvania Press, 2012. ISBN 9780812221954.
- 3) CASPERSEN, Nina. *Unrecognized States: The Struggle for Sovereignty in the Modern International System*. Cambridge: Polity Press, 2011. ISBN 9780745653433.
- 4) HART-DAVIS, Adam, ed. *Dějiny: velký obrazový průvodce historií lidstva: od úsvitu lidské civilizace po současnost*. Praha: Knižní klub, 2009. ISBN 978-80-242-2488-6.
- 5) HRADEČNÝ, Pavel, DOSTÁLOVÁ, Růžena, OLIVA, Pavel, TSIVOS, Konstantinos, VAVŘÍNEK, Vladimír. *Dějiny Řecka*. 3. vyd. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. Dějiny států. ISBN 978-80-7422-456-0.
- 6) JACKSON, Robert H. *Quasi-states: Sovereignty, International Relations, and the Third World*. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. ISBN 9780521447836.
- 7) KÖNEMANN, Ludwig, ŠTEFÁNIK, Martin, HEJNÝ, Petr, (ed.). *Historica: velký atlas světových dějin s více než 1200 mapami*. 1. vyd. Praha: Slovart, 2011. ISBN 978-80-7391-377-9.
- 8) OWTRAM, Francis, 2014. The Foreign Policies of Unrecognized States. In: CASPERSEN, Nina, STANSFIELD, Gareth, eds. *Unrecognized States in the International System*. 1. vyd. v paperbacku. New York: Routledge, s. 183–206. ISBN 9781138788954.

- 9) PEGG, Scott. *International society and the de facto state*. Brookfield, USA: Ashgate, 1998. ISBN 1840144785.
- 10) RIEGL, Martin. *Proměny politické mapy po roce 1945*. 1. vyd. Praha: Grada, 2013. Politologie (Grada). ISBN 978-80-247-4111-6.
- 11) ROTBERG, Robert I. *When States Fail: Causes and Consequences*. Princeton: Princeton University Press, 2004. ISBN 0-691-11672-5.
- 12) RYCHLÍK, Jan, PENČEV, Vladimír. *Od minulosti k dnešku: dějiny českých zemí*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2013. ISBN 978-80-7429-387-0.
- 13) SØRENSEN, Georg. *Stát a mezinárodní vztahy*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-910-0.
- 14) TISKOVÁ A INFORMAČNÍ KANCELÁŘ KYPERSKÉ REPUBLIKY, 2008. *Kypr: základní fakta*. Česko: Tisková a informační kancelář Kyperské republiky, 2008. ISBN 978-9963-38-594-2.
- 15) WEBER, Max, HAVELKA, Miloš (ed.). *Metodologie, sociologie a politika*. 1. vyd. Praha: OIKOYMENH, 2009. Knihovna novověké tradice a současnosti. ISBN 978-80-7298-389-6.

Elektronické

- 1) AKGÜN, Mensur, GÜREL, Ayla, HATAY, Mete, TIRYAKI, Sylvia, 2005. *Quo vadis Cyprus?* [online]. Istanbul: TESEV [vid. 7. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2nkElao>
- 2) ANASTASIOU, Harry, 2008. *The Broken Olive Branch Nationalism, Ethnic Conflict, and the Quest for Peace in Cyprus. Volume One, the Impasse of Ethnonationalism* [online]. 1. vyd. Syracuse, N.Y: Syracuse University Press [vid. 24. 3. 2017]. ISBN 9780815650652. Dostupné z: <http://bit.ly/2ne6KM4>
- 3) BBC, 2003. Emotion as Cyprus Border Opens. In: *BBC* [online]. 23. 4. 2003 [vid. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bbc.in/2odAxEl>
- 4) BBC, 2004. EU to Ease North Cyprus Trade Ban. In: *BBC* [online]. 28. 4. 2004 [vid. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bbc.in/2oAUQ0S>

- 5) BBC, 2007. Symbolic Nicosia Wall Comes Down. In: *BBC* [online]. 9. 3. 2007 [vid. 15. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bbc.in/2n9GjJB>
- 6) BBC, 2008. Cyprus and Malta Adopt the Euro. In: *BBC* [online]. 1. 1. 2008 [vid. 10. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bbc.in/2nTaPUF>
- 7) BBC, 2008. Russia Recognises Georgian Rebels. In: *BBC News* [online]. 26. 8. 2008 [vid. 14. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bbc.in/2hw2xQQ>
- 8) BBC, 2009. Q&A: Russia-Ukraine Gas Row. In: *BBC News* [online]. 20. 1. 2009 [vid. 1. 2. 2017]. Dostupné z: <http://bbc.in/2kQJ3Lc>
- 9) BBC, 2011. South Sudan Becomes an Independent Nation. In: *BBC* [online]. 9. 7. 2011 [vid. 15. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bbc.in/2diN0A6>
- 10) BBC, 2012. Liberia Ex-leader Charles Taylor Get 50 Years in Jail. In: *BBC News* [online]. 30. 5. 2012. [vid. 2. 2. 2017]. Dostupné z: <http://bbc.in/2kkGtde>
- 11) BBC, 2012. Q&A: Palestinians' Upgraded UN Status. In: *BBC* [online]. 30. 11. 2012 [vid. 9. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bbc.in/2do1kZ7>
- 12) BBC, 2014. Cyprus 'Spurns Historic Chance'. In: *BBC* [online]. 25. 4. 2004 [vid. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bbc.in/2o5Onc1>
- 13) BBC, 2016. Somaliland Profile. In: *BBC* [online]. 26. 5. 2016 [vid. 14. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bbc.in/2gKrIRa>
- 14) BCBC, 2005. How the Rose Revolution Happened. In: *BBC* [online]. 10. 5. 2005 [vid. 25. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bbc.in/2oGcxci>
- 15) BEARAK, Max, 2017. There Are High Hopes for Cyprus Reunification Talks — Even as They Hit Another Impale. In: *The Washington Post* [online]. 13. 1. 2017 [vid. 3. 4. 2017]. Dostupné z: <http://wapo.st/2o1Ofg4>
- 16) BERG, Eiki, TOOMLA, Raul, 2009. Forms of Normalisation in the Quest for *De Facto* Statehood. *The International Spectator* [online], vol. 44, no. 4 [vid. 9. 10. 2016]. ISSN 1751-9721. Dostupné z: <http://bit.ly/2dG9aiK>
- 17) BRYANT, Rebecca, 2006. Living with Liminality: *De Facto* States on the Threshold of the Global. *The Brown Journal of World Affairs* [online], vol. 20, no. 2, s. 125–143 [vid. 17. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2gVVG4p>

- 18) ÇALIŞKAN, Murat, 2010. *The Development of Inter-communal Fighting in Cyprus: 1948–1978*. Ankara, 2010. Diplomová práce. Middle East Technical University. Dostupné z: <http://bit.ly/2lXoiNE>
- 19) CASPERSEN, Nina, 2008. From Kosovo to Karabakh: International Responses to De facto States. *Südosteuropa* [online], vol. 56, no. 1 [vid. 17. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2ohrKRQ>
- 20) CENTRAL INTELLIGENCE AGENCY, 2017. Europe:: Cyprus. In: *The World Factbook* [online]. [vid. 25. 2. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/WCG6xN>
- 21) *Convention (IV) Relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War. Geneva, 12 August 1949*, 1949. Article 49. International Committee of the Red Cross [online]. [vid. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2ocpzOO>
- 22) DOČEKALOVÁ, Pavla. 2011. Politický systém Podněsterské moldavské republiky: autoritářský režim v podmínkách *de facto* státu. *Acta politologica* [online], roč. 3, č. 2, s. 145–162 [vid. 12. 12. 2016]. ISSN 1803–8220. Dostupné z: <http://bit.ly/2gQUdtP>
- 23) ECO Secretariat, 2014. ECO Secretary General Meets the Representatives of Turkish Cyprus State in Tehran. In: *ECO Secretariat* [online]. 25. 2. 2014 [vid. 17. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2hFsujG>
- 24) ECO Secretariat, 2017. Brief Introduction. In: *ECO Secretariat* [online]. [vid. 10. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/17gmnc8>
- 25) Facts.co, 2017. Cyprus Flag. In: *Facts.co* [online]. [vid. 8. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2oPvi1c>
- 26) FAUSTMANN, Hubert, 2006. *The Cyprus Conflict as Mirrored in the Various Interests in the Eastern Mediterranean* [online]. [vid. 14. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2mmXbbz>
- 27) Geneva Declaration of July 1974 on Cyprus, 1974. In: *Internal Displacement in Cyprus* [online]. [vid. 22. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2mTU5Np>

- 28) GRIBINCEA, Mihai, 2006. Russian Troops in Transnistria – a Threat to the Security of the Republic of Moldova. In: *Moldova.org* [online]. 5. 12. 2016 [vid. 14. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2gKEGxX>
- 29) HAKKI, Murat Metin, 2007. *The Cyprus Issue: A Documentary History, 1878-2006* [online]. 1. vyd. Londýn: I. B. Tauris. [vid. 13. 3. 2017]. ISBN 978-1845113926. Dostupné z: <http://bit.ly/2nleqf3>
- 30) HILL, Christopher, 2003. *The Changing Politics of Foreign Policy* [online]. 1. vyd. Basingstoke: Palgrave [vid. 26. 4. 2017]. ISBN 0-333-75423-9. Dostupné z: <http://amzn.to/2pkKTFJ>
- 31) KOLSTØ, Pål, 2006. The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States. *Journal of Peace Research* [online], vol. 43, no. 6, s. 723–740 [vid. 10. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2depjwk>
- 32) KOLSTØ, Pål, BLAKKISRUD, Helge, 2008. Living with Non-recognition: State- and Nation-building in South Caucasian Quasistates. *Europe-Asia Studies* [online], vol. 60, no. 3 [vid. 14. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2hsBkRD>
- 33) KOVÁČ, Milan, 2007. Cyperský problém. *Vojenská osвета* [online], roč. 2007, č. 1, s. 17–22 [vid. 5. 3. 2017]. ISBN 80-969458-1-5. Dostupné z: <http://bit.ly/2INa9Qt>
- 34) LOIZIDES, Neophytos, 2011. Contested Migration and Settler Politics in Cyprus. *Political Geography* [online], vol. 2011, no. 30, s. 391–401 [vid. 24. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2mXQsVR>
- 35) LORDOS, Dinos, 2009. Contra: The Economic Aspects of Annan V – Recipe for Growth or Destabilisation?. In: VARNAVA, Andrekos, FAUSTMANN, Hubert, eds. *Reunifying Cyprus: the Annan Plan and blond* [online]. 1. vyd. Londýn: I.B. Tauris, s. 120–130 [vid. 19. 4. 2017]. ISBN 9781845116576. Dostupné z: <http://bit.ly/2oeotVu>
- 36) MAJCHÚT, Ivan, HRNČIAR, Michal, 2014. *CYPRUS: Dimenzie konfliktu. Odborná monografia* [online]. 1. vyd. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl generála Milana Rastislava Štefánika [vid. 6. 1. 2017]. ISBN 978-80-8040-497-0. Dostupné z: <http://bit.ly/2oD3c4Z>

- 37) MAKARIOS III., 1963. 13 Points (30 November 1963). In: *Press and Information Office* [online]. [vid. 15. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2mICqc9>
- 38) MALLINSON, William, 2011. *Cyprus: a Historical Overview* [online]. Cyprus: Press and Information Office, Republic of Cyprus. [vid. 25. 2. 2017]. ISBN 9789963500680. Dostupné z: <http://bit.ly/2mvDRt0>
- 39) Montevideo Convention on the Rights and Duties of States, 1933 [online]. [vid. 15. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2dRwh9G>
- 40) MÜFTÜLER-BAC, Meltem, GÜNEY, Aylin, 2005. The European Union and the Cyprus Problem 1961–2003. *Middle Eastern Studies* [online], vol. 41, no. 2, s. 281–293 [vid. 26. 3 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2oiYEKf>
- 41) NATO, 2016. NATO's Role in Kosovo. In: *NATO* [online]. Aktualizováno 6. 9. 2016 [vid. 18. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1XZU9qv>
- 42) NEGIAR, Clare, 2014. Cyprus: Between East and West?. In: *GeoCurrents* [online]. 10. 4. 2014 [vid. 3. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2nzLOOY>
- 43) No. 5475. *Treaty of Guarantee. Signed at Nicosia on 16 August 1960*, 1960. Article I. United Nations Peacemaker [online]. [vid. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2n4Q2Ne>
- 44) No. 5712 *GREECE, TURKEY and CYPRUS Treaty of Alliance (with Additional Protocols). Signed at Nicosia, on 16 August 1960*, 1960. Additional Protocol No. 1. United Nations Peacemaker [online]. [vid. 11. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2p0TUUJ>
- 45) OPERATION WORLD, 2017. May 06: Cyprus, Republic of Cyprus, Turkish Republic of Northern Cyprus. In: *Operation World* [online]. [vid. 26. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2p3DGJt>
- 46) *Organisation of Islamic Cooperation* [online]. [vid. 10. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2nwYBWc>
- 47) ORR, Charles William James, 1918. *Cyprus Under British Rule* [online]. 1. vyd. Londýn: Robert Scott Roxburghe House. [vid. 13. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2mRDb4u>
- 48) OSCE, 2016. OSCE Minsk Group. In: *OSCE* [online]. [vid. 18. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1D43OG2>

- 49) OSCE, 2016. OSCE Mission to Moldova. In: *OSCE* [online]. [vid. 13. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2hhYmdj>
- 50) PEGG, Scott 1998. *De Facto States in the International System. Working Paper* [online], vol. 1998, no. 21, s. 1–26 [vid. 5. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2deg0tE>
- 51) Permanent Observer Mission of the State of Palestine to the United Nations New York, 2016. Diplomatic Relations. In: Permanent Observer Mission of The State of Palestine to the United Nations New York [online]. [vid. 9. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1rlcpP9>
- 52) PIRANI, Simon, STERN, Jonathan, YAFIMAVA, Katja, 2009. *The Russo-Ukrainian Gas Dispute of January 2009: a Comprehensive Assessment* [online]. Oxford: Oxford Institute for Energy Studies. [vid. 17. 12. 2016]. ISBN 978-1-901795-85-1. Dostupné z: <http://bit.ly/2kUsjyR>
- 53) POTIER, Tim, 2009. A Comparative Analysis of the Five Versions of the Annan Plan. In: VARNAVA, Andrekos, FAUSTMANN, Hubert, eds. *Reunifying Cyprus: the Annan Plan and blond* [online]. 1. vyd. Londýn: I.B. Tauris, s. 38–52 [vid. 19. 4. 2017]. ISBN 9781845116576. Dostupné z: <http://bit.ly/2oeotVu>
- 54) PRESIDENCY OF TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS, 2017. Statement by President Mustafa Akıncı at the 13th Summit of the Economic Cooperation Organisation, In: *Presidency of Turkish Republic of Northern Cyprus* [online]. 1. 3. 2017 [vod. 10. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2oXfJl7>
- 55) PROTSYK, Oleh, 2006. *Moldova's Dilemmas in Democratizing and Reintegrating Transnistria* [online]. Flensburg: European Centre for Minority Issues. [vid. 26. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2oKHwF7>
- 56) REPUBLIC OF CYPRUS, MINISTRY OF FINANCE, CUSTOMS AND EXCISE DEPARTMENT, 2014. Green Line – Crossing Points Regulations. In: *Republic of Cyprus, Ministry of Finance, Customs and Excise Department* [online]. Aktualizováno 15. 4. 2014 [vod. 15. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2plDGTA>

- 57) RIEGL, Martin, 2010. Terminologie kvazistátů. *Acta politologica* [online], roč. 2, č. 1, s. 57–71 [vid. 8. 10. 2016]. ISSN 1803-8220. Dostupné z: <http://bit.ly/2dAmxnT>
- 58) RIEGL, Martin. 2012. Mezinárodně neuznané státy: typologie, mýty a realita. In: *Ústav mezinárodních vztahů Praha* [online]. 25. 4. 2012 [vid. 9. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2d0lTys>
- 59) RUMPF, Christian, 2006. Comments on the Legal Status of Cyprus: Issues of Conflict and Their Causes. In: *Türkisches Recht* [online]. [vid. 25. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2nT0k8g>
- 60) SOLSTEN, Eric, 1993. *Cyprus: a Country Study* [online]. 4. vyd. Washington, D.C.: For sale by the Supt. of Docs., U.S. G.P.O. [vid. 25. 3. 2017]. ISBN 0-8444-0752-6. Dostupné z: <http://bit.ly/2nyAaqp>
- 61) SOMMER, Jerry, 2005. *Security in Cyprus: Threat Perceptions, Possible Compromises and the Role of the EU* [online]. Bonn: BICC Bonn International Center for Conversion. [vid. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2mDtnMP>
- 62) ŠTĚPÁNEK, Petr, 2012. Severní Kypr: Zpátky na start?. In: *Ústav mezinárodních vztahů* [online]. 25. 4. 2012 [vid. 5. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2mpzqDf>
- 63) *Treaty of Peace with Turkey Signed at Lausanne, 1923*. Part 1. Political Clauses, Section 1. Territorial Clauses, Article 20. UK Treaties Online [online]. [vid. 13. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2mizn9C>
- 64) TRNC PUBLIC INFORMATION OFFICE, 2017. TRNC Represented with Its Official Name for the First Time at OIC Conference. In: *TRNC Public Information Office* [online]. 10. 2. 2017 [vid. 10. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2nTnBCw>
- 65) TUNCER, Hüner, 2005. *The Cyprus Issue: Recent Developments* [online]. [vid. 5. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2m7HjLB>
- 66) TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, 2017. Missions Abroad In: *Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs* [online]. [vid. 10. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2oQNaZM>

- 67) TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, 2011. Foreign Missions in TRNC In: *Turkish Republic of Northern Cyprus Ministry of Foreign Affairs* [online]. [vid. 10. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2nZEsUV>
- 68) *TÜRKSÖY* [online]. [vid. 10. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2op14l4>
- 69) UN MULTIMEDIA, 2017. United Nations Peace-Keeping Force in Cyprus. In: *UN Multimedia* [online]. [vid. 5. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2namxyC>
- 70) UNFICYP, 2017. Deployment and Organisation. In: *UNFICYP: United Nations Peacekeeping Force in Cyprus* [online]. [vid. 5. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2p01Kua>
- 71) UNFICYP, 2017. Leadership. In: *UNFICYP: United Nations Peacekeeping Force in Cyprus* [online]. [vid. 7. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2nKrOZ7>
- 72) UNFICYP, 2017. UNFICYP Mandate. In: *UNFICYP: United Nations Peacekeeping Force in Cyprus* [online]. [vid. 5. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2ahPdKE>
- 73) UNITED NATIONS PEACEKEEPING, 2017. Current peacekeeping operations. In: *United Nations Peacekeeping* [online]. [vid. 20. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/1eeJfEJ>
- 74) UNITED NATIONS PEACEKEEPING, 2017. List of Peacekeeping Operations 1948–2013. In: *United Nations Peacekeeping* [online]. [vid. 20. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/1N9YVO4>
- 75) UNITED NATIONS PEACEKEEPING, 2017. Peacekeeping Fact Sheet. In: *United Nations Peacekeeping* [online]. [vid. 7. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2o9i65S>
- 76) UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, 1964. *Resolution 186 (1964) of 4 March 1964* [online]. [vid. 5. 4. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2nWTzPO>
- 77) UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, 1974. *Resolution 353 (1974) of 20 July 1974* [online]. [vid. 22. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2nIVSbS>

- 78) UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, 1983. *Resolution 541 (1983) of 18 November 1983* [online]. [vid. 25. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2n1GAua>
- 79) United States House of Representatives, 2008, Urging the Government of the Republic of Iraq to Recognize the Right of the State of Israel to Exist and to Establish Diplomatic Relations with Israel, and for Other Purposes. H. RES. 1249 [online]. 2008 [vid. 9. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2dFSB6A>
- 80) UNPO: *Unrepresented Nations and Peoples Organization* [online]. [vid. 17. 12. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1MePvjS>
- 81) VARNAVA, Andrekos, 2011. Why the Latest Initiative to Reunify Cyprus will Fail: The Six Pillars of the Cyprus ‘Problem’ and the Impregnable Roof. *The Cyprus Review* [online], vol 23, no. 1, s. 147–154 [vid. 26. 3. 2017]. Dostupné z: <http://bit.ly/2njWEJv>
- 82) VARNAVAS, Andreas, 2004. *A history of the liberation struggle of EOKA (1955-1959)* [online]. 1. vyd. Nikósie: Foundation of the EOKA Liberation Struggle 1955-1959 [vid. 14. 3. 2017]. ISBN 9963-613-55-1. Dostupné z: <http://bit.ly/2nzsAS>
- 83) *Vláda České republiky: Česká republika uznala nezávislost Kosova* [online]. [vid. 8. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/2dDANsZ>
- 84) *Who Recognized Kosova as an Independent State?* [online]. [vid. 30. 10. 2016]. Dostupné z: <http://bit.ly/1Ng5guB>